

Relief nad vratni nove kočevske župne cerkve.

Izklesal Ivan Zalar.

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal **Bogdan Vened.**

Prvo poglavje.

Tončkov Anton.

Mati ljuba, kako je bilo soparno popoldne! Solnce je kar palilo rumeno žitno polje, kjer so se v žgoči vročini kuhale ženjice, in bohotne senožeti, kjer so pri mrvi vzdihovale grabečice. In težki zrak kar dihati ni dal.

Bilo je vse tako tiho. Obmolknile so celo drobne ptice, sicer tako brbljave smejačice. In še sapice so menda zadremale na mehkih rožnatih blazinah. Le zvonovi pri Sv. Antonu so se oglašali in pritrkavali k nedelji. Pa kravji zvonci so žvenkljali tam v steljnicah.

Živini se ni dosti ljubilo muliti travo v senčnati dolini med nizko steljo ali smukati in obirati zelenje v listniku. Voli so se bodli

pod deviškimi smrekami, junci so se drgnili ob lišajeve maklene, in krave so zevale pod orjaškimi bukvami, ki so stezale silne rame ošabno proti nebu in se posmehovale belokožim brezam na oni strani pota. Svobodno so plesale mušice nad leskovim ponižnim grmovjem. In vrh klanca je vitka topol svobodno šepetala in se pomenkovala s starim hrastom. Kdo bi vedel, o čem? Morda o ponosnih jelenih, ki so hodili nekda tja k skalbi vodo pit. Ali o plahih srnah, ki so se nekda pasle v njih senci. Ali pa o divjem možu, ki je njega dni hrustal tam v dolnici lesnike . . .

„Ná, málha, ná, rdečka, sivka, ná! . . . Kaj pa ti, grdin, stičeš okoli telice? Se bo pa spet Poljanka ujedala, zakaj se nič ne

najé! Kako se bo zlodej najedel, če se nič ne pritakne!... Pasja vera, ta presneta vročina pa tudi ni pravdanska. Je prav kakor v apnenici, tako peče. In vse od mene teče, kakor bi me bil kdo iz luže potegnil. Kaj neki misli to solnce, da tako smodi? Za zimo bi si prihranilo malo ognja, za zimo! Pa bo tako medlo in slabo pozimi, da bi je človek najrajši doli bacnil z neba! Poleti bi se vsaka šema postavljala in bahala... Nič prida ta vročina! Bog bodi varih! naj ogenj nastane v tej suši, saj vse gre. Ali naj se pa kaj skuha gori, kakšna toča..."

Tako je pretrgano govoril mož, stoječ ves potan pri ognju ob kolniku. Na ogenj je bil nametal vej in druge suhljadi. Potlej je pa s prekljo drezal v plamen in popravljal gorivo. Zraven se je pa hudoval nad vročino in nad živino.

Bil je že prileten, vsaj na videz, čokat, kakor pokušnik, kocinastega in bradavičastega obraza z majhnimi, sivimi očmi. Na glavi mu je čepel ogoljen klobuk z navzdol visečimi kraji, zaprašen in zakajen, kakor so že take stare štuple, ki se morajo največkrat bratiti z umazanimi cunjami. Robata, malokaj še presna prtena srajca mu je morala biti dober bran proti bodečemu trnu in grmu. Tudi njegove zgrbančene hlače so bile iz najbolj debelega hodnika, seveda počrnjene. Obut je bil pa v ohlapne škarpe. Rog, ki je visel na veji bližnjega drevesa, je pričal, da je mož pastir, čednik.

„Maroga, maroga, kam pa tebe hudnik nese?“ je zavpil mož jezno, ko je videl, da jo je maroga potegnila v goščo. „Maroga, ná, ná! O ti čorba! Je pa že spet tisti šent od muhe prišel! Tristo kosmatih! Za gobami bo šla. Blaž, pojdi jo zavrni! Blaž, Blaž Buščajev!“

Toda Buščajev Blaž je menda preslišal te besede. Klobuk črez glavo, je mirno dalje ležal pod bližnjim drevesom.

„Čakaj, negodné nemarni! Jaz ti bom pokazal, kaj se pravi zdaj spati. Vranč črni, potuhnjeni! Potajil se je, saj vem, ko žaba.“

Mož je zdirjal proti fantu z namahnjeno prekljo. Ta je pa skočil zdaj ko ris po-

koncu in se hotel zagnati v nasprotno stran. Pa nesreča je hotela, da se je izpodteknil ob korenino in pal. In predno se je mogel pobrati, je že padala po njem črednikova preklja.

„Boš ubogal, kaj, ti ličan ličanasti? Pa mene ne boš ubogal! Ali me ne poznaš še, kaj? Jaz sem Tončkov Anton iz Bukovice, ki je smrt užugal, pa takega paglavca ne bo, kakor si ti! Ali misliš, da so te dali vaščani zato meni za pomočnika, da boš spal?“

„Bom že Brigiti povedal!“ je izvil iz sebe fant, ki se je ihteč in stokajoč krčevito zvijal po tleh.

Vkljub temu, da je bil Blaž precej zabit — bil je že sedemnajst let star, pa komaj komaj so mu toliko vlili v glavo, da so ga to leto pustili gospod k svetemu obhajilu — je moral vendar vedeti, kakšno olje najbolj pomaga proti Antonovemu leskovemu olju. Ko je črednik slišal ime „Brigita“, ga je sicer še enkrat prav krepko sunil in dejal: „Povej, komur hočeš, nesnaga grda!“ — potlej je pa precej odnehal in fantu baš narobe zapretil: „Brigiti pa Bog varuj povedati!“

Blaž jo je ubral za marogo. Anton je pa poravnal živo žerjavico, vsul vanjo krompirja, sedel na mahovit kamen in se potopil v neke misli. V kakšne, kdo bi vedel! V posebno globoke pač ne. Tončkov Anton sicer ni bil brez pameti. O ne! Marsikateri-krat je bil prav izvirno dovtipen, marsikatero je znal zabrusiti. Ali vendar so bili vsi vaški samosrajčniki prepričani, da Antonu malo manjka, in da mu smejo zato nagajati. In vsa nagajiva dekleta so bila prepričana, da ga morajo dražiti, kdaj se bo vendar oženil, ker se je zmeraj ženil...

Pokanje v žerjavici ga je zbudilo. Obrnil je krompir, popihal malo s klobukom in ga zakril. Pogledal je po živini. Blaž je bil z marogo že pri čredi.

„Veš kaj, Blaž?“ je nagovoril sopastirja zdaj že bolj prijazno. „Živino zaženi v Pavletovo stajo! Danes se tako nobeno živinče nič ne pritakne. Vsaj nikamor ne bo mogla iti. Pa lesu zapri!“

Fant je rad ubogal. Hitro je seganjal čredo v ograjeno, pokošeno senožet. In ko jo je segnal in zaslišal klic: „Blaž, aló, krompir!“ — je bil precej pri Antonu.

„Zdaj je vsa živina vkup?“

„Vsa“, je odgovoril Blaž in se spravil nad krompir.

„Kaj se meniš, ko tisti brencelj pride, jo mora živinče potegniti, če bi bilo iz lesa... Veš, kaj sem prav kar premišljeval? Od sestre se mi je sanjalo po noči. Bogve, kaj to pomeni. Trideset let je že, kar je nisem videl.“

„Saj bo toliko, dà“, je pripomnil Blaž, ves zamišljen v okusni krompir.

„Reva, kaj ti veš? Kje si bil ti pred tridesetimi leti?“

„Kje?“

„Bogve, kje. Nikjer. Ampak to ti rečem, da je prava ptica, ta moja sestra. Tako daleč je odletela, da nihče ne ve kam.“

„Tudi vi ne?“

„Tudi ne. Zato sem pa jezen nanjo, da me bo jeza zaradi nje pod zemljo spravila. Kadar se domislim, moram zakleti — Bog mi odpusti ta greh!“

„Česa se pa domislite?“

„Zlodej — če morem dobro reči — nje! Nje se domislim, kako je bogata, jaz pa stradam. Saj ti še ne veš: Ko je bila še mlada, je šla naša Maruška v Trst služiti k neki bogati gospe. Rada jo je imela gospa. Maruški je bilo kakor v nebesih. Pa misliš, da se je mene kaj spomnila? Šobka mi je bila prinesla enkrat nekaj drobiža od nje. Pa bi ga bil najrajši nazaj v Trst zarinil, če ne bi bilo predaleč. Potlej sem bil enkrat pa še tako neumen, da sem jo šel v Trst iskat.“

„Kaj, v Trstu ste bili?“ je vprašal neverjetno Blaž, dasi je to že vedel, saj je Anton to menda že stokrat pravil ljudem.

„Seveda sem bil. S tisto Šobko sem šel, saj jo poznaš, stara je ko zemlja in grda, da se je hudobec z vsemi štirimi brani v pekel. Jajca je peljala v Trst. Pa sem šel ž njo. Pa se bom do sodnjega dne kesal, da sem šel ž njo. Kaj bi se ne? Celo pot

sem jej moral riniti voziček. Vranč babji je samo za ojesce držal in jezik iztegoval nad menoj: — Rini no, rini, čemu pa greš! — Kako bom rinil! Tako sem bil lačen, da so mi pajki preli po želodcu. Ona coklja se je pa tako mašila s kruhom, da se je hotela zadaviti... .

Nazadnje sva vendar pritolkla v Trst. Šla sva v ono ulico, kjer je Maruška poprej stanovala. Pa so nama povedali, da ni nobene Kranjice več tam.

— Pa je prav le-tu stanovala, ko sem bila pred petimi leti pri njej — mi je rekla Šobka. — Kaj hočeva zdaj? Išči jo! Jaz moram na trg. Tja pa tja pojdi pa vprašaj. —

Jaz sem res šel po ulicah in kogar sem srečal, sem ga vprašal: — Ali veste, kje je Maruška s Kranjskega?

Pa so mi kar naprej kazali. — Presneti Lahoni, sem dejal, kakšni ljudje pa ste, da drug drugega ne poznate! Pridite v Bukovico pa vprašajte po Tončkovem Antonu. Vsak otrok vam bo povedal in pokazal —

„No, ali ste jo navsezadnje našli?“ je vprašal Blaž, kateremu se je menda zdelo, da Antonove povesti še ne bo tako hitro konec.

„Potrpi“, ga zavrne Anton, „da povem vse po vrsti! — Popraševal sem in popraševal. Najti jo moram, Maruško, sem dejal, če vse tržaške krtine obrnem. In sem tekal po ulicah. Truden sem bil že ko mučenik, da sem se komaj pokoncu držal. Noge so me skelele po podplatih, seveda, cel božji dan dirjati po kamenju, ni karsibodi. Lačen in žejen sem bil pa tako, da se mi je kar tema delala pred očmi.“

Nazadnje sem pricapljal do nekega zidu, iz katerega je tekla voda. Poln kabelj vode je stal zraven na klopi. Malo v stran se je pogovarjala debela deklina, najbrže kakšna dekla, z dolgim betičnikom, ki jo je lovil za roko. Ne bodi nemaren, sem si rekel — pa sem se nagnil nad kabelj, privzdignil malo klobuk in pil.

— O, ti grdoba grda, ti! — sem zaslišal od zadaj. Tista deklina me je bila spazila.

— Tresk babji, sem dejal, piti bi mi pa vsaj dala, saj se morje še ni posušilo! —

Toda ona punčara je pa kar meninič tebinič zgrabila kabelj in vodo vame bušknila . . .

— Boga zahvali do komolca, potlač grda, da si ženska! sem zavpil. — Če bi bila moški, bi ti jaz že drugače pokazal, kaj se pravi poštenega Kranjca políti z vodo. Kaj misliš, da nisem bil še pri krstu, kajli, grdoba lahónska!

Tako sem bil moker ko miš. — E, pojdi se solit, ti Maruška! Jaz te ne bom več iskal, kakor hudobec duše. Kar domov grem. — Tako sem rekel pa šel proti trgu, kjer je morala biti Šobka.

Pa sem zašel v ulico na osem pramen. Vroče mi je prihajalo. Kam bi se obrnil? Sto sreč, da je prišel neki košar. Pa sem se prijel za njegov koš in sem tako srečno prišel na trg k Šobki.

Drugo jutro sva odrinila domov. Trst se mi je pa tačas tako zameril, da bi ne bil prav nič žalosten, če bi ga kdaj odneslo morje. Domov sem prišel tako sestradan, da sam sebe nisem poznal, ko sem se pogledal v ogledalu. Štirinajst dni je bilo treba, da sem se spet malo obredil — “Anton se je pri teh besedah prijel za podbradek, menda da bi se prepričal, če ni morda še zdaj sestradan in suh.

„Kam je neki odletela sestra, kakor ste prej rekli?“ je vprašal Blaž.

„Kaj vem, kam! Bes jo poberi, če je še ni! Ko bi bila kaj vredna, ne bi bilo treba zdajle meni živine pasti pa procek plesti. Bogve, kod se potepa, če se še ni spravila s sveta. — Glej, Blaž, da je ne bi šel pokropit, ko bi na odru ležala! No, da. Toliko straje sva užila z materjo po očetovi smrti. Ona se je pa v denarjih valjala. Nič nisva imela — “

„Hišo ste imeli, ne?“

„Kdo jo bo dal! Pri Tončkovih smo bili na stanovanju, v stranski sobici, v tisti luknji. No, pa je že še bilo, dokler so še bili mati zdravi. Toda potem, ko so se enkrat nekaj prehladili, zboleli pa umrli — “

Debele solze so pritekale Antonu po obrazu.

„Veš, Blaž“, je nadaljeval čez nekaj časa, „svojo mater Mico imej rad, čeprav ni dosti prida! Blagor se ti, da jo še imaš! Ti ne veš, kako je hudo, če nima človek nič svojih ljudi. Le pogledi mene! Žive duše nimam, ki bi mi kaj postregla, če bi zbolel. Misliš, da bi mi Tončkovi kaj postregli? S kopri-vami ne, ti pravim — čeprav smo v sorodu.“

„Pa se oženite! Zmeraj se ženite, pa se nikoli ne domenite.“

Blaž je zadel na pravo struno. Antonu se je lice od veselja razširilo.

„Tu imaš pa prav. Oženiti se bom pa moral. Drugega mi ne kaže. Saj imam že izbrano. Pa nočem tega nikomur praviti. Veš, katero bom vzel? Lorenčevo Brigito!“

„Če vas bo marala. Ako ji jaz povem, kako ste neusmiljeni, kako ste mene topli, vas bo z burkljami napodila, kadar boste prišli snubit.“

„No, saj tega ji ne boš povedal? Kaj ne, da ne? Bog varuj! Ná, tu-le imaš še krompirja! Saj jaz nisem neusmiljen. Samo kadar me tista jezica prime, takrat se ne znam premagati . . . Veš, mislil sem vzeti tisto Gregčevo Uršo. Pa je tako čenčasto ženišče, da ni nič ž njo. Samo reži se pa zobe kaže. Kaj mi hoče tako! — Ampak Brigita, ta je pa kakor ustvarjena zame. Če je prav renjenka, je pa zato tako čedno dekletce, da malo takih. Malo mlada je še, pa se bo že popravila. In ker nima Lorenka nič svojih otrok, bo Lorenčeva hišica gotovo enkrat Brigitina. Vidiš, fant, kako sem jaz pameten, ko se za Brigito poganjam. Bom vsaj do svoje hišice prišel . . . Pasja vera, kaj pa to pomeni? Ni zagrmelo?“

Anton je vstal in pogledal kvišku.

„Seveda je! Vidiš tam-le oni črni oblak? In tam-le tudi eden. Tam pa zopet eden. Blaž, danes pa prej poženiva živino domov! Nič ni verjeti tem malopridnim čarovnicam, da ne bi izkuhale kakšne toče ali hude ure . . .“

Anton je zatrobil v rog. Blaž je pa naredil pri pepelu križček, da ne bi prišle ponoči kurit in plesat čarovnice.

Drugo poglavje.

Huda ura.

Živino sta pognala proti domu. Ravno sta zapirala leso Pavletove staje.

Tu se zagleda Blaž na bližnji klanec in pokaže tja tudi Antonu. Iz gošče sta se bili prikazali na kolnik dve postavi, moški in ženska. Moža sta Blaž in Anton takoj spoznala. Bil je Ribniški Jurij, dobro znan daleč na okrog, ker je svoj čas, kakor je sam rad pripovedoval, zalagal vso ribniško dolino z mizami in omarami; na stara leta je pa prišel v Bukovico, ker se je bil doma sprl s sinom. Tam pri Juretovih je mizaril, in vsak otrok je vedel zanj. — Ampak kdo bi bila ženska, ki je prihajala z Jurijem? Domačinka ne — je bila preveč tuje napravljena ... Bila je kakor kaka gospa. Antonu in Blažu se je pojavila radovednost na obrazu ...

Tedaj pa je že od daleč zaklical Jurij, ki je bil ugledal črednika: „Anton, hoj Anton! Veseli se, če ti pravim, veseli! Kaj gledaš to gospo, kakor Ribničan nov pisker? Ali je ne poznaš? Boš videl, če jo poznaš ali ne!“ V tem je urneje stopil, in ženska poleg njega.

Anton pa se je oprl na leso in lovil z roko veliko bradavico na podbradku, kakor bi bil v zadregi.

„Kako bom jaz poznal, koga ti vodiš za seboj!“ se je odrezal Juriju, ko je le-ta z neznano gospo dospel do njega in do Blaža.

„Ha, ha, ha!“ se je zarežal Jurij. „Ta je pa lepa! Kaj takega pa še ne! Svoje sestre ne pozna več, Maruške ne poznaš, Anton —“

Anton je ostrmel. „Nak! ... Jurij, kaj govoriš! Jurij, ti imaš mene za norca! Kako neki ... Nak, to že ni Maruška ...“

„Pa sem, Anton, res sem — tvoja sestra. Daj mi roko!“ je izpregovorila dobrovoljno neznanka in nudila Antonu roko.

Anton pa ni mogel verjeti.

„Lej ga, nevernega Tomaža!“ je zavpil Jurij. „Daj roko Maruški, Anton, in veseli se! Kaj boš tako gledal! In ti, Blaž, kaj

zijaš na vsa usta! To je Antonova sestra, da boš vedel, ki je prišla iz Amerike, bogata in učena, da tebe lahko precej proda. Prepetovo bodi! Ali veš, kje je Amerika, hlapček moj? Vidiš, to je taka dežela, kjer živé sami volkodlaki pa dihurji, ki namesto jajec ljudi žró. Prav pod nami je. Kadar imamo mi dan, imajo tam noč. Zdaj petelin tam k dnevu poje.“

Blaž si je težko kaj zapomnil učenega pripovedovanja Jurijevega, ker je nepremično gledal gosposko žensko, ki naj bi bila sestra Antonova, ona Maruška, o kateri mu je Anton ravnokar pravil.

Zdela se mu je čudna. Bila je visoke postave. Obraz je kazal starost morda štiri-desetih let. Med vranočrnimi njenimi lasmi se je pa svetila že mnoga belkasta nit, priča, da je ženska prestala tudi že kaj hudega. V očeh se je svetil nekak ogenj strasti. Lica so ji bila zagorela. Okrog ustnic pa ji je igralo nekaj takega kakor zasmeh vsemu svetu.

„Tako si res ti? Prej bi pričakoval smrti“, je dejal Anton in okorno pomolil sestrí roko. „Dolgo te ni bilo ... Trideset let ... Celo večnost ... Pa da si le prišla ... Veš, ob vse sem, ob očeta, ob mater ...“ In Anton si je začel brisati solze.

Zagrmelo je na daljnem jugu, kakor bi pala velika gol na skalo in med padcem pomečkala nežna drevesa.

„Pokrižajmo se in pojdimo!“ je izpregovoril Jurij. „Če ne, se bomo močili. Kako se temni! Zdaj zdaj bo tu dež. Oblačice gredó po severu.“

„Saj res, kar pojdimo!“ je dejal Anton. „Blaž, danes sam ženi živino domov! Mi gremo po stezi.“

„Ná, fant, ná!“ Blažu so se razširile oči. Antonova sestra mu je stisnila svetlo šestico v roko. Razširile so se pa oči tudi Antonu, ko je to videl. In precej je naredil sklep: Pri denarjih mora biti. In postal je spet dobre volje.

Blaž jo je ubral za živino. Anton, Maruška in Jurij so jo pa udarili po stezi.

Huda sapa je pihala nad mračnimi drevesi. Vršički so pokali in stokali. Veje so se vile in upogibale.

„Kje si pa bila toliko časa?“ je vprašal Anton svojo sestro. „Ali si bila res tudi v Ameriki?“

„Tudi“, je odgovorila Maruška. „Pa ti bom že drugikrat več povedala. Omožena sem bila z nekim trgovcem. Letos mi je umrl. In tako sem se namenila domov.“

„Kje sta pa z Jurijem vkup prišla?“

„Kje?“ se je oglasil Jurij. „V trgu sem bil po opravkih. Nazaj gredé sem pa došel to gospo. Pridružila se mi je, in začela sva se pogovarjati. Vprašala je po tebi. No, pa sem izvedel, da je tvoja sestra.“

Zabliskalo se je prav nad njimi. Jurij je naredil velik križ. Maruška toliko da ni pala. Anton je pa vpil: „Nič bati! Imamo vsaj luč. Živio! Vsa dolina naj izvé, da je prišla moja sestra domov. Živio!“

„Ali si nor, ali kaj-li?“ ga je sunil Jurij. „K hudi uri se pripravlja, ljudje jokajo, ti pa ukaš!“

„Nič nor, vesel sem!“ je odgovoril Anton in še enkrat zaukal. In še dalje bi bil ukal, da mu ni Maruška velela, naj bo tiho.

Stopili so na plano. Med košatim drevjem se je doli pred njimi belila vas, in se rume nilo žitno polje. Jata ptic je otožno kričala in letela čez krajino. Nad njo so se pa zbirali gromadasti oblaki.

„Ga vidiš, stisnjenca, kako cijazi drva?“ je zaklical Anton in pokazal na planjavo, po kateri je korakal zgrbljen možiček s palico v roki, z debelim vlakom na rami. „O, da bi ga tristo tisoč hudnikov vzelo! Toliko denarja ima, pa se muči. Veš, Maruška, to je Srdin. Toliko ima na posojilu, da še sam ne vé, koliko. Koliko ima pa doma plesnivega denarja zakopanega! Ko bi človek mogel do njega! Saj ne bi bilo nič greh...“

„Kajpak ko greh“, se je oglasil Jurij. „Vsaka tatvina je greh.“

Pri Svetem Antonu je zazvonilo k óblaku. Naše znanke je pripeljala steza v laze, ob-

senčene z visokimi hrasti, ki so krehali in hreščali vsled silne sape kakor nadušljiv starec, ki ga lomi kašelj. Vijača je vrtila po zraku po cele zvalke sena, ki jih je vzela grabečicam in nakladavcem. — Hiteti so morali. V penečih oblakih je vrelo in šumelo ko v razbeljeni peči. Otožno milo je pel zvon pri Svetem Antonu. In že so začele padati mrzle, debele kaplje.

„Pod ono skalo bomo morali vedriti, ne bo drugače“, je vpil Anton in kazal na črnkasto pečino, ki je moléla iz klanca nad njive. „Tam bomo pod streho.“

Prišli so kmalu do nje. Z vso silo je buščil Anton v votlino. Videlo se pa že ni dosti.

„Kateri zlomek pa je le-tu?“ je zakričal, ko je zadel ob živo bitje.

„Vstran!“ se je zadrł ženski glas. „Teslo nerodno, kaj se vrivaš? Saj vidiš, da ni nič več prostora. Tukaj smo Pavletovi.“

„Tiho, Juretovka, brazdána, klékarica! Ali te bom vun vrgel!“ je vpil Anton in s komolcema delal prostor. „Pa tudi ti, Zefa Pavletova, se tja bolj dej! Ali pa vun pojdi, na dež! Te bo vsaj malo opral. Saj si tako črna ko čelešnik. Mislite, da bo moja sestra na plohi stala?“

„No, no, saj bomo vsi lahko!“ ga je mirila Maruška.

Prostora je bilo pod skalo res za vse dosti, čeprav je bila ona jezična ženica, Juretovka, sama precej široka.

Tiho je bilo nekaj trenutkov pod pečino. No, saj je zunaj zadosti bučala nevihta. Velikanski voden curek je visel iz nasičenih oblakov na zemljo, kakor bi ga bil precedil kdo črez ogromno cedilo. Vse je bilo zavito v megleno, vodeno temo. Blisk za bliskom se je vžigal, grom za gromom je potresal nebeški strop. Med gromenjem pa so se slišali posamezni človeški glasovi, in zvonci bežeče živine.

Nekaj trenutkov so molčali gostje pod skalo. Pa le nekaj trenutkov. Juretovka se ni mogla premagovati.

Kazala je Maruško in tiho vprašala Jurija: „Kdo pa je ta ženska?“

„Antonova sestra. Iz Amerike je prišla“, je takisto tiho odgovoril Jurij.

„Maruška?“ se je začudila Juretovka na glas.

„Maruška, da, če hočeš vedeti!“ je zakričal Anton. „Ali imaš kaj zoper njo? Misliš, da bo tebe vprašala, ali sme priti domov?“

„Tako bodi no tiho!“ je sunila Maruška brata. „Saj ti nihče nič neče!“

„Pa res, kaj bi zmeraj iztegoval svoj jezik!“ je v razžaljenem glasu dejala Juretovka.

„Za božjo sveto voljo, kakšno je nocej!“ je vzdihnil Jurij. „Ali bo sodnji dan, kaj-li?“

„O ne, sodnja noč!“ je dejal Anton in se zakrohotal.

V tem trenutku je strašno zagrmelo in treščilo tako blizu nekam, da so vsi zamižali in se zgenili.

„Molimo, molimo!“ je zaječal Jurij.

„Ogenj!“ je zavpila Juretovka. „Na bregu! Lorenčev skedenj gorí. Ježeš, če se še naša hiša vname! Ljudje božji, pojdimo gasit!“ In ženica je skočila izpod skale in zdirjala proti vasi in klicala: „Sveti Florijan, bodi nam bran! Sveti Florijan, bodi nam bran!“

Ostali vedrivci so preplašeno gledali.

„Bog bodi varih, če se še Lorenčeva hiša vname!“ je zatulil Anton. „Bogve, morda je Brigita prav v hiši . . .“

„Katera Brigita?“ je vprašala Maruška.

„I, Brigita, Lorenčeva rejenka! Kako ti hočem drugače povedati?“

„Hitimo še mi! Morda moremo kaj pomagati“, je dejala Maruška in hitela za Juretovko. Tudi Pavletova Zefa jo je potegnila za njo.

„Kam greš? Bog, da si pod streho! Maruška! Maruška! Kaj tebi mar, če Lorenčeva koča zgori?“

Anton je kričal zaman. Maruške že nikjer ni bilo.

„Buzarada, jaz moram tudi rešiti svojo ropotijo“, je dejal Jurij in stopil izpod skale. „Kaj pa ti, Anton? Kaj stojiš tu ko začaran? Gasit pojdi! Kaj gledaš? Luža ti bo zgorela; kje boš potlej živino pojil!“ In Jurij jo je odkuril.

Kaj je hotel Anton? Nekaj časa je še premišljal. Potem je pa potegnil klobuk bolj na čelo in še on odšel proti vasi. — Ampak tekel jaz ne bom, je dejal — saj pravijo, da tako nič ne pomaga gasiti, kar strela zažge. In za hitro hojo jaz sploh nisem.

Črez kamenje in kotanje ga je vodila pot. Anton se je hudoval pri pasji veri nad vremenom. Pa ni nič pomagalo. Z neba je lilo kakor iz lijaka. Pred njim se je vse križem bliskalo, nad njim grmelo, za njim pa treskalo, da je bilo strahota.

„Ubogi človek“, je vzdihoval Anton in večkrat postal, „ki ima kakšno sestro! Za samo preglavico mu je. Mar bi bil jaz zdajle v zatišju! Kaj se mi je treba po kamenju prevračati! Naj se prehladim — za vrat mi že voda teče — je precej bolezen, kašelj pa smrt! — — Ampak sestra je sestra. Moram iti za njo. Saj se lahko izgubi, ker že dolgo ni bila v tem kraju. Videti je pri denarjih. Bog je vseeno dober, ki mi jo je poslal . . . Samo to je spak. Maruška je zdaj za trdno že na pogorišču. In denar ima ves pri sebi. Kje pak? Tam bo vse črno ljudi. Lahko jo kdo okrade . . . Anton Tončkov, tega pa ti ne smeš pustiti! Teci, kar moreš!“

In je tekel, kar je mogel.

Bila je že noč, ko je prišel do vasi. In prav tema bi bilo, da ni razsvetljevala noči goreča Lorenčeva koča. Pa tudi ta ni dolgo gorela. Kmalu se je sesula, seveda, saj je bila lesena, stara, vsa trhljena. In ogenj se ni razširil, ker ni bilo vetra več, in je še vedno curkoma lilo, in ker je koča stala na bregu, vendar nekaj korakov od vasi.

„Hvala Bogu!“ je dejal Anton, ko je to opazil. „Ampak kaj imajo tam pred Lipetovo hišo? Vse črno ljudi. In vpitje in jok . . .“ Možiček je malo postal in gledal. „Boljše je od zadaj stati. V gruči in temi sem že marsikak sunek dobil.“

Res se je vse trlo pred Lipetovo hišo, ki je stala zdolaj pod Lorenčevo. Vse je križem vpilo.

„Jurij, Jurij!“ je klical Anton Ribničana, ki je ravno zapuščal gručo in odhajal domov. „Kaj se je pa vendar zgodilo?“

„Spominjaj se štirih poslednjih reči in vekomaj ne boš grešil!“ je odgovoril nekdanji zalagavec cele ribniške doline resno. „Lorenka je mrtva. V Lipetovi hiši leži. Pojdi pa poglej! Jaz si moram iti večerjo kuhat.“

Anton je stopil v gručo. Juretovka je pravkar stopila iz Lipetove hiše in vpila: „Vse zaman, vse zaman! Drgnile smo jo, vse poizkušale. Vse ne pomaga nič. Lorenka je mrtva. Bog ji daj večni mir in pokoj.“

„Kako je pa vendar to prišlo?“ so vprašale nekatere ženske, ki so tudi šele zdaj prihitele zraven.

„I, kako? Tako: Lorenka je bila sama doma, ko je treščilo v skedenj. Brigita je bila šla k izpovedi.“

„Lorenčeva teta so bili pa danes teden, sem jih videla v nedeljo pri sv. obhajilu“, se je oglasila Povzinova Urška, mlada deklica.

„No, je že prav!“ je povzela Juretovka. „Lorenka je ali od strahu umrla, ali jo je pa tisti puh zadušil. Brigita je ravno prišla domov, planila v hišo, klicala mater, pa ni bilo nič odgovora. Ogenj je od pōda že prodiral v hišo. Slišalo se je že prasketanje...“

„Odkod pa ti to tako natanko veš?“ je vprašal nagajiv mož iz gruč.

„Dedec, pa ti pripoveduj, če bolje veš! Pa da boš vedel: Stoparjev Janko mi je pravil, ki je videl! Brigita je hotela Lorenko vzdigniti. Pa je ni mogla. Seveda, kako je pa šibka, Lorenka pa debela in težka. Že se je podiral strop. Še malo, pa bi bilo tudi po Brigiti. Onesvestila se je in pala. Pa je priletel Stoparjev Janko...“

„Kje je pa bil?“ je vprašal isti nagajivec.

„Kaj jaz vem, kje! Mimo je prišel. Pa je skočil v hišo, zgrabil Brigito in jo nesel vun, zopet planil nazaj, pa prinesel Lorenko vun. Komaj je prestopil prag, pa se je sesula koča. No da, potlej sem pa jaz priletela iz laza, pa sva z Jankotom...“

„Lažeš!“ se je oglasila Buščajka. „Jaz sem bila pri pogorišču prej kakor ti. Jaz

sem pomagala, da smo prenesli Lorenko v Lipetovo hišo.“

„Pusti me no, da vse povem! Saj pravim, človek mora biti zmešan; če ga ni zmešal ogenj, ga pa ti ljudje. Za božjo sveto voljo, kakšni so dandanes ljudje! Kako sem letela iz laza! Kako sem drgnila Lorenko! Zdaj imam pa to za zahvalo, da mi pravijo, da lažem. Oh, srečna Lorenka, ki se je odtegnila takim ljudem!“ In Juretovka je odjokala nazaj v vežo.

„Babe nore!“ je zavpil Tončkov Anton. „Kaj se pa spet kregate? Ubogi angeli, ki vas bodo v red devali sodnji dan tam v dolini Jozafat! Jaz pa le to pravim: Bog se usmili Lorenkine duše! Kaj se režite? Povejte mi rajši, potlači babje, kje je Brigita in kje je moja sestra?“

„Katera sestra?“ je hkrati vprašalo več radovednih glasov.

„Moja, naša Maruška! Torej, kje je Brigita, kje je Maruška?“

„Brigito so nesli k Poljakovim“, je govorila Žerinka bolj sosedam ko Antonu. „Poljakovka jo je vzela, je njena birmanska botra. No, pa dekliču se ni nič posebnega zgodilo. Samo omedlela je menda. A o kateri Maruški govori ta prismojeni Anton?“

„O kateri Maruški?“ se je oglasila Juretovka. Spet je bila na pragu. Obraz se ji je veselja svetil. „O kateri Maruški, vprašate? O svoji sestri govori Anton, ki je danes prišla domov. Jaz to vem, ki sem z njo govorila. Pa naj zdaj kdo reče, da lažem! Anton! Maruška je šla k Poljakovim. Le pojdiva tudi midva tja!“ ...

„Tista Maruška da je prišla spet v naš kraj!“ je povzela stara Žerinka, ko sta odšla Anton in Juretovka.

„Tista menda, da. Saj jo gotovo še pomniš. In Anton je dostikrat o nji pravil“, je pripomnila Samka. „Jaz sem dejala, kdo je tista tuja ženska, ki sem jo prej videla pri ognju!“

„Nesrečo je prinesla“, je pristavila Tomažinka.

(Dalje.)

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal **Bogdan Vened.**

Tretje poglavje.

Pri mrliču.

Mlado solnce se je pripeljalo v vsem svojem kraljevskem veličanstvu nad praznično krajino. Pomilovalno se je ozrlo na žitno polje, ki je ležalo zbito kakor potolčena vojna, in na pomendrano in poležano travo po vrtovih in na lisaste stene bukoviških hiš, ki jih je prejšnji dan prala silovita ploha. Pa je poslalo brzo pomoč. Belorumeni njegovi žarki so že prispeli do žolte pšenice, ljubeznivo začeli božati zrelo klasje in mu stresati z ram sitne vodene kapljice. In ko so ga postavili na noge, so pohiteli tudi na poležano livado. Izprva je bilo sicer tu vse njihovo prizadevanje brezuspešno; trava je bila tako zbita k tlom, kakor bi bili mlatiči vso noč mlatili po nji; le semtertja se je postavila kakšna cvetka pokoncu. Solnce se je menda ujezilo: nakrat ga je zakrila bela oblaci. Pa se je vendar hitro potolažilo, pahnilo oblček za obzorje in se s podvojeno močjo spravilo nad steptano travo in onemogle cvetice in jih hitro vzdigovalo.

„Dom in Svet“ 1902, št. 2.

Na vrteh je zbudilo tudi drobne ptice, ki so veselo začele čivkati na okleščenih vejah vrtnih dreves in se pozdravljati kot zveste prijateljice, ki jih je bila nevihta ločila, pa jih je krasno jutro zopet pripeljalo drugo drugi v naročaj. Svoje milostne žarke je poslalo kraljevo solnce tudi do pegastih sten bukoviških hiš in jih naglo sušilo in obnavljalo. Kmalu se je nižava in planjava kopala v blaženem solnčnem sijaju. Naredil se je lep Gospodov dan. Vsa priroda je dihala sveže, pomlajeno življenje.

Ko bi le tudi človeška srca znalo kraljevo solnce osvežiti in pomladiti! A te moči ni imelo.

Ko so ob sedmih zjutraj pri sv. Antonu zapeli zvonovi smrtno pesem nesrečni Lorenki, so se orosile marsikomu oči. Žalostno petje zvonov je vsem pretresljivo segalo do srca, zlasti globoko in rezko pa v srce Lorenčevi Brigiti.

Šele danes je prav čutila nesrečo, ki jo je bila zadela prejšnji večer. Sicer se je

pri Poljakovih, kamor so jo bili spravili iz požara, hitro osvestila, pa vsled utrujenja je kmalu spet zaspala in je spala celo noč. Po krepkem spanju se je pa danes tem bolj bridko zavedala svoje nesreče. Gorke solze je plakala za Lorenko, ki jo je ljubila kakor pravo mater. Tolažila jo je Poljakovka, ki je bila njena birmanska botra, tešila jo je Poljakova Manica, s katero sta bili največji prijateljici že od mladih let, tolažil jo je tudi mali Poljakov Andrejček. Pa Brigita se kar ni dala potolažiti za izgubo svoje druge matere.

„Ko so bili tako dobri zame!“ je govorila vsa objokana deklica. „Kakor bi bili moja prava mati! Pa so morali umreti tako strašne smrti! Pa kakor bi bili slutili, da bodo nanagloma umrli. Predsnočnim sva dolgo sedeli pred hišo. Jaz sem jih izpraševala, ali nemara vendar kaj vedó za moje stariše. Pa so rekli, da nič. Samo za moje ime so izvedeli, ko so me dobili iz Trsta za rejenko. Po dragoceni svetinjici pa, ki sem jo imela na vratu, in pa po tem, da je prva leta vedno prihajal iz Trsta denar za me, so sklepali, da so morali biti moja mati premožni. Potlej so mi pa rekli: — Kaj boš popraševala po stariših, ali te nimam jaz zadosti rada? Rada sem te imela in te bom, dokler bom živa. — Komaj so to izgovorili, pa je tam v gozdu skoviknila sova. Na izbi je pa zapela kokoš. Pa je bilo spet vse tiho. Le skozi drevje je šel lahek šum, pa netopir je naglo prhotal mimo koče. Pollaščala se je naju obeh neka groza. Kar se je na daljnem nebu utrnila zvezda. Padala je, padala, pa je ni bilo . . . Mati so zadrgetali, kakor bi jim bil voden curek stekel preko hrbta, prebledeli in dejali: — Zvezda se je utrnila. Bogve, čigava je? Nekdo bo umrl. Kaj, ko bi bila moja! Bog nas varuj nesreče! — Šli sva počivat. Ná, pa je prišla koj drugi dan nesreča ravno nad našo hišo, ravno nad njih!“ — Tako je govorila deklica in bridko jokala.

„Le ni treba si preveč k srcu jemati te nesreče!“ jo je tolažila Poljakovka. „Kaj hočemo? Vsi bomo morali enkrat iti. Odšlo

ne bo nikomur. Človek je kakor rosa na veji: kapne, pa je ni. Bodimo prepričani, da kar Bog stori, vse prav stori . . .“

„Če tudi se nam prav ne zdi“, se je oglašil Andrejček. „Da, Brigita, le veruj, da je res. Saj so nam zadnjič gospod tako pravili v šoli.“

„Brigita, le potolažena bodi!“ jo je tešila Manica. „Saj boš lahko pri nas. Bova vsaj zmerom skupaj.“

„Zmerom bo pri nas Brigita!“ se je oglašil deček Andrejček. „Ni res, mati?“

„Kje pak! Pri nas bo. Saj jo imamo vsi radi“, je potrdila mati. „Saj je bil oče snoči precej zadovoljen. Pomagala bo kaj pri delu, kadar bo mogla, ali naj bo pa šivala, kakor je pri Lorenčevih.“

„Jaz te bom tako rad imel, Brigita“, je nadaljeval deček. „Kar mi bodo oče kupili na semnju, vse bom dal tebi . . .“

Brigita je bila hvaležno ginjena, ko je slišala take besede. Sedaj je vedela bolj nego kdaj poprej, da jo imajo Poljakovi radi, da so dobri, usmiljeni ž njo, zapuščeno rejenko. In dobri, usmiljeni so bili ž njo tudi drugi vaščani. Zmerom je kdo prišel k Poljakovim vprašat Brigito, kako ji je, in jo tolažit. Vsem se je smilila. In kako bi se Bukovičanom ne smilila Brigita, o katere izredni lepoti in srčni dobroti je šel sloves po celi dolini.

Bukovičanje so bili sploh dobri ljudje, tudi pošteni in miroljubni. Vsaj izvečine. Odločeni od sveta, s svetom niso imeli dosti opraviti. Dobro uro hoda so bili oddaljeni od župne cerkve, od trga in sodišča pa celi dve uri. V cerkev so radi hodili. V sodnijo pa nič kaj ne. Pa tudi ni bil izlepa kdo klican pred sodišče, kvečjemu, če je Srdin koga tožil za dolg, ali če je bil ta ali oni pozvan, naj plača davke. Pri sodnikih so bili v dobrem glasu, da se ne tožarijo radi. Samo enkrat je bila velika nevarnost za njihovo dobro ime. Tisti Žerin — pa ne ta, ki zdaj mešetari, ampak še stari — se ga je bil namreč pri Strahovih nekega dne preveč nalezal. Prav tisto popoldne mu je pa prinesel rdečekapec, davčni

izterjevavec, plačilni nalog. Ker ga ni dobil doma, je šel k Strahovim za njim. Žerin se je delal prijaznega. Mero za mero je klical na mizo. Moža v cesarski službi je bila hoja v vročini zdelala. Rad si je dal natakati kozarec. Pila sta, pila in se prijateljski menila. Ko je pa Žerin zapazil, da ga ima rdečekapec že pod kapo, je naenkrat stopil k vratom in jih od znotraj zaklenil, potlej pa planil nad sopivca in začel udrihati po njem z njegovo palico. Kaj je hotel rdečekapec? Sama sta bila v sobici. Branil se je. Pa Žerin ga je imel kmalu na tleh in si ga je prav pošteno privoščil. — Jaz te bom izučil, je govoril Žerin in krepko mahal po davčnem služabniku —: ali se spodobi za poštenim človekom nositi plačilni nalog v gostilno! Oni je vpil, Žerin pa tudi. Strahovka je priletela pred vrata. Žerin jih je hitel odpirat. Rdečekapec je pa v tem trenutku, ko se je videl sproščenega, razjarjen planil nad Žerina. Ko je Strahovka stopila v sobico, je lahko še videla, kako je mahnil po Žerinu. Lahko si mislite, kaj je nastalo iz tega dogodka. Tožba. Davčni izterjevavec je tožil Žerina. Žerin je pa zvrčal vso krivdo na njega, češ da se je izterjevavec napil njegovega vina, potlej se pa začel kregati in tepsti. Glavna priča, Strahovka, je s prisego lahko potrdila, da je res Žerin klical na mizo vino, in ko je slišala v sobici krik, da je prišla noter in videla, kako je izterjevavec mahnil po Žerinu. Pijana pa da sta bila oba, a izterjevavec bolj ko Žerin. No, Žerin je potem nekaj malega 'dobil', izterjevavec pa tudi ni odšel s pohvalo. — Torej takrat je bil v Bukovici skaljen javni mir, in se je bilo bati, da ne izgubé Bukovičanje svojega dobrega glasu. Pa ona stvar se je kmalu pozabila. In od Bukovičanov je šel daleč naokrog slóves, da so miroljubni in dobri ljudje. Ribniški Jurij bi rekel o njih: — Cel teden so se pri delu mudili, v nedeljo so pa Boga častili.

Svoje dobro in usmiljeno srce so pokazali Bukovičanje ob žalostni smrti stare Lórenke. Pomilovali so njo in njeno rejenko, Brigito. In ne samo z besedo, tudi z de-

janjem so razodevali svoje sočutnost. Ko je bil nekdo nasvetoval, naj se prenese truplo Lorenkino v mrtvašnico, ker ji je koča pogorela, bližnjih sorodnikov pa ni imela, ki bi skrbeli za njen oder in pogreb —, kaj je rekel Lipetov Jakob?

„Tega pa ne! V mrtvašnico je pa ne pustim prenesti. V mojo hišo ste mi jo prinesli, ko ste mislili, da se bo dala še oživiti. V moji hiši naj počiva njeno truplo na odru. Moja soseda je bila, in sicer dobra soseda. Sosedom pa moramo tudi po smrti izkazovati ljubezen.“

Tako je govoril Lipetov Jakob in po teh besedah tudi ravnal. Kajpada tudi v Bukovici ni manjkalo hudomušnih ljudi, ki so trdili, da ima Lipetov Jakob samo zato zdaj tako odprte roke in odkrito srce, da bi se ljudem prikupil; sicer da je že 'mož' v vasi, pa bi rad postal še več — župan. Lipetov Jakob pa se ni zmenil za tako besedičenje ali ga pa sploh ni slišal in je napravil Lorenki v svoji hiši oder in oskrbel sveče in naličje in kar je treba. Celo tobaka in žganja in kruha so dobili na mizi možakarji, ki so prišli Lorenko v nedeljo zvečer kropit.

In prihajali so Lorenko kropit možje in žene, stari in mladi že podnevi. Zlasti pa so se zbirali v Lipetovi hiši na večer, da po stari navadi malo dalje čujejo pri mrliču. Prišli so, pokropili mrliča, malo pomolili, potlej pa sedli, moški okrog mize na eni strani odra, na drugi strani pa ženske po stolčkih in po klopih okrog peči.

Tudi Brigita je prišla s Poljakovo Manico in tudi Maruška. Ženske so bile hitro v živahnem, dasi izprva bolj tihem razgovoru. Hvalile so rajne Lorenke lepe čednosti in se zgražale nad njeno strašno smrtjo; pomilovale in tolažile so Brigito, pa ji tudi srečo voščile, da še ona ni našla smrti v ognju. Potlej so se pa pečale samo z Maruško. To je bilo izpraševanja, kje je živeła in kako se ji je godilo! Stare ženice so jo še iz mladosti pomnile, druge so jo zdaj hotele natančno spoznati, zato so bile tem bolj radovedne. Že črez dan je bilo o Maruški toliko govorjenja v vasi, posebno ko

se je raznesel glas, da je prišla iz trga za njo k Strahovim, kjer se je bila začasno nastanila, tako težka skrinja, da so jo trije možje komaj deli z voza . . . Zato je zdaj vse tiščalo v Maruško . . . Toda o sebi Maruška ni hotela dosti govoriti. Povedala je samo, da je bila izprva v službi pri neki bogati gospe v Trstu, potlej pa da se je omožila z nekim trgovcem, šla v Ameriko, in ker ji je mož umrl, da se je napotila v svoj rojstni kraj, preživet še ostale dneve življenja. Sicer je bila pa prav prijazna in je mnogo pripovedovala o tujih mestih in deželah. In pripovedovala je tako lepo in mikavno, da so jo ženske poslušale z odprtimi usti. In ko so jo ženske vprašale, kje se misli za stalno nastaniti, je rekla, da bo kje v vasi dobila stanovanje.

V tem so moški zapalili pipe in tudi začeli razgovor. Modrovali so o letini in živini, seveda tudi o čudoviti moči oblakov, iz katerih pride grom in strela, ki napravi tako škodo kakor jo je snoči naredila v Bukovici. Njih pogovor pa ni tekel tako živahno kakor pri ženskih. Seveda, možakarji so bili prepričani, da morajo biti, zlasti še ob taki priliki, bolj resni in modri, nego so klepetave ženske. Pa tudi nobenega takega ni bilo vmes, da bi znal ali hotel bolj vesele razdirati. Tončkov Anton je bil videti sicer jako dobre volje. Ali najprvo se je hotel najesti. Tisti beli kruh, ki je bil na mizi, mu je tako dišal. Zato je hitel, kar se je dalo in junaško rezal od hlebca kos za kosom in pustil druge govoriti. Šele ko se je njegovemu sosedu Tomažinu zdelo, da je vendar več snel, nego se spodobi, in ga vprašal, ali je kaj vesel sestrinega prihoda — se je razvezal Antonu jezik.

„Vprašaj! Kaj bi ne bil vesel!“ je odgovoril Anton. „Ti, Tomažin, praviš večkrat: — Žena je dar božji. Jaz pa pravim: — Žena je zlodej, saj hoče imeti moža zmerom doma privezanega, kakor hudobec dušo v peklju. Ali ne veš, kako hodi tvoja za teboj, kamor greš? Še sèm bo kmalu póte prišla. Ampak dobra sestra, kakor je moja Maruška, to ti je pa dar božji! Misliš, da me je pustila iti

danes past? — S krojačem Edvardom pojdi v štacuno, mi je rekla — pa naj ti izbere za novo obleko, da ne boš tak okrog hodil! Vidiš, to je lepa beseda! Šober pa Blaž sta gnala živino, midva z Edvardom sva šla pa v štacuno in kupila za novo obleko. Še ta teden mi jo bo naredil. V nedeljo bom že tak prišel k maši, da bo vse v me zijalo. Pasja vera, zdaj smo na konju! Odslej bom imel vsak dan z veliko žlico. Še s Srdinom ne menjam zdaj, s tem zlodejevim stisnjencem . . . On naj le je v oblicah krompir! . . . Glej, pa ravno prihaja. Pa misliš, da je prišel kropit? Samo kadit!“

Res je prišel Srdin, pokropil mrliča, pokleknil in molil. Bil je zgrbljen možiček, suh, bolj slabo opravljen. Dokler je molil, je bil Anton tiho. Ko je pa Srdin počasi prisedel k mizi in natlačil tobaka v pipo, se je precej zadržal Anton v njega:

„Ti, Srdin bogatin, po pravici povej, ali si prišel kropit ali kadit?“

Možakarji so kašljali. Srdin se je pa delal, kakor da ni slišal Antona, ali se mu pa ni zdelo vredno ozirati se na njegove besede. Obrnil se je k Lipetovemu Jakobu in dejal:

„Torej spet nesreča v vasi! Pa imaš nadlego v hiši! Jaz pa škodo! Mi smo res siromaki.“

„Kakšno škodo imaš?“ je zavpil Anton. „Ali nisi zastonj dobil tobaka? Saj zato si prišel sèm, ker je tobak zastonj, ti zlodejevi stisnjeneč!“

„Ti pa kar molči!“ je odgovoril Srdin počasi in zaničljivo. „S teboj jaz že ne govorim! Jaz govorim samo s pametnimi ljudmi.“ In k Jakobu obrnjen je dejal: „Saj ti pravim, Jakob, če bo tako, bom ob vse prišel. Lorenka mi je spet nekaj odnesla. Posodil sem ji bil. Kdaj bom zdaj dobil vrnjeno? Menda kadar bo vrabec proso nazaj prinesel! Pa saj bo namesto nje morala vrniti tista rejenka, Brigita. Bogve, kje bo zdaj?“

„Kaj hočeš Brigiti?“ je spet zavpil Tončkov Anton. „Brigita je nocoj tu-le, kje bo pa zapnjen, tebi nič mar!“

Vse je utihnilo. Tudi ženske so nehale regljati, ko so slišale, da je pri mizi govorenje o Brigiti.

„Eh, je pa ravno prav, da sem jo tukaj dobil!“ je rekel Srdin. Obrnil se je proti ženskam in dejal počasi pa važno: „Ti, Brigita! Lorenki sem bil posodil deset goldinarjev. Saj boš menda ti toliko poštena, da mi boš pa ti vrnila, ker mi ona ni. Veš, jaz sem revež, jih potrebujem! Le kmalu jih prinesi!“

Brigito je oblila rdečica. Sram jo je bilo, da se ni vedela kam dejati.

„Ti, grdi dedec ti, da jo zdaj in tukaj terja! Da ga sram ni!“ je na glas dejala Poljakova Manica. — Tudi drugim se ni prav zdelo sirovo terjanje Srdinovo. — „Bo že vrnila! Zdaj nima nič. Saj ji je vse pogorelo, še obleka“, so pomirjevalno dejali nekateri. Nekateri so pa kar molčali, zlasti tisti, ki so bili sami dolžni Srdinu. Za hip je nastal mučen molk.

Kar je stopila Maruška pred Srdina, odprla mošnjček in vprašala: „Koliko ste rekli, da vam je bila dolžna rajna Lorenka? Deset, kaj ne? Namesto nje vam jih vračam jaz. Tukaj jih imate!“

Srdin je začudeno pogledal Maruško, vendar rad vzel in spravil denar.

Glasen vzklík čudenja se je izvil nekatrim ženicam iz prsi.

„Kako je usmiljena Maruška!“ je šepetala Povzinka.

„Denarja mora imeti ko črepinj!“ je pristavila Juretovka.

„No, pa še bolje tako!“ je dejal Srdin zaegnjeno in se odpravil domov. „Lahko noč!“

„Nič, lahko noč!“ — Težko noč imej ti!“ je vpil za njim Tončkov Anton. „Lákotnik, požeruh, oderuh, zelenec! S samo hudobo si v zvezi! Te bo že enkrat drla! Pa da gre še iz moje sestre denar iztiskat, ta stisnjenec, rokomavh, volkodlak...“

Taki prizori se vendar ne spodobijo za tako priliko, je mislil Lipetov Jakob. Zato je miril Antona: „Anton, bodi no pameten! Saj poznaš Srdina. Tvoja sestra gotovo ne bo zato obubožala. Rajši povej, kaj si ta-

krat delal, ko so ti oče umrli. Tako govorenje se nocoj spodobi. Sestra tega še ne ve. Ná, pa prej malo pij!“

Anton je izpil kozarček pa dejal: „Saj je res neumno od mene, da se kregam s takim človekom in si kratim zdravje. Seveda Maruška ne ve še, kako je bilo ob očetovi smrti!“ — Še en kozarček je izpil. Ljudje so se med tem pomirili. Potlej je pa začel:

„To je bilo tako. Polna hiša je bilo ljudi. Klečali so, molili pa smrti čakali. Tisti stari Povzin je bral na neke bukvice. Očala so mu zmerom doli silila. Menda je hudobno rotiti. Pravijo, da sama hudoba pride pred smrtjo človeka izkušat in pokušat, kakšen je. Marjančeva teta so držali voščeno svečo s Svetih Višarij. Zunaj je Strgarjev pes venomer rentočil. Jaz sem pa sedel zunaj na ognjišču pa kuril s trskami, da bi odpodil smrt. Pravijo, da se smrt boji svetlobe. Pa ni nič pomagalo. Na izbi je nekaj zaropotalo, kakor bi pala kaka deska. In Marjančna teta so izpregovorili: — Sklenil je. Bog mu daj večni mir in pokoj! — Tako je bilo, pa nič drugače. Smrt je kakor krt: ne dá se odpoditi.“

„Anton, kakšna pa je vendar smrt?“ je povzel Tomažin. „Ti si jo videl, si včasih pravil.“

„Videl, videl. Visoka je ko hrast in strašna ko pošast. Seveda sem jo jaz že videl. Pa sem jo takrat znal tudi odpoditi.“

„Saj je nisi videl!“ mu je pomagal Anžetov Tonček.

„Kdo pravi, da ne? Ležal sem v skednju na slami. Prav dobro se je ležalo. Kakor na pernici. No, da, že sem bil zadremal. Spal pa še nisem. Misli so se mi premetavale po glavi, kakor se premetava ovsena slama na vetru. Naenkrat zaslišim neki šum zunaj pred vratmi, prav kakor bi polh praskal v pasti. — Škrt, škrt, škrt! je reklo. Pa se odpró vrata na s'ežaj. Zagledal sem visoko prikazen. Bila je večja ko še tako velik človek. V desnici je imela koso, v levici pa škarje.“

„Narobe! V levici koso, v desnici škarje! Tako si pravil enkrat“, mu je presekala besede Tomažin.

„Ali je bilo enkrat! Kje je že zdaj tisti ‚enkrat‘! Pa je imela, kakor sem rekel, v desnici koso, v levici škarje. Jaz sem potegnil odejo čez oči. Pa lasje—so se mi ježili. Mislil sem, zdaj zdaj bo po meni. Postal sem mrzel ko led. Pa sem se ohrabril in rekel: — Če si od Boga, zini; če si pa od črnega, pa izgini! Pa je prikazen izpregovorila počasi pa zategnjeno: — Anton, hlapčón, hajdi k sodbi pred božji tron! Prekrižal sem se dvakrat, trikrat. — Kaj bo pa zdaj? sem rekel sam pri sebi. Kako bom stopil pred božji tron, ko imam toliko grehov na vesti ko Poljakova hruška sladice!“ ...

„Kako pa to, Anton, ali ne greš nikoli k izpovedi?“ ga je vprašal Tomažin.

„Seveda grem, to se pravi, enkrat sem šel. V soboto popoldne ob štirih sem bil že pri cerkvenem stolpu. Cerkovniku sem pomagal zvoniti. Pa so prišli gospod memo in so rekli: — Anton, kaj pa ti delaš tu-le? — Izpovedi čakam, sem rekel. — Tukaj je ne boš pričakal, so rekli in šli v cerkev. Jaz sem pa rekel: Če je ne bom pričakal, je pa tudi čakal ne bom, in sem šel naravuost domov.

Torej strah me je bilo takrat. Mislil sem: Hudoba me zatrdno že z vilami čaka. Preudarjal sem na vse strani, kako bi se odtegnil smrti. Dobra misel mi je šinila v glavo: Saj ni, da bi morala smrt ravno mene vzeti! Da ne bo hodila zastonj, naj pa vzame kakega otroka ali kogarkoli drugega! Dejal sem torej pogumno: — V hiši je Jurman, Jera pa otroci! — Škrt, škrt, škrt! je reklo. Smrt je odšla. Kmalu sem zaslišal v hiši jok. Umrl je Jerin otrok. Ali nisem izumljiv, kaj? Kdo je še smrt tako odpodil? Kadar bo spet prišla, jo bom pa kako drugače. Umreti še ne maram. Celo sedaj ne, ko je prišla domov Maruška! Pa Brigite tudi ne pustim, za ves svet ne. — Brigita, kaj se boš jokala!“ se je obrnil Anton k deklici, ki je tam pri peči žalostno sedela in ihtela. „Saj je vse v en kup: žalosten biti ali pa vesel. Pa je boljše biti vesel, vsaj ni treba solz brisati.“

„Tu imaš pa prav!“ so se smejali možje.

Tako je Anton kratkočasil zbrano družbo. Tedaj pa se začuje po vasi ropot in drdranje. Pred hišo zunaj obstane voz.

„Kdo se je neki pripeljal?“ je vprašalo hkrati več glasov.

„Stoparjev Janko!“ je dejal Lipetov Jakob, ki je bil pogledal skozi okno.

„Glejte si no! Še on je prišel pokropit. To je pa lepo!“ so govorile ženske.

„Ravno prav, da pride. Jaz imam ž njim tako nekaj govoriti“, je rekel Tončkov Anton važno.

Vseh oči so se obrnile k vratom, ko jih je odprl Stoparjev Janko. Kakor bi ga še nihče ne bil nikoli videl! Vendar kaj čuda! Cel dan se je v Bukovici toliko govorilo o Jankotu, ki je z nevarnostjo lastnega življenja rešil iz ognja truplo kočarice Lorenke in ubogo rejenko! Pa je bilo tudi veselje pogledati Jankota. Bil je lep mladenič, visok, raven, prikupljiv, gosposko oblečen.

Želel je družini dober večer, pokropil in opravil običajno molitev. Ženske so ga kajpak natančno opazovale in nekaj šepetale.

„Ali boste malo sedli?“ je vprašal hišni gospodar mladeniča, ko je opravil molitev, in mu je ponudil stol.

„Hvala! Moram domov!“ je odgovoril Janko. „V trgu sem imel popoldne nekaj opravka, pa sem si nazaj gredé rekel: Pokropit moram pa vendar še iti.“

„To je lepo. Kaj ne, kako se hitro zgodi nesreča? Kdo bi bil kaj takega pričakoval? No, to je dobro, da ste vi mimo prišli, da ste vsaj Brigito rešili. Škoda bi bilo mladega dekleta.“

„Ali je Brigita zdaj dobra?“ je vprašal Janko. Pa je gotovo že vedel, da je dobra, zdrava ...

„O, dobra. Saj je tam-le med ženskami. Le pogledajte! Samo vam se mora zahvaliti, da je še živa.“

Janko se je ozrl na žensko stran. Bister opazovavec je lahko videl, da je malo zardel, ko je zagledal Brigito. Brigita je pa oči povesila.

„Ti, Janko Stoparjev!“ se je oglašil zdaj Tončkov Anton. „Počakaj malo, te bom

nekaj vprašal! Jaz te bom vprašal, ti boš pa po pravici povedal kakor pri izpovedi. Ko si včeraj skočil v gorečo Lorenčevo hišo, kaj si mislil?"

Vsi so se morali zasmejati Antonovemu odločnemu vprašanju. Samo Brigita se ni. Naglo se je obrnila k Poljakovi Manici in dejala tiho: „Manica, pojdiva domov!“ Manica jo je ubogala. Vstali sta hitro in tiho odšli. „Brigiti menda ni dobro!“ je rekla Povzinka.

Tončkov Anton je pa Jankotu dejal še bolj odločno: „Odgovori, Janko, kaj si mislil?"

„Rešiti, kar bi se dalo“, je odgovoril Janko. Sicer se je smejal, pa se je vendar videlo, kakor bi bil malo v zadregi.

„Kaj rešiti? Kar leži ali kar živi?"

„Najprej kar živi, ker je to imenitnejše.“

„Že prav! Pa bi se bilo vendar spodobilo najprej Lorenko vun nesti, če je prav že mrtva ležala. Ti si pa najprej Brigito vun prinesel, pravijo. Zakaj? Ali ti je Brigita kako bolj pri srcu? — to te vprašam. Odgovori!"

„Anton, ali si neumen ali kaj!“ se je oglasil jezno Lipetov Jakob. „Kaj čenčaš take čenče!"

„Anton je nocoj dobre volje. Lahko noč!“ je dejal Janko in odšel. S smehom je odšel... Pa si vendar lahko opazil, da se mu je pri zadnjih besedah glas nekoliko tresel, in da so ga bile Antonove besede sploh spravile v zadrego.

„Lahko noč, Janko!“ je klical Lipetov Jakob za odhajajočim mladeničem. Antona je pa pokaral, češ: „Kaj pa tako govoriš, kar ni v peto ni v šesto? Saj moraš vendar malo modrosti imeti.“

„Vprašati se vse sme“, je odvrnil Anton. „To ni v nobeni božji zapovedi prepovedano.“

Besedičil bi najbrže še dalje o tej stvari, ali zbal se je sestre Maruške, ki mu je z ostrim pogledom odločno velela, naj molči. Zato je rekel: „Da pa ne boste mislili, da znam samo v govorjenju biti moder, hočem biti moder tudi v molčanju. Pa naj drugi zdaj govoré in pokažejo svojo modrost, jaz sem jo že.“

Anton je odslej trdovratno molčal.

Možje pa so se začeli meniti, ali bo jutri vreme, in kako bodo jutri kosili in sušili. Ženske, seve, so še dalje govorile o Jankotu.

„Ti, kaj pa, ko bi res kaj bilo na tem, kar je rekel Anton?“ je dejala Samka svoji sosedu Blažonki.

„Ne bodi no še ti sanjasta!“ jo je zavrnila Blažonka. „Bogatega Stoparja edini sin bo kaj imel z ubogo rejenko!"

„Eh, kdo ve?"

„Beži, beži!"

„Kaj pa bo ta Janko?“ je vprašala Maruška.

„Za kmeta se uči!“ je dejala poredna Gregčeva Urša.

„Nikar Urše ne poslušaj!“ je izpregovorila Lipetovka. „Kaj Urša ve, kaj je to! Veš, Maruška, to je tako: Janko je bil že v šolah, da bi se izučil za doktorja. Pa je umrl Stoparjev prvi sin, ki je bil odločen za dom. Zato je Stopar vzel Jankota iz šol domov. Ker je pa Stopar že prileten, in gospodinje manjka pri hiši — Stoparica je umrla že pred desetimi leti — hoče v kratkem Jankotu izročiti gospodarstvo. Zato ga je lansko jesen poslal gori na Dunaj v neko šolo, kjer se uče višjega poljedelstva, kakor mi je pravil naš Jakob, ki take stvari ve. Zdaj je prišel Janko domov na počitnice. Pa bo menda še jeseni šel za nekaj časa nazaj. Potlej se bo pa moral oženiti, kajpak.“

„Pa bo bogato in gosposko izbral, ne rejenke!“ je pristavila Blažonka.

„Rejenka gori, rejenka doli, če mu je pri srcu, bo ravno njo vzel“, je trdila Samka.

„Prav imaš, Samka!“ se je oglasila Juretovka. „In jaz še to povem, da sem že dvakrat videla Jankota, kako se je pogovarjal pred Lorenčevo hišo z Brigito. In mislite, da je šel snoči po Lorenko v ogenj? Kaj še! Če bi naša hiša gorela in če bi prav vedel, da sem jaz notri, ki sem mu še malo v sorodu, mislite, da bi šel zame v ogenj?"

„Zate še v vodo nihče ne!“ ... je rekla Buščajka.

Kdove, kako dolgo bi se še pregovarjale ženske, da niso moški vstali, in da ni Tomažin zaklical: „Aló, ženske, domov! Jutri bo treba zgodaj vstati.“

Četrto poglavje.

Na Oplotarjevem domu.

Četrtnko ure od Bukovice je stalo na lepem kraju na rebri Oplotarjevo domovanje.

Bilo je ponedeljek popoldne.

Oplotarjeva Franca je krevsala s ključem v roki od hiše proti kašči. Bila je sključena starica ko gabrova grča. „Čiba koklja, ná, ná!“ je klicala kokljo, ki je iskala na dvoru črvičkov in druge gomazni za neprestano čivkajoče svoje otročiče. „Picke majčkine, ste lačne, kaj ne? Ve bi zmerom jedle kakor kobilice. Le počakajte malo, kmalu dobite zobati, le z menoj pojdite!“ Starica se je zibala naprej, nagovarjala piščeta in jim metala drobtine iz žepa. Gladna družinica je šla rada za njo. Ko je prikorakala starica do kašče, je šla noter in kmalu prinesla vun pšena in ga vsula na tla. Živalce so se hotele kar stepsti zanj. „Mi greš vstran ali ne!“ je zapretila starka s ključem petelinu, ki se je že pridrvil med piščeta, da so se vsa zbegana razpršila. Pa že se je koklja našopirila in se srdito zaletela vanj. Kokot je moral bežati. Svoj poraz in beg je pa seveda po stari navadi zatajil. Na dvoru se je povzpел na kup, privzdignil in mogočno potresel rdečkasti svoj greben in z vzvišenim kikeriki oznanjal svetu svojo novo „zmago“...

„Dober dan, teta! Kaj pa delate?“

Franca se je ozrla in se kar ustrašila bolj gosposko oblečene, neznane ji ženske, ki je stala pred njo z zavitkom v roki, kakor bi pala z neba. Nezaupno jo je gledala. Obiskovavka se je pa prijazno smehljala:

„Ali me ne poznate več? Jaz sem Maruška. Saj ste me včasih prav dobro poznali.“

Sv. Ana.

Izklesal Alojzij Progar.

Relief v cerkvi na Sv. Višarjih.

„Glej, glej! Tako Maruška si ti, Antonova sestra! Zdaj se spomnim, da je naša Tona pripovedovala, da si domov prišla. Seveda sva bili včasih dobro znani. Tako kaj boš pa povedala? Sem slišala, da se ti

je dobro godilo.“ Prva prestrašenost in nezaupnost je izginila s staričinega obraza.

„Ne zamerite, da vas motim! Sem rekla, moram pogledat, ali ste še živi in zdravi? Glejte, teta, če ne boste zamerili, to ruto sem vam prinesla!“ Maruška je odgrnila

„Kolikrat ste mi že kaj dali v prejšnjih letih! Le pomerite si ruto!“ — Maruška ji je sama dela ruto na sivo glavo. „Saj sem rekla, tako se vam podá! Za deset let ste precej mlajši. Prav kakor nalašč je za vas. Čakajte, zdaj jo bova pa zopet zavili, pa jo boste shranili. Tako!“

„Da se vendar še kak človek spomni mene, revice!“ je rekla Franca in si obrisala solze, ki so ji kapale iz oči od samega ginenja.

„Nikarte no! Prava reč je to! Kolikrat ste mi vi kaj dali, ko sem bila mlada. In saj smo tudi v sorodu malo. Moje rajne matere oče so bili mali brat vaše matere.“

„I, seveda smo si v sorodu. Pa mene se še noben sorodnik ni spomnil. No, ti bodem že vedela hvaležnost. Pojdi, si bodeš ogledala malo naš dom.“

„Ali ste sami doma?“

„Sama. Brat Primož je šel s Tono po mrvo v laz, ker v soboto nismo mogli vsega domov spraviti zaradi hude ure. Dela je pri nas zmerom črez glavo. Ko bi le jaz za kaj bila! Ali nisem za nič več. Starost bridkost! Vse moje vrstnice so že šle počivat. Samo jaz, stara reva, še kolo-vratim po zemlji.“

„Prav ste stari! Saj se niste skoraj nič izpremenili, odkar vas nisem videla. Tako še greste ko ptica. Za delo ste pa še taki, mi je pravil moj brat — kaj hočem, malo neumen je, pa ima dobro srce —, da se dveh ne ustrašite.“

„Je pravil? Glej, glej!“ Franci se je samo smejalo. „Eh, veš, človek se spridi z delom. Ali

Izklesal Alojzij Progar.

Sv. Jožef.

Relief v cerkvi na Sv. Višarjih.

zavitek. Starka je zagledala lepo novo ruto, ki se je lesketala na solncu kakor sama svila.

„Joj, joj!“ se je čudila starka. „To ruto si meni prinesla? Kako se sveti! Kako je lepa! Ali mora biti draga! Kaj ti bom pa jaz dala?“

moram biti za vse sama! Tako trpim ko kamen na cesti. Ha, ko sem bila mlada, misliš, da mi je kaj bilo mernik žita na glavi v malin nesti! Tako sem šla ko prazna pa pela sem celo pot ko zvon. Zdaj je

seveda drugače. Tako štorkljam . . . Veš, pa vseeno še dosti storim, ne da bi se bahala! Samo hodim težko. V cerkev že celo leto ne morem.“

„Oh, kako imate lep vrt!“ je vzkliknila Maruška, ko sta prišli do ovočnjaka.

„Kaj ne, da?“ je veselo dejala Franca. „To poglej, koliko je drevja! Koliko bi bilo to sadja, če bi bili ljudje taki, kakor se spodobi! Ali so tako snedeni in požrešni ti vaški fantiči, da hočejo vse zeleno doli sneti. Ponočnjaki se spravijo skrivoma gori, in spridom oberó ali otepó. Seveda človek ne more cele noči prečuti in stražiti.“

„Da morejo tako tatinski biti ti ljudje!“

„Veš, to niso ljudje, to so volcjé. Pa pojdiva dalje! Glej, kako se prihuljeni maček gostí z mišjo! Pes pa dremlje. Dobra žival je, že dolgo ga imamo pri hiši. Star je, pa vendar še vestno opravlja svojo službo.“

„Ta lipa mora biti pa tudi že stara!“ je dejala Maruška, ko sta prišli do košate lipe, ki je stala pod hišnim oknom na vogalu in malokaj do tal pripogibala ogromne svoje veje.

„Stara, stara!“ je potrdila Franca. „Kakor pravijo, gleda zdaj že peti Oplotarjev rod. Glej, kakšna senca!“

„To se meni prav lepo zdi, teta, ker trta ovija hišno steno. Iz vasi se tako lepo vidi, ko zelenje prepleta belino.“

„Saj je lepo, je. Vidiš, tam na oni strani imamo pa hlev, pôd in kozolec. Pa pojdiva v hišo! Nemara bi se ti poljubilo malo kislega mleka? Táko je ko sir. Pa črnega kruha ti bom nadrobila noter.“

Šli sta v hišo. Franca je velela Maruški sestí za mizo v kotu, sama je šla pa po mleko. Maruška ni sedla, postopila je k oknu, odkoder se je tako lepo videla zdolaj vas in zadaj polje, in se je zamislila.

Dasi je bil Oplotarjev dom že starinski in precej zanemarjen, je moral biti vsakomur všeč že radi svoje lege.

„Ah, kako lep je vaš dom!“ je vzkliknila Maruška, ko je prišla Franca nazaj z latvico mleka in s kruhom. „Kakor kak gradiček gleda z višine na nizka selišča v dolini. To je domačija, dà!“

„Domačija je lepa!“ ji je segla v besedo starica. „Ali kaj, ko je nima kdo obdelovati! Tri četrte posestva moramo dajati v najem. Kdo pa naj dela? Hlapcev in dekel nočemo. Veš, kaj so tuji ljudje! Rajši najamemo, kadar je velika sila. Samo pastirčka imamo, tiste široke Mice fanta, saj si jo menda poznala. Pa Tona je pri nas, hči moje sestre, ki je umrla omiožena tam doli na Dolenjskem pri štajerski meji.“

„Ona bo tudi podedovala za vami, kajpak?“

„O tej stvari se še nismo nič menili. Kajpak, nekaj bo že dobila, če bo pridna. Bomo že videli. Drugega bližnjega sorodnika tako nimamo.“

„Tako se vaš brat Primož ni hotel oženiti?“

„Nak. Je rajši tako ostal. Jaz pa — saj veš, kako sem bila nesrečna. Oh!“ . . . Starica je začela jokati. „Oh, kako je bilo hudo! Pa ravno ti si zabranila, da ni bilo še hujše, da me ni Primož ubil. O, nisem ti tega pozabila in ti nikoli ne bom! Samo ti si me takrat rešila.“ In vnovič so debele solze drle po staričinem licu.

Maruška si je izprva natezala spomin, kaj misli Franca. No, kmalu se je spomnila. To je bilo takrat, ko je bila še doma. Takrat je Oplotarjeva Franca začela naenkrat „noretí“. Če star človek nori, hudo nori, pravijo. Franca je bila takrat že postarna. Pa je začela noretí, noretí za nekim Samcem. Tako dolgo, da jo je dohitela nesreča in sramota! . . . Seveda doma pri Oplotarjevih je bila vsled tega strašna reč. Ubiti so hoteli grešnico. Nekega jutra je bila prišla Maruška ravno po mleko k Oplotarjevim. Pa je zaslišala v skednju grozen vik in vpitje. Pohiti v skedenj in kaj zagleda? Frančin brat, Primož, je bil ravno zagrabil cepec in nameril sestri preko glave . . . Tedaj je pa priskočila Maruška, in kakor je bila še mlada, se je zaletela v Primoža od strani, da je padel, in mu je cepec odletel iz rok. Maruška ga je hitro pobrala in začela vpiti na pomaganje. Primož je zbežal — — — No, potlej, ko je Franci otrok umrl, potlej se je

pač počasi pomiril on in vsa Oplotarjeva hiša . . .

„Eh, kaj hoče tisto!“ je dejala Maruška in zamahnila z roko. „Da je le zdaj vse dobro! Zdaj vas ima Primož gotovo rad.“

„O, tisto pa!“ je odgovorila Franca in si otirala solze.

„Torej je mir pri hiši. Kako je veselo, če je mir pri hiši! In kako je tudi to prijetno, da je vaša hiša bolj na samoči! Tu je prav rajsko mirno življenje. Ko bi človek mogel dobiti tako mirno stanovanje!“

„Kje si se pa res ustanovila?“

„Saj pravim, tako je hudo! Pri Strahovih sem bila dva dni, v tisti sobici zgoraj. Seveda pri Tončkovih ne morem biti, je preveč otrok. Pa je tudi pri Strahovih sitno. Gostilna je gostilna. Spodaj pijanci razbijajo celo noč. Veste, teta, jaz bi pa rada takole v kakšem kotičku živela v miru. Ko bi mogla dobiti tak prostorček! Saj ga ne bi hotela zastonj. Hvala Bogu, saj nisem prišla prazna domov! Ali v vasi ni nič takega!“

„Glej, glej! Pri nas imamo zgoraj tako lepo sobico prav prazno. Prav zate bi bila.“

„Mislim, da; nikjer bi ne bilo bolje! Saj sitnosti ne bi delala nobene. Pomagala bi vam kaj pri domu, če bi me potrebovali, pa lepo bi živela. Veste, teta, vse sem že poizkusila, vsega se naveličala. Kaj je ta svet? Nič. Vse je puhlo kakor pena. Za večnost se je treba pripravljati, za večnost. Ljudje so vse preveč posvetni . . .“

„Jaz tudi tako pravim. Oh, dušica, ti moraš pri nas biti. Bova vkupaj molili in lepo živeli. Precej bodem s Primožem govorila. Glej ga, saj je ravno zdaj pripeljal mrvo. Precej ga pokličem.“ Franca je odprla okno in zaklicala: „Primož, ko boš izpregel, sèm pridi!“ . . .

„Oh, teta, če Primoža za to pridobite, vam bom vekomaj hvaležna.“

„Saj moram tudi jaz tebi biti. Nič se ne boj!“

Primož je bil póstaren mož puste zunanjosti. Bos, mršav, zamazan je prišel v hišo.

„Dober dan vam Bog daj!“ ga je pozdravila Maruška.

Primož je nekaj zamrmral.

„Glej, Maruška nas je prišla obiskat, saj veš, Tončkovega Antona sestra“, je dejala Franca.

„Tako?“ je izpregovoril Primož in nezaupno premeril Maruško večkrat od nog do glave.

„Saj veš, malo smo si v sorodu. Tako dragoceno ruto mi je prinesla.“

„Prav je, no!“

„Stanovati nima kje. Jaz pravim, da bi lahko pri nas.“

„Pri nas? Kaj ti na misel pride!“

„Gori v sobici je prostor.“

„Kdaj so še Oplotarjevi dajali hišo v najem?“

„Veš, Primož, ali je dobra ženska, taka ko duša.“

„Pri nas ne bo. Škoda misliti!“

„Ali bom plačala, kolikor boste hoteli!“ se je oglasila Maruška.

„Pri nas smo najrajši sami.“

„To je pa vendar čudno“, se je nejevoljno obrnila Franca do Primoža, „da se denarja braniš. Kaj ti pa prazna sobica nese? Saj ne bo nobene nadlege delala. Kuhala si bo sama.“

„Meni se pa to čudno zdi, zakaj bi morala biti ravno pri nas.“

„Ker drugod ni pripravnega prostora zame!“ je dejala Maruška. „Dam za sobo, kolikor zahtevate. Sicer pa seveda ne morem siliti.“

Denar je moral biti nazadnje tudi Primoževega srca vladar. Zakaj končno se je vdal in dejal: „No, pa naj bo!“ Pozabil pa ni vprašati: „Koliko boš pa dala?“ . . .

Maruška si je zadovoljno mencala roke, ko je stopala nazaj proti vasi. V živem ognju so se ji svetile oči.

Pred Strahovo hišo jo je čakala Brigita. Na licu so se ji še poznali sledovi solzâ, ki jih je točila dopoldne ob pogrebu.

„Kaj pa ti tukaj delaš, Brigita?“ jo je vprašala Maruška nekam prisrčno prijazno.

„Zahvalit sem se prišla, da ste šli zjutraj za pogrebom Lorenčeve matere pa da ste bili tako dobri, da ste snoči vi dali pri Lipe-

tovih za žganje in kruh in tobak. Nisem prej vedela, Lipetovi so mi danes povedali. Bog vam plačaj! Tistih deset goldinarjev pa, ki ste jih dali Srdinu, vam bom že vrnila, kakor hitro zaslužim.“

„Kaj hoče to? Ne bode ti jih treba vračati. Zato le brez skrbi bodi! In meni se ni treba nič zahvaljevati. Zahvali se rajši onemu, ki ti je življenje otel. Ali si se že zahvalila Jankotu?“ ...

„Ne še!“ je odgovorila deklica tiho in zardela in povesila oči.

„Ali greš malo z menoj gori v sobico?“

„Ne morem, moram domov!“

„No, saj se bova še dostikrat videli. Brigita, poslušaj me, nič ne bodi žalostna! Vse se bo dobro izšlo, vse, vse, le veruj mi!“

Nekam strastno je govorila Maruška te besede. V še bolj živem ognju so se ji svetile oči.

(Dalje.)

Pozabiva!

Bratec moj, vrata odpriva:
Zunaj na vrtu večernem
radost se smeje mamljiva —
morda se k nama prismeje?

Ali pod hribom so hoje
žalostno zatrepetale,
kakor bi rekle: — Ne bo je...
Bratec, le vrata zapriva!

Bratec moj, okno odpriva:
Zunaj se med mesečino
sreča sanjava razliva —
morda se k nama razlije?

Ali na nebu je dvoje
zvezdic odmigalo resnih,
kakor bi rekli: — Ne bo je...
Bratec, le okno zapriva!

Bratec moj, v celi zaprti
kakor dva groba zabiva,
da se tam zunaj na vrti
smejeta radost in sreča!

Ali poslušaj resnico,
kaj je ta radostna sreča:
Veter se z belo meglico
v tihih mazurkah vrti,
bratec — nič družega ni!

Silvin Sardenko.

Sonet.

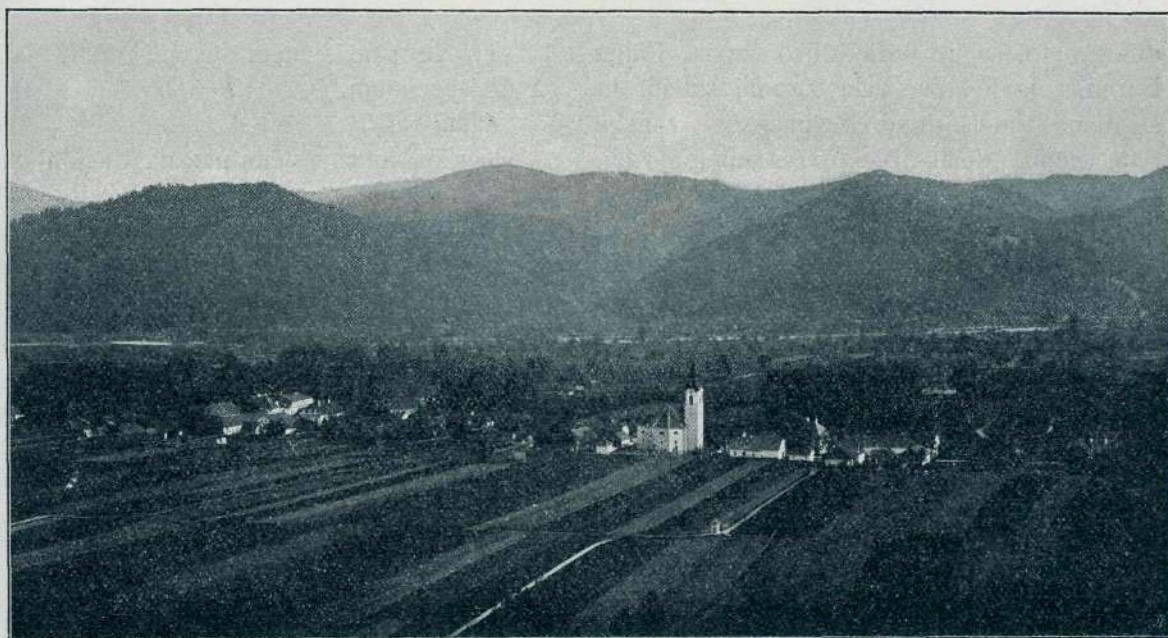
Nad menoj solze noči meglene
in trpinov vzdih tožijo,
srce čustva tesna ožijo,
da molitve šepeta iskrene.

Ob spominih misli rajajo,
zlatih upov solnce jim zasveti,
in zbežijo čustva nevesela.

Ali v duši, kamorkoli krene,
srečnih dni spomini krožijo,
hrepenenje žene k roži jo,
ki v ljubezni vroči zanjo vene.

V prsih sile nove vstajajo
neprestano željne poleteti
spet v kraljestvo vztrajnosti in dela.

Leo Levič.

Dol pri Ljubljani.

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal Bogdan Vened.

Peto poglavje.

Stara pesem.

In res sta se večkrat videli Maruška in Brigita.

Sicer je Maruška koj drugi dan potem, ko se je bila pogodila z Oplotarjevim Primožem za stanovanje, dala od Strahovih prenesti svoje stvari v svoj novi stan na reber. Ljudje so se kar čudili, ko so videli to preseljevanje k Oplotarjevim. Nekaterim ni šlo v glavo, kako da more Maruška, ki je bila vendar videti živahna, iti k Oplotarjevemu Primožu in Franci, ki sta tako odljudna in kar 'gozdna'. Drugi so se pa bolj čudili temu, da sta Oplotarjeva dva, ki sta bila tako pusta in nezaupna do ljudi, sprejela Maruško pod streho. Bilo je dovolj vsakovrstne govorice. Vsi vaščani pa so bili edini v misli, da bo Maruški pri Oplotarjevih dolgčas.

„Dom in Svet“ 1902, št. 3.

In zdelo se jim je res kmalu, da so prav imeli, ko so tako mislili. Vsak dan je prihajala Maruška v vas, včasih po dvakrat, po trikrat. Prišla je ali v štacuno kaj kupit ali pa kako staro znanko obiskat ali k Tončkovim do brata Antona. Največkrat so jo pa vaščani videli iti k Poljakovim šivat.

Pri Poljakovih je bila podnevi navadno Brigita sama doma. Domači so bili večinoma zunaj pri delu. Brigito je le semtertja vzela Manica s seboj na polje za družčino in razvedrilo. Silili je niso k poljskemu delu, ne samo zato ne, ker se jim je za težko delo zdela prenežna, ampak zlasti zato, ker so sami lahko vse obdelali, saj niso imeli ravno preveč zemljišča. Na delo so šli torej navadno sami, Brigito so pa pustili doma, da je šivala. In šivala je Brigita pridno, dan za

dnem. No, saj je tudi dobro znala. Rajna Lorenka jo je bila dala zgodaj izučiti. In šivanja je imela dosti. Že prej so ji ženske rade nosile delat obleko, še bolj pa zdaj, ker so smatrale za svojo dolžnost, da ji dajo kaj zaslužiti, ker je pri onem požaru vse izgubila. O dolgem času ni mogla tožiti. Navadno vsak dan je prišla k njej Maruška. Ali se je samo oglasila ali je pa tudi ona prinesla šivanje s seboj, in sta potem skupno šivali pod Poljakovo lipo.

Ljudje so se izprva čudili, da Maruška tako rada zahaja v Brigitino družbo. No, pa so rekli: Maruški je dolgčas pri Oplotarjevih; nekoga mora imeti, da se z njim razgovori; ali se hoče mar z Oplotarjevo Franco, ki je pusta ko sodnji dan! Brigita pa tudi potrebuje razgovora in razvedrila!

Tončkov Anton je seveda po svoje tolmačil to stvar ljudem. „Pravite, zakaj ima moja sestra tako rada Brigito? Zakaj? Vse zavoljo mene! Vidite: sestra mene ljubi kakor samo sebe. Jaz ljubim Brigito kakor samega sebe. Torej more sestra ljubiti Brigito kakor samo sebe!“

Pa tudi Brigiti sami se je čudno zdelo, zakaj je Maruška tako prijazna z njo. Ali se ji smili, ker je zapuščena reva, ker je sirota, ali kaj? Maruška ji ni bila nič posebno po godu, vsaj privlačne sile ni imela do nje-nega srca. Nekaj jo je kar odbijalo od nje. Pa če se je vprašala, kaj? — ni vedela odgovora. Nasprotno si je morala reči, da Maruška zasluži, da jo ima rada že iz hvaležnosti. Saj ji je bila dobra, še preveč! Zmerom ji je kaj prinesla. Kako se je začudila Brigita, ko je nekega dne, kmalu po Lorenkini smrti, prišel iz mesta šivalni stroj prav na njen naslov.

„Kako je pa ta stroj prišel náme? To mora biti pomota!“ je dejala Brigita. Maruška se je smehljala.

„Pa ne, da bi ga bili vi naročili?“

„In če sem ga jaz?“ je dejala Maruška in se smejala.

„Zakaj pa ne na svoj naslov?“

„Zato ne, ljuba Brigita, ker sem ga naročila zate!“

„To se pravi, meni sta ga kupili? Jaz ga ne sprejemem.“

„Zakaj ne?“

„Ker ga nimam s čim plačati. Zastonj ga pa nečem.“

„Saj ga vendar potrebuješ.“

„Potrebovala bi ga že. In si ga bom tudi kupila, ko si bom toliko zaslužila.“ — In Brigita ni pa ni hotela sprejeti stroja. Samo na ta način ga ji je Maruška vsilila, da je rekla, da ji ga dá na upanje, da ga bo že plačala, kadar bo mogla. Za „obresti“ si je pa Maruška izgovorila, da bo smela priti nanj šivat, kadar bo kaj takega imela.

In prišla je torej večkrat, malone vsako popoldne. Brigita, kakor rečeno, ni mogla tožiti, da je brez družčine. In vendar je bila zadnji čas tako nekamo resna, tako zamišljena. Res, da tudi prej pri Lorenčevih ni bila bogve kako živa, poskočna, razposajeno vesela celo ne. Bila je čudno dekle. V prvih letih že je bila Lorenki včasih kar neumljiva. Tiha, molčeča in skoraj preresna za otroško dōbo. Lorenka jo je večkrat dramila, naj bo vendar malo bolj vesela. — „Saj ne pravim, da moraš biti jezična ali prešerna, zijalasta, lahkoživa in razposajena. Ali malo življenja in veselja mora kazati mlad človek!“ — Pa ni dosti opravila. Dočim so Brigitine vrstnice uživale brezskrbno otroško življenje ter se smejale in igrale, je ona iskala najrajši samote. Najrajši je sedela tam za hišo in sanjala. In tudi potem, ko je odraščala in se je razvijala v krasno mladenko, ko so se marsikaterega mladeniča oči začele obračati za njo, ko so ji na uho dohajale laskave besede o njeni lepoti, ko so jo dekleta vabila v svojo družbo ob zimskih večerih ali o poletnih nedeljskih popoldnevih na mehke vrtove, kamor tako rada hodi tiha ljubezen — tudi tedaj se Brigita v svojem vedenju ni dosti izpremenila. Najrajši je še vedno imela samoto. In v samoti je v prostem času čitala, čitala mnogo, tako da ji je gospod župnik, pri katerem je dobivala knjig na posodo, komaj sproti ustrezal. No, taka čudakinja ni bila, da bi se docela odtegovala družčini svojih vrstnic in tova-

rišic; šla je včasih v njihov krog. Ali razposajena ni bila ž njimi nikoli. Fantje so pač občudovali njeno lepoto, njeno živahno in lahno kretanje, njeno sveže, milo lice in zlasti njene globoke, črne oči. Toda nobeden ni smel niti najmanjše nespodobne besedice reči vpričo nje, in kdor je morda tuptam mislil, da se bo z ubogo rejenko pač smel malo pošaliti, ta je moral kmalu izvedeti, da se je bridko varal. Brigita je takega tako ostro zavrnila, da se ni upal izlepa več blizu. Fantje je zato tudi niso kaj marali. Njihov užaljeni ponos je dejal: — Pustimo Brigito, saj nismo za njo! Mi smo prekmečki; zanjo, ki se je rodila v Trstu — gotovo v kaki palači — zanjo je kvečjemu kak grof ali baron! — Brigito je tako govorjenje sicer bolelo. A zopet je baš tako govorjenje in pa zavest, da je rejenka, brez roditeljev, brez domovja, budila in netila v nji čimdalje bolj oni pravi deklški ponos, ki dostikrat obvaruje padca. Tako govorjenje fantov in ta zavest sta pa tudi bolj in bolj krepila njeno nagnjenje k samoti. Sicer je bila prijazna z vsemi ljudmi, zlasti z otroki in bolniki, katere je rada obiskovala. V vas pa, če je že šla kam, je šla najrajši k Poljakovim, k svoji botri in k Manici, kjer je bila popolnoma domača. Z Manico se je najrajši pogovarjala, ž njo se je vsaj včasih prostodušno smejala.

Od Lorenkine smrti sèm je bila Brigita še bolj tiha in vedno nekam zamišljena. Poljakova Manica se je trudila na vso moč, zlasti o lepih poletnih večerih, ko sta sedeli na klopi pred hišo, da bi jo spravila v dobro voljo. Pa kmalu je spoznala, da Brigita ni več tista ko poprej. Prizadevala se je tudi Maruška, da bi jo kdaj razvedrila; pripovedovala ji je mikavne stvari iz tujih krajev, kar je vedela in znala — pa se je večkrat prepričala, da je Brigita s svojimi mislimi vse kje drugje kakor v krajih, ki jih ona popisuje. Izprva je mislila, kakor Manica, da Brigita pač žaluje za Lorenko, katero je tako zelo spoštovala, katero je ljubila kakor rodno mater. Ko so bili ponedeljek po tisti usodni soboti dvignili nosači v Lipetovi hiši

nesrečne Lorenke telesne ostanke, da jih ponesó na božjo njivo, in so se na poti po stari navadi ustavili s krsto pred vaško kapelico nakoncu vasi, in je vse pokleknilo, in je Lipetov Jakob v imenu rajnice prosil vaščane-pogrebnike, naj ji odpusté, če je katerega kaj razžalila: navstal je nepopisno pretresljiv prizor. S klicem: „Mati, mati!“ je planila iz klečeče in moleče množice Brigita, se vrgla na krsto, se je krčevito oklenila in jo med vzdih in ihtenjem močila s solzami, češ: „Mati! zakaj me zapuščate samo?!“ ... Vsem navzočim so kapale solze pri tem ginljivem prizoru in vseh ustna so šepetala: „Kako rada je imela Lorenko, da, prav kakor lastno mater!“ In tudi pozneje je Brigita tako lepo kazala ljubezen do pokojnice; če je le mogla, je pohitela v mraku na Lorenkin grob in ga zaljšala s cveticami in molila na njem.

Lahko sta torej mislili Manica in Maruška, da vedno otožna in zamišljena Brigita žaluje pač še zmerom po Lorenki. Pa v tej veri, da je žalovanje po Lorenki edini vzrok Brigitine molčečnosti, nista dolgo ostali. Maruška je kmalu izvedela še nekaj drugega ...

Neko popoldne je spet prišla k Poljakovim s šivanjem v roki, in sta z Brigito sedeli pod lipo. Kar naenkrat je stal pred njima Stoparjev Janko s smodko v ustih in s palčico v roki.

„Dober dan!“ je pozdravil. „Vedve pa lepo v senci!“

„Bog daj dober dan! V senci pač, toda otožni in zamišljeni!“ je odgovorila Maruška. Poznala je Jankota nekoliko bolj, odkar se je bila nekoč oglasila pri Stoparjevih.

Brigita je pa samo kratko odzdravila in začela hitro vtikati novo nit v šivanko. Pa bila je tako nekamo vznemirjena ali nerodna, da se je precej časa mučila, preden jo je vteknila. To jo je moralo jeziti. Vsa kri ji je šla v glavo.

Janko se je očitvidno veselil Brigitine vznemirjenosti in zadrege. Smeje se je dejal: „Čemu sta otožni, čemu? To ni dobro. Otožnost je smrt duše. Pazita, pazita!“

„Jaz že pazim“, odvrne Maruška še vedno smeječ se. „A ta-le Brigita neče! Vedno je otožna in žalostna. Ne vem, kaj bo z njo?“

„No, menda se bode pa že poboljšala! Saj se žalost dá tudi pregnati — — — Ali smem malo sesti? V lazu sem bil, imamo kôsce in grabečice. Skoraj sem se že malo utrudil.“

„Oh, le sedite!“ je dejala Maruška in mu odkazala drugo še prazno klopico pri mizi. Janko je sedel — ravno nasproti Brigiti.

„Brigita še vedno žaluje vsled izgube Lorenčeve matere, kajne?“ je vprašal mladenič. Vprašal je Maruško, a gledal Brigito.

„Še vedno“, je odgovorila Maruška. „Meni se že kar čudno vidi, da ne more pozabiti Lorenke, ki vendar ni bila njena prava mati.“

„So me pa zato rajši imeli kot moja rodna mati“, je dejala zdaj Brigita, in oči so ji zaplamtele.

„Ali misliš, da te tvoja prava mati niso imeli radi?“ jo je zavrnila Maruška.

„Mislim, da ne. Kakšni so morali biti moja mati, da so me od sebe dali, mene, svojo hčer! Ali niso imeli nič srca? Saj še nespametna žival ljubi svoj zarod. Če bi bili še tako revni, bi me bili morali obdržati pri sebi! Kako je to hudo, biti pri tujih ljudeh! Saj ne rečem nič Lorenčevi rajni materi. Oh, ne; bili so tako dobri, še predobri. Edino oni so me iz srca radi imeli. Pa vendar — kolikrat mi je prišlo na misel: zakaj vendar so me moja mati dali od sebe? Nikdar jih nisem poznala . . . In vendar, kaj je ljubeznivejšega, kakor če ima otrok dobro mater!“ . . .

„Morda pa svoji materi delaš krivico, morda so te proti svoji volji, primorani dali od sebe“, ji je segla v besedo Maruška.

„Morda jim res krivico delam“, je odgovorila Brigita, in solze so ji stopile v oči. „Oh, kolikrat sem si spet dejala: — Zakaj tako misliš o svoji materi? Ali ni to greh? Morda jih že krije črna zemlja. Ali jih pa morda tare nadloga, stiska, beda. Nemara leže bolni in zapuščeni vzdihujejo po meni, svoji hčeri . . .“

„Brigita! ali bi rada imela svojo pravo mater?“ jo je vprašala Maruška. „Ali bi jih ljubila iz dna svoje duše?“

„O, da, iz dna svoje duše! Samo če bi bili dobri.“

V tem trenutku je na vrtu zakričala kokoš. Vsi so se ozrli tjakaj. Kragulj je uprav kar priletel, zgrabil picko in odfrčal z njo v zračne višave. Skočili so kvišku, da bi za-
braniili rop; pa je bilo že prekasno.

„Poglejte!“ je dejal Janko. „Morda nese ta ropar plen svojemu mladiču. Ljubi ga. Ali jaz bi se zahvalil za tako ljubezen.“

„Jaz tudi“, je dejala Brigita.

„Zakaj?“ je vprašala Maruška. „Mladič mu mora biti hvaležen in že zato ga mora rad imeti. Za rop ni odgovoren mladi, nego stari.“

„To ni prava ljubezen“, je odvrnil Janko. „Ljubezen takega samopašneža, ki razdeva življenje drugih, da bi osrečil svojca, ni prava ljubezen. Prava ljubezen je ogenj iz nebes, ki blagonosno, krotko plapolaj, in gorj s čistim plamenom le za srečo bližnjega. Ona ljubezen je pa ogenj iz pekla, ki s snédenim plamenom vse pokončuje za sebični svoj namen. Toda sebična ljubezen nikdar ne more prav osrečevati. Taka ljubezen tudi ne zasluži zopet ljubezni.“

Maruška ga je v čudu pogledala. To je cel modrijan, ta Janko! Tudi Brigita je povzdignila oči k njemu, a tako prijazno, tako milo, kakor bi hotela reči: — Prav iz srca si mi govoril! . . .

Janko je prišel potem še večkrat k šiviljama pod lipo. Zdaj je imel ta, zdaj oni izgovor, zakaj da je prišel mimo in se moral oglasiti. Da je sam rad prihajal, se je videlo. Maruška je tudi rada videla, da je delal družčino. In Brigita? No . . . Maruška je kmalu opazila dovolj: Brigiti se je poznalo na obrazu, kako je bila vesela njegovega prihoda . . . Kadar je prišel, je najprvo gledala v tla, pa se kmalu zažarila v lice in je gledala potem z radostno sijajočimi očmi v lepega mladeniča in z očitno slastjo je pila besede iz njegovih ust . . .

A dolgo niso trajali ti sestanki.

Neko popoldne je bilo. Pri Pavletovih so v podu pokali mlatiči. Tončkov Anton je pa tisti čas ležal na Pavletovem vrtu s pipo v ustih in je tako modroval:

„Ali je lepo na svetu! Jaz muhe lovim, ko drugi lovijo čas, in v senci ležim, ko se mlado in staro pali na solncu. Pa saj sem se tudi jaz nekaterekrat žgal! Pasja vera, nekaterekrat sem bil tak, da sem se samemu sebi smilil! Le naj svet poizkusi, kaj je hudo; iz globočine srca mu privoščim . . . Meni se pa res dobro godi, odkar je Maruška doma — to je po pravici reči. V takem nisem še bil. Dobro je imeti dobro sestro. Bog ji daj zdravje na svetu in na zemlji, meni pa milost, da se ne preobjem. Prav nevarno je res, da se ne bi preobjel. Iz Maruškinih rok mi pada mana, kakor njega dni Izraelcem v puščavi. Ni mi treba več rose otepati po grmovju. Treba je zdaj meni pasti! Le naj Šober pase z Blažem! Mene sestra živi, ne vaška živina. Za to dobroto se ti pa do komolca zahvalim, moj ljubi Bog. Pa še nekaj bi te prosil, če ne boš zameril, moj Bog: vdaj Brigiti tako misel, da bo mene vzela, ne pa . . .“

Anton ni mogel končati stavka. Pavletovi mlatiči, pravi ptiči, Buščajev Štefan, Zrnčev Jože in Janezov Tonček — so bili ravno spet z enim nasadom gotovi in povabljeni k mali južini, pa so se hoteli prej malo ponorčevati iz Antona.

„Negodè nemarni, kaj kradeš dan Bogu!“ je zaslišal Anton naenkrat nad sabo. Ustrašil se je, da mu je pipa padla iz rok. Hotel je vstati, pa je bilo že prekasno. Buščajev je že vihtel nad njim cepec in mu ni pustil bežati.

„Za božjo sveto voljo, ali me misliš ubiti, Buščaj?“ je ječal Anton.

„Udri! Ubij zlomka, lenivca!“ so vpili izpred skednja drugi mlatiči.

„Tako dajte si kaj dopovedati!“ je kričal Anton v eni sapi in poizkušal vstati; pa mu ni pustil Buščajev, ki je venomer sukal nad njim bridki cepec.

„Udri, udri potepina, postavača!“ so zopet zavpili izpred skednja. In Buščajev Štefan

je udaril zdaj na to, zdaj na ono stran Antonovo po travi.

„Lepo te prosim, grdo te gledam!“ je vpil Anton z jokajočim glasom. „Oh, oh, na duši ti bom pustil svojo smrt. Joj, joj! Ali se bo Brigita jokala! Prizanesi mi vsaj zavoljo nje, ki je tako lepa pa tako mlada, in pa zaradi moje sestre Maruške. Kaj bo reva sama počela v Bukovici med takimi razbojniki, kakor ste vi! Buščaj, za en mehur tobaka ti bom dal pa molil bom zate —“

„Le zase moli, mrcina malopridna! Vedi: preden bom do pet naštel, boš že letel v žrelo peklensko! Kaj si naredil oni dan z mojim bratom Blažem na paši? Modre kače ima še zdaj po hrbtu!“

„Pomagajte, pomagajte!“ je prosil Anton in se zvijal kakor slepec po travi. „Vsaj ti se me usmili, Tone Pavletov, saj imaš tistega patrona v nebesih, kakor jaz!“

„No, Štefan, pa ga izpusti za enkrat!“ je rekel gospodar Buščajevemu. „Boš pa povresla delal, Anton, kajne, pa škopati boš pomagal?“

„Bom, bom. Kar hočete, rad storim, samo življenje mi pustite!“ je dejal Anton in veselo poskočil, ko je Buščajev nehal mahati s cepcem.

„No, le sèm pojdi Anton, boš najprej malo prigriznil!“ ga je povabil gospodar k mizici, na katero je bila domača hči Zefa ravnokar prinesla malo južine, napotvičnega kruha in pelinovca.

„Le jejte, ste sami zadosti ješči! Mislite, da sem tako lakoten in grd?“ je odklonil Anton vabilo in sedel na škopnik in se odihljal od prebitega strahu. —

„Bog blagoslovi!“ je zaželel mlatičem Jurij, ki je prišel mimo s svedrom v roki.

„Bog plačaj!“ je odvrnil Pavle. „Odkod pa ti, Jurij?“

„Od Oplotarjevih. V tisti sobici, kjer se je nastanila Antonova sestra, nekaj delam. Pa moram po večji sveder iti; je tako trd les.“

„Saj se vam menda tako ne mudi; pokusite naš kruh, če se vam ljubi!“ je dejala Zefa in ponudila kos.

„Eh, nekaj trenutkov sem ali tja! Saj je še Bog sedmi dan počival“, je odgovoril Jurij in sprejel kruh. „Kako pa kaj plaje pšenica, kako?“

„Nisem še nič izvejal, pa dosti prida ne kaže“, je rekel Pavle.

„Težka je pač, težka“, je pristavila Zefa in potežkala pergišče pšenice.

„Tako si bo dala Maruška vse novo napraviti v svojem stanovanju pri Oplotarjevih?“ je vprašal Buščajev Štefan.

„Vse! Saj si lahko. Denarja mora dosti imeti. Snoči v mraku je iz škrinje nekaj jemala, pa se je iz gorenjega predalčka tako posvetil srebrn denar, da skoraj ne bi bilo treba nič luči delati.“

„Blagor Antonu, ki ima tako sestro!“ je vzkliknil Buščajev. „Anton, zdaj bi bil pa jaz rad v tvoji koži!“

„Jaz pa v tvoji! Vidiš, kako se ti dobro godi, kako lep kruh imaš pred seboj!“ je rekel Anton, ki je napotvičeni kruh na mizici kar z očmi jedel in z ustmi cmokal.

„Pa ga še ti vzemi. Zakaj si se pa prej branil?“ je dejala Zefa in mu dala kos. „Ná, čeprav si mi oni dan rekel, da sem črna ko čelešnik; bel kruh pa le znam dobro speči.“

„Pa je res čudno, zakaj se danes tako braniš kruha“, je dejal Pavle. „Saj včasih si rad jedel kruh. Ko si v trg nosil pletenice na prodaj, pravijo, si vse za kruh dal, kar si spečal.“

„Zlodej, kaj sem pa hotel? Tu kruh, tam kruh, ob vsakem vogalu! Ali sem mogel tako mimo iti?“

„No, zdaj ti ne bo treba kruha stradati, Anton“, je povzel Buščajev, „ko imaš Maruško.“

„Zdaj se bodeš gotovo kmalu oženil?“ je nagajala Zefa.

„Oženil? Kakor bode! Pa ko bi imel takega vranča dobiti, kakor je tista Gregčeva Urša, ki se mi zmerom ponuja, sem pa spet rajši tako. Ampak to pa rečem: srečna tista, ki bo mene dobila! Vsak dan bo lahko bel močnik jela!“

„Če ga bo imela!“ se je zasmejala Zefa.

„Katero pa kaj misliš osrečiti?“ je vprašal Buščajev.

„Brigito bom vzel“, zavrne Anton. „Zdaj je sirota, moram se je vsaj jaz usmiliti. No, pa jo imam tudi rad, kaj bi rekel, rajši ko sestro svojo...“

„Brigita da bo katerikrat tvoja!“ se je oglasil Zrnečev. „Kaj ne veš, da ima že svojega? Če boš ti še kaj hodil za njo, jo boš enkrat pošteno izkupil.“

„Saj nič ne hodim za njo, samo mislim nanjo. Katerega pa ima? Kdo je tisti spak, ki mi jo misli prevzeti?“

„Si ti kakšen fant, Anton, da še ne veš, kdo hodi za tvojim dekletom?“ se je oglasil še Janezov. „Primojzunaj, ko bi jaz imel takega dekliča, še pogledati bi je nihče ne smel, nikar pa pri nji vasovati pri belem dnevu...“

„Kdo pa je tisti, kaj? Rad bi ga poznal. Pa ne tisti Janko?“

„Kdo pak! Saj je vsako popoldne pri nji pod Poljakovo lipo. Saj pravim, ko bi ti kaj fanta bil, bi mu že pokazal, kaj se pravi pri belem dnevu v vas hoditi! Ali ti nisi za nič! Pa bo takega Brigita vzela, tako revše, kakor si ti, ki se ne znaš nič postaviti!“

„Joj, joj! Tako mislite, da res hodi za njo tisti Janko?“ je vprašal Anton in se prijel za glavo. „Nemara pa samo tako govorijo z Brigito, tja vendan, kakor na primer jaz s to-le Zefo?“

„Oho, se jako motiš!“ ga je Janezov dražil naprej. „Enkrat, dvakrat govoriti z dekličem, ni še nič hudega. Ali dan na dan prihajati v vas... to mora tudi slepcu odpreti oči. Samo ti si tako trčen, da nič ne vidiš.“

„Joj, joj, kar slabo mi prihaja! Ali smem malo piti?“

„Sicer nisi vreden, da bi pil s fanti, ker nisi za nič fant, pa naj bo, le pij, ná!“ je rekel Buščajev in mu ponudil kupico.

„Fantje, nehajte, nehajte!“ je dejal Jurij, se zahvalil za málico in šel po svojem opravku.

Fantje pa niso nehali dražiti Antona.

„No, kaj boš zdaj naredil?“ ga je vprašal Zrnec.

„Kaj hočem narediti? Nič. Ali veš ti kaj boljšega?“

„Jaz bi na tvojem mestu že pokazal temu Jankotu, da bi mu za vselej prešlo veselje za Brigito hoditi!“

„Kako?“

„I, kosti se mu enkrat prav pošteno premikastijo in rebra preštejejo. Ná, pij še, da boš bolj pogumen!“

„Ali se še nikoli nisem tepel!“

„Seveda, ker nisi za nič. Tepež pa mora biti za vsakega dekliča, to je stara navada.“

„No, če se le nečeš tepsti, Anton, ti dam jaz pa drug svèt“, je rekel Buščajev. „Ti pojdi lepo k staremu Stoparju pa ga prosi, naj svojemu sinu prepove k Brigiti v vas hoditi. To bo še najboljše.“

„Misliš?“

„Seveda.“

„Tako bom pa šel“, je rekel Anton in zdirjal izpred poda.

„Kam greš?“ je vpil za njim Pavle. „Ali ne boš povresel delat?“

„Čo-o-o!“ je kričal Anton in drvil proti Tončkovim.

„Ali ste poredni!“ je karala Zefa fante. „Da mu greste tako nagajat! Meni se pa smili tak človek. Bogve, kaj bo zdaj naredil!“

„Mislite, da bo šel res k Stoparju!“ je rekel Janezov. „Sicer ne bi bilo nič napak, če bi šel. Jaz bi privoščil Jankotu, da bi stari nad njim malo zrojil. Zakaj bi res tako prosto hodil v našo vas do naših deklet? Toda Anton ne bo šel k staremu. Zaril se bo v seno pa bo tulil in jokal.“

„Mi dajmo pa naprej udariti!“ je dejal Zrnečev.

Iz poda se je kmalu zopet čulo enakomerno pika poka, pika pok...

Anton se pa ni zaril v seno, kakor je sodil Janezov. Razburjen je bil. In tisti pelinovec mu je še bolj razdražil živce. Piti sploh ni smel dosti, pijača mu je šla precej v glavo. Ko je pridirjal k Tončkovim, je sedel pod hruško, si podprl glavo z ro-

kama in premišljal, kaj bi naredil. — Najbolje je, da tako naredim, kakor mi je svetoval Buščaj, je rekel naposled, zgrabil v podu procko in grablje, ki jih je bil sam naredil, in se napotil k Stoparjevim, kakor bi šel te stvari tja prodajat.

Stoparjeva domačija je bila gotovo najlepša v celi dolini. Stala je na samoči, pa prav na priliki, pri cesti, ob potoku. Stoparji so imeli izprva samo preprosto hišico z mlinom in žago. A so znali dobro gospodariti. Iz prvotne majhne hišice se je vzdignilo lepo dvenadstropno poslopje, in njive in travniki in gozdi daleč naokoli so sčasoma postali Stoparjeva last. Otvorili so v hiši tudi gostilno in nastanil se je v nji županijski urad. Že Jankotov ded je bil župan. In nasledoval ga je v tej časti tudi njegov oče. Sicer ni bil bogve kako umen mož, eno stvar je pa dobro znal — nositi glavo pokoncu. In če tudi ni imel kdovekaj v glavi, je imel pa dosti pod palcem. In ta, povsod pač še najmočnejši razlog, je bil menda merodajen tudi za može njegove soseske, da so ga opetovano izvolili za svojega župana. Oče župan so se pa tudi zavedali svoje časti, moči in veljave. Radi so se trkali ob prsi in dejali: — Boga zahvalite, da imate mene za župana, ki vsaj lahko kaj storim za vas, ker pri gospodih vse premorem! Drugemu bi pokazali hrbet, meni pa smehlaj in prijazno lice!... Gospodje iz trga so bili pa ž njim zares prijazni. Prihajali so kaj radi, zlasti ob nedeljah popoldne, k Stoparjevemu očetu županu in so pridno pokušali njegovo vino in perutnino in pečenino. Seveda so ga tudi pošteno „vlekli“. Pa Stopar tega ni zapazil. Še dobro se mu je zdelo. Dasi pa je bil v vseh stvareh mož starega kopita in se je trdovratno držal starih izročil, to je pa uvidel, da bi na ugledu dosti pridobil, če bi se mogel postaviti z učenimi sinovi. Zato je poslal oba sina v mesto v šole. Starejšega je kmalu, po dokončanih ljudskih šolah vzel domov, ker ni kazal posebne nadarjenosti, in ker ga je bil odločil za dom. Drugi, Janko, se je pa naprej šolal. — Doktor mora biti,

jezični doktor, ki še ni izšel iz te doline! — je govoril Stopar, — da bodo pozni rodovi morali reči: Stoparjeva hiša je dala prvega doktorja v naši župniji! — Ali Stopar je obračal, Bog je pa obrnil. Starejši sin mu je nagloma umrl. In Stopar je moral Jankota odpoklicati iz mesta domov, ker tega vendar ni hotel, da bi posestvo prešlo v tuje roke. Če se pa že ni mogel pred soseseo postaviti z učenim sinom doktorjem, je pa vsaj to hotel, da se bo njegov sin kmetovavec razločeval od drugih kmetov. Zato ga je prejšnjo jesen poslal na višjo poljedelsko šolo na Dunaj. Še eno leto naj bo Janko študiral, potlej mu bo pa izbral nevesto, seveda bogato, in izročil posestvo. Tako je računal oče župan.

Stopar je šel ravno po dvorišču proti skednju, ko jo je primahal Tončkov Anton s procko in z grabljami in s svojo skrito prošnjo v srcu po stezi.

„Oče Stoparjev, kupite, kupite ti stvarci, prav po ceni jih dam“, je nagovoril Anton župana.

„Hlapca vprašaj, če kaj potrebuje!“ mu je odgovoril Stopar in hotel iti dalje.

„No, je že prav“, je odvrnil Anton in nadaljeval bolj tiho: „Eno prošnjo imam do vas. Oče Stoparjev, recite, recite Jankotu, naj ne hodi za Brigito; njo sem jaz izbral, vaš si lahko drugo izbere, ker je bogat, Brigito naj pa meni pusti!“

„Kaj pa spet čenčaš?“ je dejal Stopar. „O kateri Brigiti se meniš?“

„I, o tisti Lorenčevi rejenki, saj jo poznate. Pa vaš Janko hodi za njo, verjemite, oče Stoparjev!“

„Naš Janko za rejenko! Sanjalo neumno! Te pa že spet luna trka“, je odgovoril Stopar in šel dalje svojo pot.

„Res, res! Saj vsa vas vé“, je dejal Anton in hotel za njim.

„Jaz ti pravim, da mi beži izpred nog! Ali hočeš, da zaščujem vate psa?“ je zarohnel Stopar jezno.

„Tistega pa ne!“ je rekel Anton, in ker je poznal Stoparjevo jeznoritost, jo je naglo ubral po stezi nazaj . . .

Stopar ni dalje premišljal Antonovih besedi, zdele so se mu preneumne. Žvižgaje je šel mimo poda dalje proti vrtni lopi; tam je sedel in zapalil smodko.

Komaj jo je prižgal, zagleda Juretovko, ki je hitela proti njemu. Stopar in Juretovka sta si bila malo v sorodu. Vendar se nista prav mogla. Juretovki se je zdel Stopar previsok, njemu je bila pa ona prenizka.

„Kaj bi pa ti rada?“ je vprašal Stopar, nič kaj prijazno.

„En mernik koruze mi boš dal. Niti prgišča moke nimam več v predalu.“

„Dal! Kako dal? Pa ne spet za božje plačilo?“

„Lahko bi mi ga dal tudi za božje plačilo. Saj smo v sorodu. Seveda, to si ti že pozabil, že zdavna, kajpak. Pa nič se ne boj, ne bom te prosila, da mi jo daj zastonj. Denarja sicer nimam zdaj, a dala ti ga bom, kakor hitro ga dobim. Saj bo fant zaslužil pri mlatvi . . .“

„Da, da, tisti tvoj fant . . . Seveda, kdaj bi si bil že lahko toliko zaslužil, pa menda vse požene, ko cele noči okoli rogovili! Daj ga daj malo v roke vzeti in bolje strahovati!“

„Veš kaj?“ mu je zabrusila nazaj Juretovka. „Mojega fanta pa kar pri miru pusti. Saj imaš svojega, pa ga v roke vzemi! Je bolj potreben strahovanja, ko naš.“

„Kaj praviš? Moj Janko da je potreben strahovanja?“

„Tvoj Janko, tvoj zlati Janko! Še mene je sram . . .“

„Kaj pa ti veš od našega?“ je zavpil Stopar, drgetajoč togote po vsem telesu.

„Kar vsa vas vé. Po cele popoldneve presedi pri tisti rejenki. Lepo nevesto boš dobil k hiši . . .“

„Lažeš!“ je zakričal Stopar. Imel jih je še na jeziku, pa je umolknil, ker je videl Jankota prihajati po stezi.

„Pojdi v mlin, in naj ti dá hlapec vrečo naše moke!“ je dejal Juretovki. Ta je hitro odšla, ker ni hotela, da bi jo videl Janko. Vesel je prikorakal mladenič in ni se malo začudil, ko mu je oče nenavadno osorno velel:

„Pojdi z menoj v mojo sobo, se imava nekaj pogovoriti . . .“

Juretovka je kmalu dobila moke zdolaj v mlinu. Pa ni šla precej domov. Stopila je pod okno in poslušala . . .

Brigita in Maruška sta ravno odložili šivanje, ker se je že mrak delal, ko je prišla Juretovka z vrečo na glavi mimo, vsa razbeljena.

„Si pa moke dobila?“ jo je ogovorila Maruška. „To si morala hitro iti, ker ti je tako vroče!“

„Da, pri Stoparju sem jo dobila. Hitro sem pa šla, hitro. Saj mi drugače ni dalo. Tako sem pa brusila pete! Pa da sem le prišla spet domov! Tukaj je vsaj mir. Tam

je pa tak kreg in prepir, da je človeka strah in groza . . .“

„Kje?“

„I, pri Stoparjevih.“

„Kaj pa je vendar?“

„Eh, jeziki vse naredé. Saj sem dejala, da ti moram povedati, zato sem prišla mimo. Daj no, Maruška, malo prijeti Antona, da ne bo kvasil takih stvari . . .“

„Kaj pa je vendar? Povej!“

„I, neumnost, sama neumnost! Anton je staremu Stoparju natvezel, da hodi Janko za Brigito. Ali ni to neumno? Zdaj pa stari vpije, razbija in kolne, da se vse trese.“

Juretovka je hitela dalje. Maruška je pogledala Brigito: ta je bila bleda kot zid . . .

(Dalje.)

Trtje in povrtje.

More matter, with less art.
(Shakesp. Hamlet, II. 2.)

11.

Nekoliko klicajev
in pik in pomišljajev —
to bodi duševna hrana
za bolne in site ljudi!

A mi smo vse drugačni,
mi zdravi smo in lačni,
nam tudi taka hrana diši,
ki v nji nič klicajev in pomišljajev ni!

12.

Ali luna več ne sije?
Ali zvezde več ne migljajo?
Ali ni več poezije?

Ali smo privezali
pegaza v temotno stajo?
Ali pesniki niso več

misleci resni in globoki?
Ali je vsa poezija preč?
Sámo pero je ostalo v roki?

13.

Stebrove Hermove podri,
Dijanin tempelj zažgi —
in tvoje ime bo slovelo.
Vso vero obesi na klin,
kot slavni Luter Martin —
in čislano bo tvoje delo.
Govôri o takih zvereh,

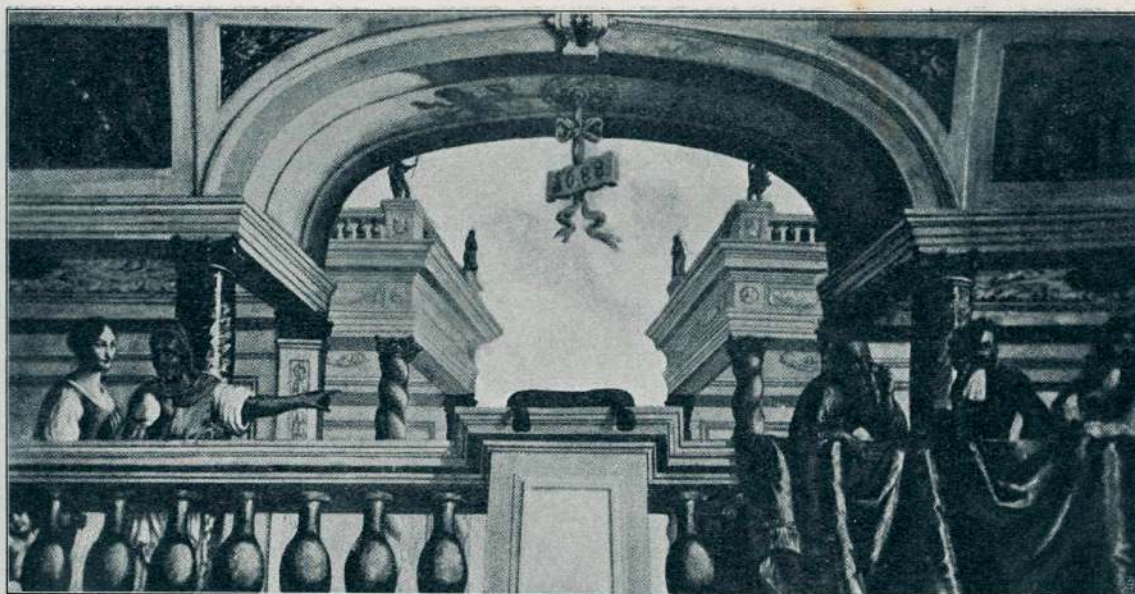
ki bivajo v naših domeh —
in bodeš pisatelj „okusa“.
Za lahkomišelné ljudi
kot „mislec“ napiši ti
šaljivke po zgledu „Brusa“.
S pijačo nakoplji si jetiko —
in potlej nam spiši — estetikó . . .

14.

Največji duh je danes tisti,
kdor nima nič prepričanja,
kdor s svojimi „nazori“ „čisti“
v prelepi avtorski zavisti
ves svet z otrovom bičanja.

Obleče kako snov nemarno,
omaže narodno bukvarno,
in vedno „podjetni“ bukvar
mu dá še za kroke denar!

Anton Medved.

Stropna slika v Lúkenjskem gradu pri Prečini.

Fot. K. Čeč.

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal **Bogdan Vened.**

Šesto poglavje.

Dvojno slovo.

Zaspano se je držalo suho jutro brez rose. Trikrat je solnce srečno predrlo temne oblake, ki so leno čuvali visoko obnebje; a ko je četrtrič poizkusilo razriniti debele oblačne plasti, so se le-te spojile v gromadasto goro in ga siloma zakrile pod črni svoj plašč. Mokri jug je pihal in klatil z dreves poedine že suhe liste. Vse je tako kazalo, da bo težko kaj z vremenom, da se bo napravilo rajši k dežju, in morda prav kmalu.

Pri Poljakovih je bila samo Brigita doma; vsi drugi so šli kopat krompir. Oprala je praznjino in jo vkljub dež napovedujočim znamenjem nesla v kablju na vrt sušit; razpela je od drevesa do drevesa vrv in obešala nanjo perilo.

„Nemara pa le ne bo dežja“, je govorila sama s seboj, „saj bo zdajzdaj jesen tu in

„Dom in Svet“ 1902, št. 4.

jeseni je tako rado vsak dan oblačno! Če pa le pride dež, perilo lahko prej spravim, dotlej se pa le malo posuši.“ — Ko je pa obesila perilo, je sedla pred skedenj na stolček in gledala pred-se tako nekam izmučena in utrujena.

Na vrtu so kokoši pridno zobale in kavsale suho travo. Mastito je stopical petelin sredi svojih izvoljenih jarčic, ki so obirale pleve in zono v revnih prosenih billkah. Pa sapa jim je jemala bilko za bilko ter jo v vrtincu odnašala strani. Jarčicam naposled ni ostalo drugega nego belo koruzno ličkanje, pograbljeno sredi vrta na kup. Začele so torej le-to razkopavati in razbrskavati s svojimi nožicami in kljuni, hitro, kakor bi se bale, da bi jim še te zabave in še tega užitka prehitro ne vzela sovražna sapa. Le-ta je res vila močnejše in

močnejše; kakor prosene bilke je jemala tudi posamna peresa iz kupa ličkanja in se z njimi igrala in plesala po zraku. Vsled njene vijače so tudi z vrtnega drevja bolj in bolj odletavali napol posušeni, oveneli in orumeneli listi, odletavali na tla ali frčali po zraku tja na pot in tja na njive, kjer je tuintam že rumenelo strnišče; nekateri pa so zletavali naravnost Brigiti v naročje — kot oznanovavci jeseni.

Bridka otožnost se je polastila deklice, ko je gledala ta jesenski prizor.

Še malo, in več ne bodo odmevali po zraku srebrno-zvonki zbori krilatih ptic; severni hlad jih bo pregnal iz sedanjega domovja daleč daleč tja preko morja na topli jug. In več ne bodo dehtele krasnobojne cvetice s prijetnim svojim vonjem; zamorila jih bode kruta slana. In več ne bode vela topla sapica z mehko milino, z rajskim razkošjem; bril in žvižgal bode mrzli sever. In več se ne bode zibalo valovito žitno polje z zlatim krasom; na pustem strnišču se bode majal le kak osamel storž, zibalo le kako slabotno stebelce. In več ne bode cvetel dol in zelenela plan; prazna nižava bode rumenela, gola višava rjavela. In več ne bode pršilo žarko solnce zlatih in močnih trakov s sijajnega neba čez veseli svet; medli njegovi žarki še jesenskih meglic ne bodo mogli razpršiti iz dolin. Še malo, in zima bo zasula krajino s svojo belino in v grob bode zakopala in v led ukovala vse življenje v prirodi. Tedaj bode zavladata vse naokrog dušecha tišina...

Zelena pomlad se sicer zopet povrne v krajino s cvetjem in z zelenjem, z upanjem in življenjem. Zopet bodo pritrhalile drobne ptice pevke. Zopet bode vse cvetelo in dehtelo in pelo in živelo... Ali kako bode že tačas ž njo? Zima bode zavladata tudi v njenem srcu. Toda pomladi za njo ne bode več. Burja bode odbrila vse njene upe... Pa saj jih je že!...

Od večera, kar je Juretovka prinesla od Stoparjevih ono poročilo, so bolj in bolj bledeli in veneli vsi cvetovi v gredici njenih srčnih nad. Ravno je bila začela sanjati lepe

sanje. Vkljub smrti Lorenčeve matere ji je bilo zadnje poletne dni tako nekam mehko, prijetno in toplo pri srcu. Saj je prihajal skoraj slednji popoldan pod Poljakovo lipo — Janko. Kako so bili lepi oni popoldnevi pod šumečim listjem košate lipe! Kako so hitro minevali! Seveda, Janko je znal tako lepo pripovedovati in jo med pripovedovanjem tako ljubeznivo pogledavati s svojimi lepimi očmi... Ah, kako rada ga je poslušala, kako radostno mu je zrla v obraz! Ah, rada je imela tega Jankota, rada kakor še nikoli nobenega človeka! Rada ga je imela sicer že poprej, ko je včasih prišel mimo Lorenčeve kočice in jo prijazno odgovoril in se tuintam tudi kaj malega ustavil pri nji. In kako bi ga ne imela! Saj je bil povse drugačen kakor drugi mladeniči. Nikoli nedostojen v govorjenju ali razposajen v vedenju, vedno tako pameten in zraven tako prijazen!... Toda zlasti rada ga je imela od onega večera, ko je strela udarila in zažgala Lorenčevo kočico. Zatrdo bi bila ona takrat našla smrt v plamenu, da ni prihitel Janko in je rešil. Noben drug ni planil v ogenj po njo, dasi bi bil nemara lahko. Janko pa, Janko, sin bogatega Stoparja, je skočil v ogenj po njo, ubogo rejenko! Pa bi mu ne bila hvaležna! In kolikokrat je potlej prišel k nji pod Poljakovo lipo! Kako bi ji bilo sicer pusto in žalostno po smrti Lorenčeve matere! Tako je pa on prihajal skoraj sleherni dan in jo kratkočasil in ji podil iz srca žalost in jo zanašal v neki nji doslej neznan svet veselja, sreče, upov...

A komaj so se prav razcveteli cvetovi njenega upanja, že so jeli bledeti in veneti...

Kaj je povedala oni večer Juretovka? — Da je pri Stoparjevih tak kreg in prepir, da je človeka strah in groza... Da stari Stopar vpije, razbija in kolne, da se vse trese — Zakaj? Ker je hodil Janko pod Poljakovo lipo zaradi nje, uboge rejenke!...

Ah, že tisti večer se je iztreznila, se je zbudila iz onih lepih sanj, ki jih je bila ravnokar začela sanjati. Zagledala je velik prepad med sinom bogatega Stoparja in

— siroto rejenko. Že tisti večer je videla bledeti vse svetle zvezde na nebu svojega upanja, veneti in bledeti vse cvetove svoje pomladi.

In od onega večera so z vsakim dnem bolj bledeli in veneli ti cvetovi. Tolažila se se je sicer prvi, tolažila drugi, tolažila tretji dan, da se je nemara Juretovka oni večer zlagala ali vsaj pridejala dobro polovico svojih izmišljotin. Nemara pa pri Stoparjevih ni bilo tako hudo; morda je Janko kaj bolan, a gotovo zopet pride in, kakor blagodejno solnce, razpodi slano z venečih cvetov njenih nad. Toda on ni prišel od takrat več . . .

Seve! Bogatega Stoparja edini sin se je tudi iztreznil in spoznal globoki prepad med seboj in rejenko — in pustil jo je v zasmeh ljudem. Da, v zasmeh! Kako so zadnjo nedeljo ženice stikale glave, in fantje pokašljevali, ko je šla mimo njih v cerkev! Sram jo je bilo, da je pozelela lastovičje perutnice, da bi poletela daleč daleč v stran iz tega kraja, od teh ljudi in daleč v stran iz bližine Stoparjevega sina, ki ji je prej izkazoval tako prijaznost, a jo zdaj, ko je prišla ljudem v zobe, prepustil ljudskemu roganju.

Ta Janko! Zakaj je pa prej tako rad prihajal k nji tja pod lipo, zakaj se je pa prej menil z ubogo rejenko? Ali samo za šalo? Gotovo! Saj se premožnejši človek vedno rad šali z ubožcem . . .

Le zakaj je bila ona tako nespametna, da je sploh katerikrat govorila z njim! Kaj ji je bilo, da se je dala tako ujeti! Kaj ima zdaj od tega? To, da se ji ljudje posmejujejo, in on morda še najbolj! — —

Bridke solze jeze in žalosti so se udrle ob tem razmišljevanju deklici po licih. Zakrila si je obraz z rokama in krčevito plakala — —

Nič ni slišala, da je petelin zagodrnjal, da so se kokoši splašile in se razletele, ko je po stezici sèm naglih korakov prišel Janko in stopil pred njo in jo opazoval. Še-le, ko jo je prijel za roko, je pogledala; a ko je zagledala njega, se je zdrznila in hitro izvila svojo roko iz njegove.

„Brigita!“ je izpregovoril mladenič lju-beznivo in jo gorko pogledal.

„Kaj hočete?“ je vprašala Brigita nekam osorno, trpko. Sram jo je bilo, da jo je dobil pri joku.

„Po slovo sem prišel.“

„H komu?“

„K tebi, Brigita!“

„Od mene ste se že itak poslovili!“

„Kdaj? Kaj ti pa je, Brigita?“

„Kdaj, vprašate? Saj sami veste, kdaj. In kaj mi je, tudi lahko veste — Pa kaj bi govorila dalje! Po slovo, pravite, ste prišli, torej z Bogom!“

In Brigita je vstala in hotela oditi.

„Brigita!“ je vzkliknil mladenič. „Kaj ti je vendar danes? Ostani, počakaj, da ti povem . . .“

„Sem vas že tako prevečkrat poslušala!“

„Brigita, prosim te, poslušaj me vendar! Še danes se odpeljem na Dunaj. In preden grem, sem se vendar moral oglasiti pri tebi, da ti povem, kar sem ti že dolgo mislil povedati, o čemer sem dolgo razmišljal, zdaj pa za trdno sklenil . . .“

„No, in kaj bi bilo to?“

„Brigita! Ne bom ti razkladal na dolgo in široko. Rad te imam. Ljubim te, odkar te poznam. Še kot otroka sem te imel tako rad, ti ne veš! Ugajala si mi, ker si bila vedno tako tiha, mirna, tako otožnoresna, vendar prijazna. In taka si ostala tudi potem, ko si odraščala in zrastle v dekle, kakršno si zdaj. Že prej sem večkrat rekel sam pri sebi: Taka-le bo morala biti moja nevesta. A zadnji čas, odkar sem še bolj spoznaval tebe in opazoval zraven druga dekleta, sem si moral dejati, da take, kakor si ti, ne dobim nikjer, in sem sklenil, da boš ti moja in nobena druga . . . Res je bilo, kar so potem jeziki govorili. Samo zaradi tebe sem planil v gorečo Lorenčevo koč . . . In ko sem to poletje prihajal k Poljakovim, sem res prihajal samo zaradi tebe, kar so potem ljudje povedali tudi mojemu očetu. No, izvedeli bi tako prej ali poznej! Zakaj za trdno sem sklenil, da moraš ti biti moja, da druge nečem, in to sem mislil povedati o svojem

času tudi očetu. No, drugi ljudje so bili tako dobri pa so to namesto mene opravili. Sam sem pa potrdil očetu to, kar so slišali. Hudi so bili, sicer ne tako, kakor si morda ti čula, vendar nezadovoljni z mojim sklepom. Prosili so me, zaklinjali so me, naj se premislim. Jaz sem te dni, odkar me ni bilo k tebi, premišljeval, mnogo premišljeval, a se nisem premislil, marveč še bolj utrdil v sklepu, da boš ti moja — sevé, če hočeš. Zato sem prišel zdaj sèm in te vprašam: Brigita, ali hočeš postati moja? Črez zimo bom še na Dunaju, potem se vrnem in vkljub vsemu nasprotovanju vzamem tebe, druge nobene. Reci, prosim te, reci, da hočeš! ...

Dve svetli solzi sta zablestili v Brigitinih očeh. Videlo se je, da je nekako omahovala, kaj bi rekla. Črez nekaj časa pa je odločno dejala: „Ne!“

„Ne? Zakaj ne?“

„Ker nečem delati razpora v vaši hiši“, je takisto odločno nadaljevala Brigita. „Vi ste bogati, jaz sirota; to ne gre skupaj. Vi se boste lahko bogato oženili in ustregli očetu. Bog vam daj srečo!“

„Brigita! Ah, vsaj ti me ne žalosti in ne razdiraj mojih upov, mojih sanj! Ali me res nimaš nič rada? In jaz sem vedno mislil, da me imaš! Reci, da me imaš in da boš moja!“

Deklica ni odgovorila, samo zaplakala je in plakala tako bridko ... Naposled je vendar mogla reči: „Saj veste, da vaš oče nikoli ne bodo pustili! — Ljudje prihajajo po stezi, vidite? Pojdite in pozabite nesrečno Brigito ...“

Res so prihajali po stezi sèm ljudje. „Na svidenje! Brigita!“ je dejal Janko, „na veselo svidenje spomtadi!“ Pogledal je še enkrat deklico, ji stisnil roko pa hitro odšel.

Brigita se je sesedla in jokala ...

Tam zadaj za plotom pa je vse to videla in čula Maruška ... Skrivaj se je priplazila, ko je bila po naključju zagledala tam mlado dvojico. Radovednost ji ni dala drugače. In ko je odšel Janko domov, je odšla tudi ona — k Oplotarjevim. Stopala je po rebri na-

vzgor in mrmrala: „Dote ji je treba, dote! Ah, ti ljuba moja Brigita!“

* * *

Dopoldne se je držalo vreme. Marsikdo je že začel upati, da se bodo oblaki razšli, in se bo naredil še lep dan. Toda oblaki se le niso hoteli razvleči. Jug je jel sopihati s čimdalje večjo silo. Kisalo se je vreme, kisalo, dokler se ni izkisalo. Lahek dež je začel škropiti na zemljo, obkroženo z uprav jesenskimi meglami.

Poljakovi so se bili namenili tudi popoldne iti kopat krompir. Pa kmalu, že pri kosilu so morali opustiti to misel. Ko je začel pršiti dežek, je dejal Poljak: „Popoldne bomo že morali pustiti krompir v miru. Samo dež bi ga napral, kar bi ga izkopali. Tak pa ni za v klet, precej začrni. V zemlji pa krompirju ni nič. Saj lahko kaj drugega storimo popoldne. Okoli zeljnika je treba populiti in sneti fižolišče.“

Pa tudi tega dela se niso lotili, ker je čimdalje bolj deževalo. Poljak je nato mislil, da bi šli podrgnit gnoj po dvoru; to bi se vkljub dežju dalo napraviti, in tudi to bi bilo potrebno, ker gnoj se bo kmalu potreboval, saj bo zdajzdaj tu čas, da bo treba sejati ozimino. Obveljala pa je naposled materina, naj izbirajo pšenico za seme.

Lotili so se tega dela. Včasih je bilo za Poljakovega Andrejčka pri delu prav prijetno in veselo. Beseda je dala besedo, in prav kratkočasno je bilo izbiranje. Ali danes ni bilo nič kratkočasno. Vse je molčalo, vse je bilo nekam napičeno. Manica je sicer poizkušala započeti veselo govorico, pa zaman. Brigita ni bila danes za zabavo in smeh, še govoriti se ji ni ljubilo. „Kaj ji je neki?“ se je popraševal deček, ko je opazil, da je celo z delom večkrat prestala in se nekam zamislila ali pa zardela, če se je srečala z očmi radovedno jo motreče Manice.

„Kaj ti je, Brigita, da imaš tako rdeče oči?“ je slednjič vprašal deklico. Toda Brigita, sicer vedno prijazna ž njim, ni hotela nič odgovoriti. Začela je le še bolj hitro jemati pšenico s kupčka sredi mize in jo ločevati

od grašice in kokolja. — Andrejček je zato veselo pozdravil Tončkovega Antona, ko je žvižgajoč prišel v hišo in prisedel k mizi, in še veseleje Maruško, ki je prišla kmalu za Antonom. Mislil si je: Zdaj bode gotovo živahneje. Pa se je varal. Tončkov Anton je bil sicer izprva zgovoren; ko je pa v sobo prišla sestra Maruška, je hitro obmolknil —; bil je nevoljen in jezen sam nase, kadar jo je zagledal, odkar mu je očitala, da je grd človek, ker je šel oni dan staremu Stoparju tožit Jankota in — Brigito.

Maruška pa tudi ni bila videti dobre volje.

— To je vendar čudno, si je mislil Andrejček, da je danes vse tako pusto; to vendar ne gre! — Iz rdečih laskov, ki so viseli izza koruznega ličkanja pri peči, je šel splest kitasti venec in ga je neopažen položil od zadaj na Brigitino glavo. Mater je pa poprosil:

„Mati! povejte nam še enkrat, kar ste že onidan pravili: kaj se je našemu gospodu nekoč tako strašnega primerilo!“

„Prav ljubi se mi zdaj to praviti!“ je odgovorila mati. „Saj si oni dan slišal!“

„Ali sem že pozabil! Veste, o tistem razbojniku, kako je že bilo tisto?“

„Ti si tudi pravi, da! Tako je bilo: Naš gospod so bili poprej tam daleč nekje na Kočevskem za kapelana. Neko noč je prišel k njim neznan človek in prosil, naj gredó izpovedat nekega umirajočega človeka. Cerkovnika sem že iskal na domu, je dejal, pa ga ni doma; pa to nič ne dé, naj kar sami gredó z njim, da bodo le izpovedali umirajočega, ker zdajzdaj bo umrl. Gospodu se je malo čudno zdelo, pa vendar se niso obotavljali. Prekrižali so se in šli za možem. Dolgo sta hodila. Naposled sta prišla do temnega gozda. Na parobku gozda pa je rekel tujec: — Čakajte, da vam oči zavežem! — Gospod so se branili. Pa tujec je dejal: — Če vam nič ni mar duša tistega, ki bo črez eno uro že mrtev, pa pojdite nazaj! Dajte si zavezati oči zaradi moje varnosti. Obljubim vam, da vas zopet pripeljem nazaj, ko ga izpoveste. — Gospod so se

dali pregovoriti. Z zavezanimi očmi so šli za tujcem. Po dolgem hodu sta prišla do nekega gorovja, in sedaj je zopet izpregovoril: — Tu je človek, ki potrebuje izpovedi. — Gospod niso nikogar videli, slišali so pa dobro, kako je nekdo ječal na tleh. Tujec vodnik se je odstranil, gospod so pa izpovedali na tleh ležečega moža. Po izpovedi je zopet pristopil oni tujec in rekel gospodu: — No, ali bo izveličan? — Bo, če se je skesano izpovedal, so odgovorili gospod. — Pok! so zaslišali gospod; puška je počila, izpovedanec je zastokal. Tujec je pa brž prijel gospoda za roko in jih vlekel skozi goščo iz gozda. Ko sta prišla na plano, je odvezal tujec gospodu oči in rekel: — Pojdite domov, a gorje vam, če pred štiriindvajsetimi urami zinete le besedico o tem, kar ste nocoj videli in slišali. — Izgubil se je v gozd nazaj; gospod so pa odšli domov. Tako so se prestrašili takrat, da se še zdaj stresejo, kadar se spomnijo groznega dogodka...“

„Oh, oh!“ je zavpil Andrejček, ko je mati končala. „Kaj pravite, kdo je bil oni tujec?“

„Razbojnik — morivec!“ je odgovoril Tončkov Anton, ki mu ni dalo več molčati.

„Razbojnik, morivec!“ je povzel deček. „Tak gre na dno pekla, ne?“

„Kam pak!“

„Ali so še zdaj taki razbojniki?“ je vprašal Andrejček.

„Malopridno seme se nikoli ne opusti“, je poudaril Tončkov Anton, ki pa sebe ni imel za tako.

„Kako se pa spoznajo?“

„Včasih prav nič“, se je oglasila Manica.

„Na videz so ovce, v resnici pa volčje.“

„Mar tako reci“, se je oglasil Anton in se zarežal: „Na videz lisice, v resnici volčjé, ker stara je resnica, da je volk včasih lisica.“

„Bogve, ali je v naši vasi kdo tak?“ je vprašal z nekim strahom deček.

„Vse je mogoče, dokler kokoš kokoče“, je odvrnil Anton in se spet zarežal.

„Mati!“ je dejal deček, „razbojnik mora biti gotovo prav hudo grd?“

„Kakor je; lahko je na zunaj tudi lep.“

„Mene poslušaj, pa ga boš precej spoznal“, se je spet oglasil Anton. „On ima take oči, kakor maček, kadar pred mišjo luknjo preži.“

„Kakšne ima pa maček takrat?“

„Sive in žive!“

„Sive in žive!“ je ponovil deček. „Take imajo teta Maruška. Pa teta Maruška menda vendar niso razbojnika, morivka...“

Maruška se je z drugimi navzočimi prisiljeno zasmejala, vendar hudo zardela in grdo pogledala dečka. Deček se je kar ustrašil, zlasti še, ker so ga tudi mati ostro pogledali, češ: „Kakšne neumnosti že ti čenčaš, otrok!“

Tedajci se nanagloma odpró vrata, na pragu se prikaže Juretovka in zavpije v hišo:

„Ali je Maruška le-tu? — Maruška, pojdi hitro domov k Oplotarjevim! Primož je padel v skednju z odra in si vso glavo razbil...“

„Jâzes! Ni mogoče!“ je vzkliknila Maruška prestrašeno in planila pokoncu; oči so ji pa spet zablestele v onem čudnem svitu.

„Kar je res, je tudi mogoče“, je nadaljevala Juretovka. „Pojdi hitro gori! Pa še ti stopi gori, Poljak, da boš kaj pomagal! Franca sama se ne ve kam dejati. Hitita! Primož nikoli ne more ostati do večera. Jaz grem cerkovniku k Svetemu Antonu povedat, naj gre po gospoda...“ In ženica je odhitela kot blisk.

Novica je vse presenetila. Osupli so se spogledali.

„Mislite, da je res tako hudo, kakor pripoveduje ta klepetava babura?“ je izpregovoril Tončkov Anton. „Nemara si je vse na lepem izmislila!“

„Hitimo in poglejmo!“ je dejala Maruška. „Nesreča nikoli ne počiva. Primož je pa tudi zadosti neroden!“ In hitela je s Poljakom k Oplotarjevim — —

Topot si Juretovka ni bila nič izmislila. Bilo je vse resnica. Oplotarjeva Franca je jokala in stokala, da se je razlegalo daleč po rebri.

Primož je pa milo zdihoval na postelji.

„Sto sreč, da sta prišla! Sam Bog je vaju prinesel!“ je zaklicala Franca Maruški in Poljaku, ko sta stopila v hišo. „Pomagajta, lepo vaju prosim, kakor se sam Bog prosi! Joj, joj! Primož, ali te hudo boli?“

Poljak in Maruška sta stopila k postelji.

„Uj-uj-uj!“ je zdihoval ranjenec in se grabil za obezano, strašno krvavečo glavo. Milo je pogledal prišleca; iz oči se mu je brala prošnja, naj mu pomagata, če moreta.

„Ali je šel kdo po zdravnika?“ je vprašal Poljak, ko je odvil nekoliko ruto, s katero je bil obezan Primož, in zapazil globoko rano.

„Tona je šla k Strahu naročit, naj gre ponj v trg“, je odvrnila Franca. „Ne vem, zakaj jo tako dolgo ni nazaj? Joj, joj! Kaj sem se pregrešila, da mi je Bog poslal še to nesrečo?“

„Tarnanje samo ne pomaga nič!“ je dejal Poljak.

„Kaj pa hočem? Povej! Vso glavo sem že izgubila.“

„Saj je še nikoli imela nisi!“ je dejal Poljak tiho, na glas pa: „S poti pojdi! Bolnika samo strašiš s svojim vpitjem! Rajši moli, kaj drugega boljšega ti tako ne moreš storiti!“

„Saj res, prav praviš, moliti je treba“, je povzela Franca in jela moliti za ponesrečenega brata, v tem ko sta Poljak in Maruška rezala od starih platnenih rjuh koščke, jih namakala v vodi in polagala bolniku na rano. S sklenjenimi rokami se je obrnila k stenskim starinskim podobam svetnikov in svetnic. Svetemu Antonu, oziroma njegovi cerkvi, je obljubila dva funta masla od krave sivke, in ko je Primož le še vzdihoval, je primeknila in obljubila še pet svinjskih krač. Nadalje se je zaobljubila, da pojde vkljub svoji starosti in trhlím kostem na božjo pot k Mariji Pomagaj, če bode bratu bolje. Naposled je pokleknila pred razpelo in jokaje in stokaje prosila božje pomoči.

Primožu ni bilo bolje. Siloma je hotel trgati mokre obkladke z ranjene glave, tako da mu je Poljak vedno moral braniti.

Maruška je začela pogrinjati mizo in pripravljati vse, kar treba, kadar pridejo z Bogom.

Zdaj je prišla domov tudi Tona in povedala, da Strahovih konj ni doma, da je morala iti k Stržanu; Stržanov hlapec se je že odpeljal v trg po zdravnika. Pripovedovala je Poljaku in Maruški tudi, kako se je zgodila nesreča. Primož je bil še zjutraj iz kozelca naložil suhe detelje na voz in jo peljal pred skedenj. Po kosilu je hotel deteljo spraviti na oder. Kobacal je po lestvi gori, da bi ovsene otepe premetal v kot in naredil prostor za deteljo. Ko je bil na zgornjem klinu lestve, se je ta prelomil. Primož je štrbunknil doli in zadel z glavo ob podložek. Zavpil je in obležal. Žive duše ni bilo blizu. Še-le čez dober čas je prišla ona, Tona, v skedenj, ker se ji je že čudno zdelo, kaj dela ujec Primož toliko časa. Pa je videla, kaj se je zgodilo. Poklicala je Juretovko, ki je prišla ravno takrat mimo — nesla je steljo iz gozda —, da sta prenesli Primoža v hišo na posteljo...

Pred hišo je požvenkljal zvonček. Gospod so prišli s sveto popotnico. Truma vaščanov jih je spremljala, moleč in pevajoč „Sveto“.

Gospod so šli v hišo izpovedat bolnika. Dolgo so ga izpovedovali, menda ker je težko govoril. V veži so ljudje molili rožni venec. Molili so, molili, nekateri pa tudi šepetali. Izpoved in molitev se je nekaterim že zdela predolga. Nepotrpežljiv je bil zlasti Tončkov Anton. Nekaj časa je molil z drugimi, potlej je pa naenkrat obmolknil in začel motriti Juretovko. Hud je bil nanjo, odkar je izvedel, da ga je ona raznesla po vasi, ker je šel k staremu Stoparju tožit Jankota in Brigito. Nepotrpežljiva je bila pa tudi Juretovka. Tudi nji se je zdelo, da je molitve že zadosti. Začela je s sosedo šepetati. Tončkov Anton je komaj čakal prilike, da jo enkrat izplača in osramoti pred ljudmi. S sveto jezo se zadere nad njo: „Nesramna brezbožnica, ali boš držala jezik za zobmi ali ne? V hiši se vrši sveto opravilo, Bog je notri, ti pa delaš nemir!“ — Juretovko

je bilo seveda sram. V jezi mu je hotela nekaj odgovoriti. Toda Anton je stopil k nji, ji pokazal s prstom vrata in ji z močnim glasom velel: „Hodi vun, klepetec! Pri tej priči! Ali ne greš? Brž!“ In ko se je ženica obotavljala, jo je Anton trdo prijel za ramo in jo s silo hotel iztirati vun. — Juretovka se je branila z vsemi štirimi in začela vpiti. Stari ljudje so mirili. Otroci so se začeli smejati. Sto sreč, da so gospod v sobi pozvonili z zvončkom v znamenje, da je izpoved končana, in da ljudje lahko pridejo v hišo.

„Pojdimo noter, zdaj bo obhajilo!“ je dejal cerkovnik. — In so šli.

Potem ko so gospod Primoža obhajali, ga deli v sveto olje in še malo potolažili njega in Franco, so se za gospodom polagoma razšli tudi ljudje. Samo par žensk in par možakarjev je še ostalo.

Maruška je poklicala Poljaka gori v svojo sobico, češ da mora z njim govoriti o neki stvari.

„Testament mora narediti Primož!“ mu je rekla naglo, ko je prišel gori.

„Treba ga bo opomniti na to, da“, je odgovoril Poljak.

„Ti ga boš spisal.“

„No, saj ga ne bo težko spisati. Franci bo zapustil in Toni; drugega bližnjega sorodstva tako nima. Pa če tebi in Antonu kaj malega dá, ki sta mu tudi malo v rodu...“

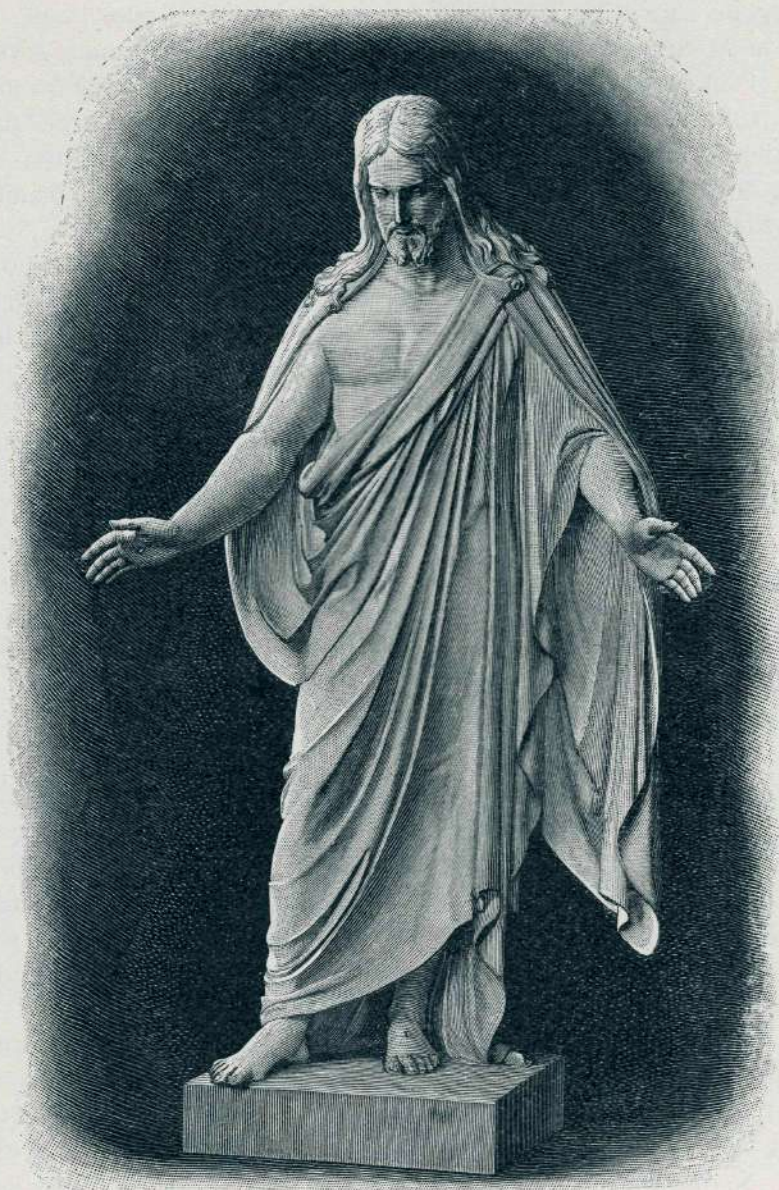
„Ravno zaradi te stvari sem te poklicala sèm. Toni se ne sme nič zapisati. Vse naj se zapiše Franci!“

„Do tega se ne bo dal pripraviti Primož. On ve, da Franci malo manjka, in da ni za gospodarstvo. Ravno to poletje mi je enkrat pravil, da ga skrbi, kaj bo, če bo nanagloma moral umreti. In rekel mi je že takrat, da me misli enkrat gori poklicati, da bi mu spisal oporoko, in da bo za glavno dedično vsekako postavil Tono, ker Franca ni za to.“

„To se ne sme zgoditi! Poslušaj me! Tebe ima Primož rad. Ti boš zdaj lepo stopil doli k njemu — druge ljudi bomo zapodili iz sobe —, pa ga boš pregovoril, da naj postavi za glavno in edino dedično

sestro Franco. Če bo ugovarjal, mu pa reci, da je dosti boljše tako. Tona je mlada, kaj se vé, nemara bi precej začela zaničevati teto Franco; nemara bi se omožila s kakim pijancem in zapravljivcem, ki bo hitro po-

to je tudi res, to jaz vem — skrivno znanje z Buščajevim Štefanom, onim zapravljivcem! Naj torej tako naredi oporoko, da je njegova glavna in edina dedična sestra Franca, kateri pa naroča in priporoča, naj prepusti

Kip Thorwaldsenov.

Resurrexit!

gnal, kar so si Primož in stari Oplotarji pridobili s krvavimi žulji. In če ne bo hotel verjeti kaj takega o Toni, mu reci, da, žalibog, veš in mu moraš v tem resnem trenutku odkrito povedati, da ima Tona —

ob svojem času domovanje Toni, pa le ako bo pridna in vredna takega daru...

„Težko se bo to naredilo“, je po precejšnjem premisleku dejal Poljak. „In zakaj ti želiš, da se tako naredi oporoka, te vprašam?“

„To je moja stvar, to se pravi, poštena stvar, edino poštena pot, da preprečimo, da ne bo že jutri tod gospodaril Buščaj. In ali bi ne bilo bolje tudi zate, ko bi namesto Buščaja vsaj nekaj časa ti imel in smel kaj govoriti na lepem Oplotarjevem domovanju, ko vendar veš, da te Franca čisla, in ko veš, da vašo hišo tudi jaz čislam in ji kaj dobrega privoščim. — Sicer pa — ali bo mar taka oporoka krivična? Saj dobi Tona dom, če bo pridna; to naj se zapiše v oporoko! Nekaj časa je pa vendar treba, da se to oholo dekle poizkusi. Skratka: Pojdi hitro doli k Primožu in ga pregovori, da napravi tako oporoko! Ne boš se kesal...“

In Poljak je šel. Precej dolgo je bil sam s Primožem v sobi. Potlej je pa poklical še dva vaščana, ki sta bila ostala pri Oplotar-

jevih, in je vpričo njiju napisal Primožovo oporoko in jo prebral na glas. V oporoki je bilo pa tako rečeno, da je Primoževa glavna in edina dedična sestra Franca, kateri se naroča in priporoča, da ob svojem času prepusti domovanje Toni, pa le ako bo pridna... Primož je pritrdil z glavo in podal roko vsem trem možem...

Že kasno v noč se je pripeljal iz trga zdravnik. Pa ranjencu ni mogel več pomagati. Že se mu je hudo bledlo...

Dež je praskal po oknih. Noč je gledala s temnimi očmi v Oplotarjevo hišo, kjer se je poslavljajal med boleznimi vzdihom od tega sveta gospodar Primož. Revez ni vedel in še slutiti ni mogel, zakaj se je moral poslavljati tako nepričakovano in nenadno...

(Dalje.)

Zadehtelo mi je...

Glej, oblaki svetijo škrlatno
v zarji se večerni,
kakor da bi jih nebo za pirhe
dalo duši verni.

Z mehkim vonjem mi je zadehtelo
po Veliki noči,
in zahrepenel sem z gorko silo
po Veliki noči.

In zahrepenel sem z gorko silo
po nesmrtni zori,
ki mi bo po smrtnotrudnem dnevu
vzhajala tam gori.

Z mehkim vonjem mi je zadehtelo
po nebeški trati,
kjer domačemilo bom zarajal,
kakor svat met svati.

Silvin Sardenko.

Aleluja!

Na Jutrovem je grob odprt! —
In spet iz milijon grobov
vzkipeva milijon cvetov — —
In skrivne solze plaka smrt:
— Če vse pokopljem tisočkrat,
pa vse mi vstane tisočkrat...
Na Jutrovem je grob odprt —
jaz nisem smrt, jaz nisem smrt!

Silvin Sardenko.

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal **Bogdan Vened.**

Sedmo poglavje.

Na osmini.

Osmino po rajnem Oplotarjevem Primožu so obhajali Bukovičanje pri Strahu, edini gostilni v vasi, kamor so se bili zbrali po črni sveti maši. — Osmina ne sme priti iz navede, je rekla Oplotarjeva Franca. Samo tega ni marala, da bi se na osmino nadrevili vaščanje gori v njeni hiši: možakarji-kadivci samo popljujejo hišo. Zato se je v njenem imenu dogovorila Maruška s Strahom, da je on poskrbel za vse potrebno.

Strahova gostilna je bila kaj ljubo zavetišče bukoviških vinskih bratcev. Strah sicer ni slovel okoli kot bogvé kako prijazen in privabljuv gostilničar. Bil je mož dolg, da bi lahko zvezde klatil z neba, če bi bilo na tisto; a vkljub dolgosti je bil prav kratke pameti pa pust kot večnost. Včasih je pač kresal iskre, a ne dovtipnosti in pristne šaljivosti, ampak iskre čudovite smešnosti in preprostosti. Tudi ni točil kdo-

vé kako dobrega vina; na tihem povedano: marsikateri pivec je prav pošteno godrnjal in zabavljal črez njegovo kislico in ga dolžil, da vino vedno ženi z vodo. Toda vaščanje so pač zahajali v njegovo gostilno, ker druge v vasi ni bilo. Za silo je pa tudi bila njegova mešanica.

Sedeli so torej tistega dne bukoviški možakarji za dolgo mizo pri Strahovih. Želodec jim je težil kruh trojne vrste, grlo jim je pa močilo vino. Zunaj je mršalo, dež se je silil; zato na polju ni bilo nič, pa so možakarji brez skrbi sedeli pri kruhu in vinu, o katerem si danes nihče ni upal trditi, da je krščeno — ker je bilo zastonj — in so razdirali pametne in nespametne, kakor je že naneslo.

Najprej so si seveda razbrali vsak svojo sodbo o rajnem Primožu.

„Nič napačen človek ni bil Oplotarjev Primož“, je dejal Lipetov Jakob, ki je kot

vaški „mož“ mislil, da mora prvi kaj reči. „Bog mu daj večni mir in pokoj!“

„In večna luč mu naj sveti!“ so pristavili drugi možje, trčili s kupicami in pili.

„Jaz nič ne rečem“, se je oglasil Tončkov Anton, držeč celo četrť hlebca v rokah; „samo to pravim, da je bil Oplotarjev Primož preveč sam svoj — kakor jazbec, in preveč boječ — kakor martinček. Ko bi bil imel on mojo naturo . . .“

„Pa tvojo pamet, kaj ne?“ je smejé dodal Poljak.

„No da — pa mojo pamet, potlej bi se lahko . . .“

„Kaj? S teboj bi se menda lahko meril?“

„Da, potlej bi se lahko meril z menoj . . . Potlej bi bil cel mož.“

„Tisto pa, tisto!“ so se smejali možje.

„Bogve, kako bo odzdaj zanaprej pri Oplotarjevih?“ je izpregovoril Povzin. „Kakor sem slišal, oporoka tako pravi, da bo Franca gospodarica na Oplotarjevem domu. Malo čudna je ta oporoka.“

„Zakaj čudna?“ je vprašal Poljak.

„I, že star pregovor pravi: — Kadar baba gospodari, volk mesari!“ je nekamo jezno odgovoril namesto Povzina Buščajev Štefan. Dasi Štefan še ni bil samostojen gospodar, je vendar prišel na osmino, kamor so po stari navadi prihajali samo možje. Rekel mu seveda zato ni nihče nič. Želján je pač pijače, so si mislili možje, ko so ga zagledali v svoji sredi.

„Doli bo šlo zdaj pri Oplotarjevih, doli!“ je modroval Štefan dalje. „Saj vsi poznate Franco! Ta je ravno toliko za gospodarstvo kakor . . .“

„Kakor Buščajev Štefan!“ se je krohotaje oglasil Tončkov Anton. „Samo toliko je razlike med Štefanom in Franco, da bi Štefan Oplotarjev dom v enem dnevu zapil, Franco bo pa kakega lepega dne kdo osleparil zanj. Kaj ne, možje, da tudi vi tako mislite?“

„Kaj pa spet čenčaš?“ se je oglasila Maruška, ki se je ravnokar prikazala pri vratih, držeč pod pazduho Oplotarjevo Franco. Prišli sta pogledat, kako se obhaja osmina.

Najprej sta se bili ustavili pri gospodinji v kuhinji. Ker so bila pa hišna vrata napol odprta, je Maruška lahko razločno slišala, kaj je dejal Buščaj, in kaj mu je odgovoril Anton.

„Dobro, dobro, da sta prišli!“ ju je hitelo pozdravljat omizje, ko sta stopili v sobo. Hitro so naredili za nju prostor pri mizi. Franca in Maruška sta sedli. Gostilničar je prinesel še dva kozarca.

„Kaj si pa spet čenčal?“ se je jezno obrnila Maruška k Antonu. „Nikar ne kvasi zmeraj takih neumnosti! Da bo kdo teto Franco osleparil za Oplotarjev dom! No, rada bi ga poznala! Hvala Bogu, teta Franca niso še padli na glavo!“

„Ne, ne, hvala Bogu!“ je pristavila starica in hvaležno pogledala Maruško.

„Zato je pa neumno govoriti, da jih bo kdo osleparil“, je nadaljevala Maruška.

„Seveda je neumno“, se je popravljal Anton, „ali kaj sem hotel pa odgovoriti temu Štefanu, ki je rekel, da Franca ni za gospodarstvo!“

„No, no!“ je zaničljivo, pa na glas dejala Maruška. „Buščajevemu Štefanu se seveda ne more zdeti prav, da je oporoka tako narejena. On bi kajpada rajši videl, ko bi se oporoka glasila malo drugače!“

„Kako bi se pa morala glasiti, da bi bila meni prav, kaj? Recite no, ki se delate tako vsevedno!“ je vprašal Štefan zbadljivo, očitno vznemirjen. In ko mu Maruška ni hotela ničesar odgovoriti, je jezno dejal: „Kaj meni mar Primoževa oporoka!“ In je vstal od mize in odšel iz sobe naglih korakov.

Začudeno so se vsi spogledali, zakaj se je Buščajev tako vznemiril in tako nana-gloma odšel. Še so se začudeno gledali, ko se je pri vratih zaslišal glas Ribniškega Jurija:

„Bog daj dober dan vsem poštenim in pravičnim ljudem!“

„Kaj praviš?“ se je zadrł Tončkov Anton. „Poštenim in pravičnim! Kaj mar nismo vsi poštene, kar nas je tukaj? — Komaj je odšel eden sitnež in zabavljivec, glej, že pride

drugi! Kaj si pa prišel sem, ti neumni Ribničan; kdo te je klical?"

"V gostilno sme vsak človek, če ima le kaj denarja", je odgovoril Jurij in sedel k posebni mizici v kotu. — "Strah, polič vina! Žejen sem, prišel sem iz Ribnice."

"K nam prisedi, Jurij, k nam!" ga je povabil Poljak. In tudi drugi so ga povabili, naj pride k njihovi mizi. Radi so ga imeli Bukovičani, ker so z njim uganjali burke — ali pa on z njimi, kakor je ravno nanoslo.

"Čigavo vino pa pijete?" je vprašal Jurij s svojega sedeža pri posebni mizici.

"I, Strahovo!" mu je odgovorilo več glasov.

"Kdo je pa plačnik?"

"Jaz bom plačala", se je oglasila Franca. "Osmino imamo po rajnem Primožu. Le k naši mizi prisedi, Jurij, pa pij na njegovo zdravje!"

"Prismoda neumna, na Primoževo zdravje ne pomaga nič več piti; Primož je že v krtovi deželi" — jo je zavrnil Anton.

"Da, da", se je odzval Jurij, "v krtovi deželi je zdaj Primož. Pa je nemara tudi šel v to deželo kakor krt..."

"Kako, kaj misliš?" je vprašal Poljak.

"I, jaz pravim, da je nemara šel s tega sveta kakor krt."

"Kakor krt? Kako pa gre krt?"

"Buzarada, ti ga z motiko pošlješ na oni svet, ne?" je odgovoril Jurij in izpil kozarec na dušek.

"Da bi bil Primož tako poslan s tega sveta! Beži, beži! Kaj pa govoriš?" ga je zavrnil Tomažin.

"Pa res!" se je oglasila Maruška. "To je že vendar preveč, tu tako govoriti, kakor da bi bili stric Primož šli s tega sveta po sili! Primož so padli z lestve in se pobili. Ali mar Jurij kaj drugega ve? Seve", je dostavila s pikrim naglasom, "Ribničani so izumljivi in iznadjivi ljudje! Nemara bodo tudi to iznašli, da so stric Primož umrli pri siljene smrti."

"Ribničani ničesar ne iznajdejo, česar ni že prej bilo", je odgovoril Jurij in pomembno pogledal Maruško.

"Kaj pa hočeš pravzaprav povedati?" je nevoljno vprašal Poljak.

"Nič!" je odvrnil Jurij in spet izpil kozarec vina.

"Norčevati se hoče iz nas, drugega nič, ta čuk!" je zavpil Anton in planil pokoncu. "Vun z njim! Da bi se ta neumna ribniška duša norčevala iz nas! Povej mi, kaj pravzaprav hočeš! Ali veš, s kom imaš opraviti?"

"S takim, ki ni pri pravi pameti, jaz nič ne govorim", je odgovoril Jurij.

"Kdo ni pri pravi pameti?" je zavpil Anton. "Kdo je pa bolj neumen kakor ti? Saj je tako znano, da bolj neumnih ljudi na svetu ni, kakor ste vi, Ribničani. Vse, kar leze ino grede, o neumnosti vaši praviti vede. Ni res, boter Anžičkov: Ribničani so sami Jurčki?"

"Tega res ne vem", je odgovoril stari Anžiček. "Nemara si se zmotil; pri ciganih so sami Jurčki."

"Jaz imenujem Jurčka vsakoga, kdor je neumen; in Ribničan je neumen, da kar vpije od neumnosti", je odvrnil Anton in kihnil. "Vidite, božja resnica!"

Cela miza se je zasmejala.

Jurij pa je zakričal: "Kaj?" — in pene so mu stopile na razpokane ustnice. "Vi se boste norčevali iz Ribničanov, vi, ki nimate toliko pameti v glavi kakor Ribničan za nohtom!"

"Z glavo se boš postavljaj!" se je krototal Anton dalje. "Glava Ribničanov je iz lončevine!"

"Buzarada in tristo muh! Človek, nikar me ne jezi, če ne, se bom spozabil in..."

"Kaj — in?" se je oglasil Zalar. "Menda vendar ne boš začel kleti?"

"Ne bodi še ti neumen, Zalar!" je vpil Jurij ves srdit. "Kdaj si še slišal Ribničana kleti, kdaj kozo hrskati?"

"Kadar ne mekeče!" je smeje odgovoril Zalar.

"O tem pa kar molči, Jurij!" je začel ubogemu Ribničanu nagajati še Stržan. "Da Ribničan ne kolne, praviš? Ravno včeraj sem slišal nekoga s krošnjo na vasi, ki se je pridušal, mati ljuba, da me je bilo kar

strah in groza. Še Turek ne kolne tako grdo!"

"Stoj, duša preteta! Nemara si slišal kega lonceveza. Ta ljud tako rentachi in preklinja, kakor bi se ne bal ni Boga ni svetnikov."

"Oho! Pravi pravcati Ribničan je bil z dušo in s telesom: neka suhonja, živa ribniška prikazen. In tudi jezik ga je razodeval."

"Res je bil Ribničan", se je oglasil Zrnec.

"Seveda je bil, jaz sem ga tudi videl in slišal", je pristavil Drobnič.

"Jaz tudi", je trdil Rekar. "Tako je pa klet, da so se kar iskre kresale..."

"Gospod Bog vas je menda udaril s šibo po kosmatih ušesih, da ste narobe slišali in mislili, da je klet, ko je molil."

"Molil da, hudičevo molitev!" se je zasmejal Anton in za njim drugi vaščani-nagajivci.

"Tako ste ga pa vi prav dražili, kakor zdaj-le mene, da se je v sveti jezi spozabil! Pa če se je tudi malo zarekel in zavlekel na napačno stran, kaj je treba stvar devati na veliki boben in raznašati? Ribničan je svetu storil toliko dobrega, da bi morali vsi moliti za njega. Pomislite samo, vi možje, ki vam glava ni natlačena s prazno slamo kakor temu Tončkovemu Antonu, vas, ki kaj razumete, prosim, da me poslušate! Vidite, ljudje bi čisto nič ne mogli, če bi ne bilo Ribničanov; brez loncev ne bi mogli kuhati, brez skled in žlic ne jesti!"

"Stoj, Jurij!" se je oglasil Zalar. "Saj ni treba, da bi kuhali ljudje ravno v loncih in jedli in pili ravno iz vaših skled. O starih Pesoglavcih na primer sem slišal, da so jedli in pili iz človeških črepinj..."

"No da, iz črepinj! Zato so bili pa Pesoglavci. Saj to je, zaradi česar morate biti Ribničanom hvaležni. Povzdignili so ljudi iz prahu neumne živine. Ko bi ne bilo naših očetov, bi bili ljudje še zdaj kakor Pesoglavci. Na to se bo Bog ozrl in nam spregledal kake napake."

"Ta je pa spet lepa!" se je zasmejal Zalar in z njim drugi pivci.

"Ribničan je Ribničan; vedno hoče biti nedolžen kakor Lahov koš!" se je zarežal Anton.

Jurij je zopet zrastel. "Tako nikari me ne jezi, ti duša črednikova! Sicer pa ti ni zameriti, kaj pa ti veš, saj nisi še nikjer drugje bil kakor v grmovju pri živini! Govori, kar hočeš. Ti bi rad pikal kakor osa, pa pikaš kakor bučela: vse odleti nate nazaj!"

"Možje", se je oglasil Poljak, "petelini se kavsajo za nič; možje pa govoré in vršé možato."

"Prepetovo bodi, saj prav to jaz hočem; pa mi ti bukoviški zlomki ne dajo miru! Kaj bi se vedno ustili črez Ribničane!"

"Zakaj so pa tako neumni!" je dejal Anton.

"Seveda, Bukovičani so pa sami modri-jani!" se je obregnil Jurij zaničljivo. Nato je pa malo pomislil in vprašal:

"No vi, ki ste tako pametni kakor Salomon, pa mi povejte, kaj dela Bog v nebesih?"

Tu je bilo treba pa premisliti. Možički so se praskali za ušesi. Še nikoli niso o tem natančneje premišljevali. Na leci še nikoli niso gospod odgovorili na tako vprašanje in tudi pri izpraševanju za velikonočno izpoved ga niso še nikomur postavili.

"No, odgovorite mi, vi bukoviški modri-jani: kaj dela Bog v nebesih?" jih je iznova vprašal Jurij in se jim posmehoval. Zmagonosno je gledal po pivcih, ki jih je ugnal v kozji rog, kakor gleda zmagovavec po krvavi bitki na strtega sovraga.

Pa se je oglasil Tončkov Anton in dejal:

"Jaz vem. Bog v nebesih sedi in pre-mišlja ter se kesa, da je ustvaril Ribničana!"

Smeh je zadonel po sobi po teh Antonovih besedah. Toda Jurij se ni dal ostrašiti in zbegati; trdovratno je zahteval, naj mu odgovoré iz svetega pisma ali iz katekizma na vprašanje. S smešenjem in neslanimi dovtipi si hoče samo nevednež priboriti zmago in uničiti nasprotnika. To so spoznali tudi bukoviški možje, zato so iznova začeli ugibati. Ugibati je lahko, ugeniti pa včasih težko.

„No, zdaj se smejajte!“ jih je dražil Jurij, ko so vsi obmolknili. „Ali res nihče ne ve? Še rajni oče so mi pravili, da psi, ki zelo lajajo, malo grizejo. Prav so imeli. No, ker nihče izmed vas ne ve povedati, kaj dela Bog v nebesih, vam pa jaz, Ribniški Jurij, povem: Bog pravične plačuje, hudobne pa kaznuje! Ali se niste tako učili v katekizmu?“

Vsi so ostrmeli nad tako preprosto rešitvijo onega navidezno nerazrešljivega vprašanja, in mož za možem so se prijemali za glavo, češ, kako smo nespametni, to bi bili tudi mi lahko odgovorili! Vsem se je videlo na obrazu, da jih je sram, da se tega ni bil nihče domislil.

Gostilničarju Strahu se je zdaj porodila majhna misel v glavi. Koliko bi pridobil na veljavi pri ljudeh, če bi zdaj on zastavil Juriju tako vprašanje, na katero bi ne mogel odgovoriti. Mislil je in mislil, kaj bi ga vprašal, da za trdno ne bo znal odgovora. Toda nič takega mu ni prišlo na misel: Jurij je bil pač preveč premeten in moder! In pa saj je bilo že dovolj prerekanja, zadosti dolgo so že sedeli pri mizi.

„Možje, treba se bo vzdigniti!“ je dejal Lipetov Jakob in vstal. In vstati so morali tudi drugi. Izpili so, kar so še imeli v kozarcih, in odhajali.

„Bog plačaj, Franca!“ so klicali Oplotarici pri odhodu.

„Bog plačaj tudi vam!“ sta odgovarjali Franca in Maruška in se tudi odpravili proti domu. Samo Jurij je ostal še v gostilni pri svoji mizici.

Preden se je pred gostilno Poljak poslovil od France in Maruške, mu je le-ta zašepetala na uho: „Pojdi nazaj v gostilno in izkušaj oprezno izvedeti od Jurija, kam je meril z onimi svojimi besedami o krtu. Potem mi pa pridi gori povedat!“

Poljak se je res vrnil v gostilno, prisedel k Juriju in ga previdno začel izpraševati, kaj je imel v mislih, ko je govoril o nekaki krtovi smrti. Pa dasi sta si bila z Jurijem prav prijatelja, je ta vendar ostal trd in ni hotel ničesar povedati.

No, ko sta še eno celo uro pila, in ko mu je Poljak dal roko in možko besedo, da bo za enkrat ostalo vse med njima, je začel Jurij tiho:

„Vedi, da je sama Maruška kriva nagle smrti Oplotarjevega Primoža. Bolj in bolj sem prepričan o tem. Poslušaj! Danes teden zarana sem se bil odpravil v reber, če bi mogel dobiti malo drenovine in srobotu. V grajskem sem dobil butarico šib. Nazaj gredé sem pa tako opešal — prejšnji večer nisem skoro nič jedel — da se mi je kar tema delala pred očmi. Ko sem prišel do Oplotarjevega skednja, sem zaslišal notri kokane kokoši. — Sam moj patron ti je vdal, o ljuba putka, tako misel, da si ravno zdaj znesla jajček; prav prilegel se bo mojemu želodčku! — sem dejal in stopil v skedenj. Malo prosene slame je bilo v kotu, in v slami sem zagledal jajce. Hitro sem je izpil, potlej sem pa malo legel, saj se mi ni tako nikamor mudilo. Pa ko sem ležal nekaj trenutkov, sem zaslišal oprezne korake. Brž sem se zaril v slamo, da me ne bi nihče videl. Oči sem pa imel zunaj kakor miš. Kar pride v skedenj Maruška. Malo je postala, potlej pa stopila po lestvi na oder. Že malokaj na vrhu lestve je vzela en klin vun in vteknila noter drugega. Potem je pa spet šla po lestvi doli in se tiho odpravila iz skednja. — Menda je bil klin trhljen, pa ga je zamenjala z novim! sem si mislil — Ker sem bil v vednem strahu, da ne bi še kdo drug Oplotarjevih prišel, in nisem hotel, da bi me dobili v skednju, sem kmalu vstal in se tiho izmuzal vun in šel proti domu. Ko se je pa popoldne razneslo, da je Oplotarjev Primož padel z lestve in se smrtno nevarno pobil, mi je precej šinila v glavo misel: Kaj, ko bi bil padel ravno z onega klina, ki ga je dopoldne vložila Maruška... In ko se je potem dognalo, da je padel s popolnoma trhljenega klina pri vrhu lestve, ki se je zlomil pod njegovo težo, sem dalje premišljeval o tej stvari in zdaj se mi zdi več kot gotovo, da je Maruška nalašč vložila trhljen klin in je potemtakem ona kriva Primoževe smrti.“

„Za božjo voljo, kaj poveš!“ se je začudil Poljak. „To je grozno! To ne more biti res. Jurij, ali se ti ni samo sanjalo?“

„Saj ti pravim, da sem čul“, mu je odgovoril Jurij.

„In kaj misliš zdaj storiti?“

„Sam ne vem, kaj bi storil. Ali bi stvar naznanil oblasti ali kaj?“

„Ali si že komu kaj povedal o tej stvari?“

„Živi duši še nisem črnil besedice kakor zdajle tebi.“

„Prav si storil. Pa tudi nikomur ni treba praviti. Stvar je silno neverjetna. Kdo ti bo verjel, da si videl Maruško v skednju, ko sam praviš, da se ti je od slabosti temnilo pred očmi? Sanjalo se ti je — poreče vsakdo.“

„Pa sem jo le videl — —“

„Oh, kdo ti bo to verjel? In ali te ne bode sram povedati, da si ukradel jajce

kakor dihur? To bo smeha, kakršnega še ne pomnimo.“

„Buzarada, na to pa še nisem mislil.“

„Da, da, tako bode. No, pa če te je prav sram ko volka, ti bodo vsi rekli, da si videl le v sanjah, kar misliš, da si videl v resnici. Poslušaj me, Jurij! Pusti vso stvar, kakor je. Primoža nobena pravica ne bo priklicala z onega sveta nazaj. Tebi je vseeno, dobička ti stvar ne prinese nobenega; le pota bi imel in sitnosti. In vnebovpijoči greh bi bil, če bi Maruško ovadil, pa če je nedolžna. Prepusti stvar meni! Jaz jo bom dalje raziskoval. Prenaglit se ne sme. Daj mi roko, da ne boš nikomur nič pravil o stvari. Zanjó sme va vedeti za enkrat samo midva.“

„No, te bom pa poslušal. Tu imaš roko: jaz bom molčal ko zid.“ (Dalje.)

Pravijo ...

Pravijo, da zorna Vesna
preko gor se je vrnila,
v cvetje se odela trata,
kamorkoli je stopila ...

In da zemeljski otroci,
ko so jo od daleč zrlí,
vsi so polni koprnenja
srčne duri ji odprli ...

Pravijo, da polnih rok je
sipala zlata, draguljev,
sladkovonjajočih cvetov,
rožnobarvenih metuljev ...

Pa če res je, kar velé mi,
kdo pa to mi razodeni,
kaj da jasne, srečne Vesne,
kaj da je ni bilo k meni? ...

Mira.

Noč po sobi moji plava ...

Noč po sobi moji plava,
zunaj mlada noč molči,
skozi noč v akordih polnih
moj klavir zvení.

Vsaka melodija — roža,
melodije — vrt krasan,
moja osamljena duša
hodi šetat vanj.

V vsaki čaši vsake rože
moja misel spi,
v vsaki čaši vsake rože
up moj zelení ...

Ivo Danič.

Herodijada.

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal **Bogdan Vened.**

Osmo poglavje.

Maščevanje.

Maruška se je zdrznila, ko ji je Poljak povedal, kaj mu je pravil Jurij. Pa le za hip. Ogorčena je planila pokoncu: „Kaj? Kaj takega mi podtika Jurij! Za Boga svetega, to je grozno, kaj si vse ljudje izmislijo! Jaz da bi bila spravila s sveta Primoža, svojega sorodnika in dobrotnika! Ne, to je pa že preveč! Povej Juriju, da ga grem precej tožit, če le še eno samo besedico zine o tej stvari.“

„Nič se ne boj! Roko mi je dal, da ne bo nikomur več tega pravil!“

„Meni se ni treba nič bati, ker imam čiste roke, gotovo čistejše kot Jurij. Ha, ha, ha, človek bi se najrajši smejal, ko kaj takega sliši, če se ne bi moral zgražati nad hudobijo ljudi. Jaz sem kriva, da je Primož umrl, ko sem ravno jaz hotela preprečiti nesrečo! Vedi, da sem bila tisti dan jaz res v skednju. Prejšnji dan sem bila slučajno zapazila, da je v sredi lestve en klin že jako

trhel. Šla sem namreč po lestvi na oder pogledat, če so kokoši tam znesle kaj jajec, ker nekatere hodijo tudi na oder nest. Ker sem se bala nesreče, sem drugi dan dopoldne šla v skedenj, odstranila trhli klin in namesto njega vteknila novega. Takrat me je menda videl Ribničan, pa je potlej stvar tako zlobno zavil. Seveda, ko bi bila jaz bolj natanko pogledala, bi bila lahko zapazila, da je tudi zgornji klin jako slab. Pa sem se premalo pobrigala. In tako se je zgodilo, da se je klin ulomil pod težo Primoževega telesa, in odtod nesreča. Le pojdi z menoj v skedenj, da boš videl, da je tako!“

„Saj ti verjamem.“

„Nič, pojdi z menoj in prepričaj se na svoje oči!“ In potegnila je Poljaka za seboj v skedenj.

In Poljak je moral res potrditi, da je en klin v sredi lestve skoraj popolnoma nov, a gorenji so bili bolj slabi in najslabši še

vrhnji, ki se je bil ulomil, in katerega drobci so še ležali na tleh.

„Vidiš“, je govorila Maruška zmagovalno, „ta močni klin sredi lestve sem jaz takrat vdela; Jurij je pa narobe videl in brž slabo mislil. Povej mu, naj molči, če hoče sam sebi dobro ...“

„Presneti Jurij res, da mu taka stvar pride na misel!“ se je hudoval zdaj Poljak. „In človeka bi res kmalu pripravil, da bi mu verjel.“

„Ha, ha, ha, ali si tudi ti že verjel in me obsodil za zločinko?“ se je smejala Maruška.

„Verjel ravno ne“, se je izgovarjal Poljak, „čudno se mi je pa le zdelo ...“

„Taki ste. Kar na lepem človeka obdolžite in obsodite. Pojdi zdaj z menoj v hišo na kozarček slivovke — —“

Ko je Poljak odhajal od Oplotarjevih, je bil popolnoma prepričan, da je Maruška čisto nedolžna. In Jurij je kar ostrmel, ko mu je Poljak stvar razložil, in se je prestrašil svojih prejšnjih slabih misli in svojega sumničenja.

„No, kaj je rekel Jurij?“ je vprašala Poljaka Maruška, ko je prišla drugi dan k njemu.

„Prestrašil se je in sram ga je“, je odgovoril Poljak.

„Saj ga je lahko. Le naj se varuje Jurij in naj v prihodnje bolj pazi na svoje misli in besede!“ — —

Maruška ni po Primoževi smrti več tako pogosto zahajala k Poljakovim kakor poprej. Zato je pa Poljak začel zahajati k Oplotarjevim. Če se je le mogel odtrgati od doma in od dela, je šel na reber. Franca in Maruška sta ga vedno vabili in vselej prijazno sprejeli. Kadar ni bilo za nobeno delo, so sedeli on, Franca in Maruška, lepo v hiši pri Oplotarjevih in pili vino ali slivovko in se pogovarjali o tem in onem. Tona jih je sicer po strani gledala, ali kaj je hotela, ko ni imela skoraj nič besede pri hiši!

Maruška je bila videti zaradi tega, kar je bil o Primoževi smrti povedal Jurij Poljaku, popolnoma brez skrbi. V resnici in

v srcu pa vendarle ni bilo docela tako, kar je tudi kmalu dala na dan.

* * *

Burja je žvižgala v gluho poznojesensko noč, in sneg je naletaval.

Pri Oplotarjevih je samo v gorenji sobici še brlela svetilka. Pri peči sta stala Maruška in brat Anton.

„Ali si ti moj brat?“ je vprašala Antona Maruška in mu podala kozarček slivovke.

„Menda sem“, se je zasmejal Anton.

„Če si ti moj brat, me moraš tudi rad imeti.“

„Saj te imam, bolj ko vse ženske na svetu razen Brigitte.“

„Saj me imaš tudi lahko. Več dobrega sem ti že storila ...“

„Kakor vesoljni svet.“

„In še več ti bom —“

„Prav imaš. Sveti Anton ti bo povrnil.“

„Pa tudi ti mi moraš, Anton! Meni na ljubo moraš nocoj nekaj storiti.“

„Zakaj ne? Kar reci, pa bo!“

„Čakaj, to ne gre tako hitro. Sèm se bolj dèj! Tako. Zdaj pa poslušaj. — Saj znaš udariti, ne?“

„Udariti pa, kakor mačka mijavkati!“

„Dobro. Veš, na Ribničana Jurija sem jaz strašno huda. Ne vprašaj, zakaj —“

„Zato, ker je zabit Ribničan! Saj sem jaz tudi hud na njega, ker mi je rekel takrat pri Strahovih, da sem neumen.“

„No, dobro. Nocoj pije Jurij s Poljakom pri Strahovih. Pojdi ti pod Tomažev skedenj, pa ga tam počakaj, da bo šel domov. Ko pride do tebe, ga udari s polenom, potlej pa zbeži. Kaj odkimuješ?“

„Iz te moke ne bo kruha! Glej, ko ne udarim nobenega človeka iz hudobnega namena za ves svet ne! To je greh, smrten greh!“

„Ali to pa ni greh, da on hoče mene pri ljudeh spraviti ob dobro ime?“

„Saj nič ne pravi črezte. Jaz nisem še nič slišal!“

„Sem pa jaz. Strašne stvari pripoveduje... In — ali ne veš še tega, da gleda za Brigitte?“

„Naj gleda!“

„Ali jo misli tudi vzeti! Ali je to tebi vseeno?“

„Jurij — Brigito! Menda vendar ne?“

„Govori tiho! Res jo misli vzeti in jo misli tudi dobiti.“

„Saj je vdovec!“

„Zato jo pa lahko vzame. Denarja ima pa tudi precej. Zdaj pa pomisli, ali bi ne bilo škoda Brigite?“

„Seveda. Da bi jo dobil tak grdin, kakor je Jurij, to ne gre pa ne gre, tega ne smemo pustiti. Jaz bi znorel, če bi vzela njega. Svetuj mi, kako naj to zabranimo.“

„Saj sem ti že povedala. Pa kaj pomaga, ko si tak bojazljivec! Ná, pij, da boš dobil kaj poguma!“ — In mu je iznova natočila kozarček. Potem pa je nadaljevala: „Še enkrat ti povem: Jurij misli vzeti Brigito precej po Božiču. Dekliča je škoda. Mar jo boš dobil ti! Zato me pa poslušaj pa nabij Jurija nocoj, da bo ležal nekaj tednov in dal Brigiti odlog. Brigito bomo med tem časom pa že pregovorili, da ne bo marala za tako krevljo. Ako hočeš sam sebi dobro, stori, kar ti pravim.“

„Jaz si že hočem dobro, ali tega storiti, kar ti praviš, tega jaz ne morem. Pa stoj, saj ni, da bi ga moral ravno jaz preteptati. Saj lahko dobiš za ta posel katerega drugega. Oni črni Buščaj je kakor nalašč zato. Tisti Lazar zna tudi dobro udariti. Jerašnji Marka ti udari za četrtinko žganja. Še ceneje dobiš Pavliščevega Janeza...“

„Nehaj, nehaj! Misliš, da jaz ne vem, da bi katerega drugega lahko dobila? No, jaz sem se zanašala nate, zato ker se pravzaprav to samo tebe tiče. Pa če nečeš, vseeno. Samo to ti povem, da Brigita nikoli ne bo tvoja, če tega ne storiš, kar ti jaz svetujem. In to ti še povem, da me je naravnost sram, da imam za brata takega bojazljivca!“

„Sv. Anton, svetuj mi, kaj mi je storiti!“ je vzdihnil Anton in si pulil kocine iz bradovic.

„Kaj pa, če se bo branil?“ je vprašal bojazljivo.

„Saj bo pijan. Denar ima in Poljaku sem tudi dala nekaj denarja, in dokler ne zapravita vsega in se ne opijanita, ne pojmeta iz gostilne.“

„In če se izve?“

„Kdo bo vedel za to! Nate še nihče mislil ne bo, tudi ne more, saj se še nikoli nisi z nikomur tepel. Ti lepo udari, potlej pa zbeži domov v hlev, kjer navadno spiš. Živa duša ne bo vedela, kdaj si prišel domov. Ná, pij še, da se boš ogrel, da te ne bo zeblo!“

„No, bom pa storil, kar mi svetuješ“, je dejal Anton, izpil in kmalu nato tiho odšel — —

* * *

Okna Strahove gostilne so žvenketala; bučna burja jih je obsipala z votlim svojim pišem in z mrzlimi snežinkami. No, v sobi zbranih vinskih bratcev zato ni zeblo, saj jih je grela zakurjena peč in — vino. Sedeli so pa tisti večer pri eni mizi Poljak, Jurij in Žerin, pri drugi pa vaški fantje. Vsem je bilo videti, da so ga že precej pili.

„Strah, kdo ti je velel prinesiti novo mero na mizo?“ je zavpil Žerin, ko je gostilničar postavil na mizo nov liter. Žerin ga je sicer prav rad pil, a bal se je, da ne bi tega litra moral plačati on; ker sta ga bila Poljak in Jurij že prej poklicala dva litra, je bil zdaj on na vrsti.

„Kaj pa bode prazna steklenica?“ je odvrnil Strah. „Misliš, da sem jo zato kupil, da bo prazna stala v omarici? Ta liter je tvoj. Vsak en liter ga vsaj boste, ne?“

„Meni nič mar; jaz ne bom plačal“, je odgovoril Žerin in se delal, kakor bi hotel vstati in oditi. „Nazaj nesi!“

„Veste kaj, jaz še nikoli nisem slišal, da bi bili nesli mrliča s pokopališča“, se je oglasil Jurij. „Strah, le pusti vino na mizi! Plačnik sem nocoj jaz. Poljak mi je cel dan pregledoval pisma, s katerimi bom lahko tožil svojega sina za kót in pa tistega bogatega Plešo za neko njivo. Zato sem ga nocoj pripeljal v gostilno.“

„Moška je ta!“ je dejal Žerin vesel in izpraznil kupico. „Pa če si nocoj ti plačnik,

Jurij, zakaj se pa držiš kakor kokoš v vodi? Pij pa nam še kaj povej!“

„Kaj ti hočem povedati, ljuba duša?“ je odgovoril Jurij, ki se mu je tudi že videlo, da ga ima malo pod kapo. „Zdaj sem se šele malo ogrel. Buzarada, tako me je pa zeblo, ko sem šel semkaj, da so mi hoteli kremplji odpasti; in ta šentana burja bi mi bila kmalu kučmo odnesla. Tema je bila pa tudi taka, da še svojih nog nisem videl: tam ob vogal sem bil zadel pa sem jo položil na tla, da bi se bil kmalu ves zrušil. Veste, pa človeka še bolj zebe, če je ves dan tako, kakor sem jaz danes. Kaj me gledaš, Žerin? Še nič gorkega nisem užil danes.“

„Kako je to, da ne? Saj imaš kaj!“

„Tega je pa kriva tista preklicana Maruška, veš! Le poslušaj me! Juretovkinega fanta sem poslal v mraku k Oplotarjevim s piskrcem, da bi dobil malo mleka. Saj veš, star človek ne more prebiti ob suhem kruhu. Res imam doma dosti koštrunčkovega mesa, pa vendar včasih rad zajamem žgancev, z mlekom politih. Najrajši pa še jem mlečno kašo. Mlečna kaša je pa že taka jed, da bi si jo vsak dan trikrat privoščil, ko bi bil cesar. Kaj se boste smejali; kar je res, je res! Juretovka mi je rekla, da mi bo shuhala kašo, samo mleka naj kje dobim. Eh, sem rekel, pri Oplotarjevih molzeta dve kravi, in Franca mi je že poleti rekla, ko sem mizaril gori, da lahko pridem včasih po mleka. Zato sem poslal Juretovkinega fanta gori s piskrčkom — tako je bil majhen ko naprstek. Pa ti je ravno tisti zlomek od Maruške stal pred pečjo, ko je prišel gori fant. — Kajpak, je zavpila grda potlač, pošast ribniška ga ima za kaj kupiti! Rajši bi ga izlila v pominjak, kakor Juriju dala — — Veste, da me je lahko jeza trla, ko je prišel fant prazen domov in mi je to povedal! Cel dan sem se jezil na svojega malopridnega sina, s katerim se moram tožiti zaradi kota. Zvečer me je pa še ta preklicana Maruška razjezila. Zato sem sklenil, da se nocoj moram napiti na vso jezo.“

„Prav imaš“, ga je pohvalil Žerin. „Zakaj pak je Bog ustvaril vino!“

„Vi, Jurij“, se je oglasil Buščajev Štefan od druge mize, pri kateri so sedeli fantje, „zakaj je pa fantek vprašal Maruško za mleko? Saj Maruška nima nič govoriti pri Oplotarjevih!“

„Hlapček božji“, je odgovoril Jurij, „ali si ti sam tujec v Jeruzalemu? To že cela vas ve, da ima na Oplotarjevem domu prvo besedo Maruška, drugo — ta-le Poljak, tretjo Franca...“

„Tona pa nobene“, je pristavil Žerin.

„In vendar bi morala prvo imeti!“ je dejal jezno Buščajev. „Ali je to kakšna pravica, da tuji in pritepeni lakotniki gospodarijo gori?“

„Kdo je lakotnik?“ je zavpil Poljak, ki se je čutil zadetega.

„Kdor hodi k Oplotarjevim jest pa pit“, je odvrnil zbadljivo Buščajev.

Poljak se je vgriznil v ustnik in dejal pikro: „No, Štefan, najboljšje je, da si tiho. Saj vemo, da govori iz tebe sama nevoščljivost in jeza, ker ti in tvoja Tona ne gospodarita gori. Pa kaj se hoče? Malo morata že še počakati, preden dobita vidva vajeti v roke.“

„Kako oblastno govori!“ je rekel Buščajev, obrnjen k svojim tovarišem. „Pa ga bo že minilo. Mu bo že odklenkalo enkrat, in še kmalu!“

Poljak mu seveda ni molčal. Beseda je dala besedo. Dodobra bi se bila sprla ali pa še stepla, da ni miril Strah, in da fantje niso bili toliko pametni, da so vstali in tudi Štefana pregovorili, da je šel z njimi iz gostilne.

Tudi Žerin je kmalu potem odšel, ker ga je bila prišla žena klicat in mu toliko časa ni dala miru, da je šel z njo. V gostilni sta spet ostala Poljak in Jurij sama.

„Pij, Jurij, ali boš pa tako tepen ko ajdov snop!“ je zagrmel razdraženi Poljak nad ubogim mizarjem, ki se mu je hotelo dremati, in se mu je vino že ustavljalo. „Pij, stvar ribniška! Ti, Strah, pa še eno mero prinesi!“

„Lepo te prosim, Poljak, kaj ti pa je nocoj?“ je prestrašeno zavpil Jurij. „Saj veš,

da rad pijem. Ná, da ne boš rekel, da nečem!“ In je izpil kozarec do dna. „Ampak to ti povem: če mi še enkrat rečeš ‚stvar ribniška‘, ti bom jaz rekel — mrcina!“

„Reci, kar hočeš, da boš le pil tu pri meni, da ne bom sam pri tem dolgočasnem Strahu.“

In moža sta pila dalje.

„Veš, kaj mi je oni dan prišlo na misel?“ je dejal Jurij v teku pogovora.

„Gotovo kaj neumnega.“

„O ne, nekaj, kar je čisto lahko mogoče. Le poslušaj!“ — Jurij je primeknil stol bliže k Poljaku in tiho dejal: „Veš, o oni lestvi sem premišljeval, s katere je padel rajni Primož. Ti si mi zadnjič rekel, da je bila Maruška vteknila v ono lestvo nov klin, takrat ko sem jo jaz videl v Oplotarjevem skednju. Torej ona nikakor ni kriva Primoževe smrti. Meni pa zmerom nekaj pravi, da sem prav videl takrat. Maruška je nov klin lahko kasneje vteknila, da bi odvalila od sebe sum...“

„Saj pravim, da imaš same neumne misli. Toliko časa boš mislil, da te bo Maruška spravila v ječo.“

„Saj svojih misli drugemu ne pripovedujem ko tebi. Bom pa še pred teboj tiho!“...

„Snoči smo dolgo čuli“, je pomenljivo rekel Strah, ko se mu je že zehalo in se mu je zdelo škoda olja v svetilki.

„Prav ste imeli!“ je dejal Poljak. „Le čujte zmerom in molite, da vas strah ne vzame! Strah, ali se nič ne bojiš, da bi te strah ne vzel? Presneto bi bil srečen, ko bi te enkrat pobral, ker bi imel kaj snesti!“

Strah je mrmral: „Gorje človeku, ki mora biti pijancem sluga!“

Nazadnje sta Poljak in Jurij vendar plačala in vstala in odšla, oba dobro vinjena.

„O tristo medvedov!“ je zavpil Jurij, ko sta bila že na Strahovem vrtu. „Mošnjiček z denarjem sem pozabil pri Strahu. Jaz moram iti ponj.“ In opotekal se je nazaj.

„Pojdi, kamor hočeš!“ je kričal Poljak. „Misliš, da ne vem kam brez tebe? Prihodnjič pa še glavo tam pusti!“

* * *

Pri Poljakovih so dolgo čuli in čakali očeta. Mati in hišna hči Manica sta predli, Brigita je šivala, Andrejček se je pa pri peči igral z mucko. Molk je vladal v sobi. Mati menda ni marala izdati, kako ji je hudo, da moža ni tako dolgo domov; zato je molčala in hitro predla. Tudi Manica je bila pogreznjena v svoje misli. Bučno je sicer drdral kolovrat, a pogled dekličin je pričal, da s svojim duhom ni pri kodelji in vretenu, marveč vse kje drugje — najbrže daleč proč od rodne hiše, tam v hrvaških hrastovih šumah, kjer se močni bivol znoji pod težo debelih klad, in tolsti ščetinar hrusta želod, in gladni volk vznemirja kolibe kranjskih fantov, ki so šli na zimo tjakaj delat, in med katerimi je bil tudi Somrak, Maničin izvoljenec. Molčala je tudi Brigita, a črez njen obraz je bil razlit svit prisrčnega veselja; vesela je bila pač zato, ker je popoldne dobila z Dunaja ljubeznivo pisemce od Jankota. Andrejček se je nekaj časa še igral z mucko, potem je pa zaspal.

„Le pojdimo spat, bogve kdaj bodo prišli domov oče!“ je izpregovorila naposled mati, ki je zaman ob vsakem šumu odzunaj napenjala ušesa in gledala proti vratom, ali ne pride že skoraj domov njen mož. Odmolile so in se odpravile k počitku.

A Poljakovka ni mogla zatisniti očesa. Ura na steni je že davno odbila dvanajst, a moža še ni bilo.

Zdaj se je zaslišalo pod oknom govorjenje. Govoril je nekdo sam s seboj.

„To je Jurij!“ je rekla Poljakovka, prepoznavši glasove, ki so motili nočno tihoto. „Kdo bi mislil, da je tudi on tako sanjast, da kolovrati ponoči okoli! Mar bi revež spal in si odpočil stare kosti!“

Vežna vrata so se odpehnila.

„Kaj išče reva pijana tod?“ je dejala Poljakovka ter vstala in šla prižigat luč.

„Hop, hop, posvetite!“ se je čulo v veži. „Jaz sem Jurij iz Ribnice, pošten človek; nikomur ničesar nečem, samo odpre naj mi, kdor je v hiši, ker prav nič ne vidim... Ježeš!“ V veži je zdajci silno zahreščalo; Jurij je telebnil na tla.

Poljakovka je s prižgano svetilko prišla v vežo in zagledala Jurija ležati na tleh poleg omare.

„Kaj pa kolovratite tod?“ je zaklicala malo jezno. „Pametni bi bili, pametni!“

„Kdo kolovrati?“ je odgovoril Jurij. „Ali ne vidiš, da ležim? O, vsi svetniki pomagajte!“ Začel je vstajati, in res se mu je kmalu posrečilo, da se je postavil na noge. „O ti prepetova omara!“ je govoril in si tipal ude. „Dva dni ne bom za nič; še jesti ne bom mogel.“

„Kaj pa iščete pri nas?“ je vprašala Poljakovka, tresoč se od mraza kakor šiba na vodi; seveda bila je le malo oblečena, in burja je pihala skozi odprta vrata.

„Pa res, kaj štopicate zdaj okoli?“ je nevoljno vzkliknila Manica, ki se je tudi, z Brigito vred, prikazala na pragu stranske sobice.

„Kaj si rekla, grlica grleča?“ je rekel Jurij, držeč se za omaro. „Moli, moli, da bi ti oče ne umrl!“

„Kaj pravite?“ je prestrašeno dejala deklica in pogledala mater. „Kje so naš oče?“

„Saj pravim, jokaj pa moli! Revisa boš in sirota. Jokaj! Ko so moj oče umirali, sem tako tulil, da se je razlegalo po vsi ribniški dolini. Veš, tvoj oče leže mrtvi pred Tomaževim skednjem.“

„Ali se vam meša?“ je prestrašeno zavpila mati; toliko, da ji ni padla svetilka iz rok.

„Meni se bo mešalo! Jaz sem Jurij iz Ribnice, pa se mi bo mešalo!“

„Povejte hitro, kje so naš oče!“ je razburjeno vprašala Manica.

„Saj sem rekel, da moli zanje. S preklano butico leže pred Tomaževim skednjem... Potipal sem ga, napol mrtev je že. Pojdite po njega! Jaz ne morem nič več. In le-tu zebe, jaz grem v hišo.“

„Manica, Brigita, hitro! — Pojdim po očeta!“ je zavpila mati. In zdirjale so vse tri proti Tomaževemu skednju.

Jurij je šel pa v hišo in zlezal na peč.

Andrejček se je zbudil in začel klicati: „Mati, mati!“

„Le tiho bodi!“ ga je tolažil Jurij. „Saj sem jaz pri tebi. Če samo ‚krvavo stegno‘ pride, se ti ni treba nič bati. Prepetovo bodi, za kosmate noge ga bom prijel in razčesnil na dvoje... O blažena pečica! Ravno zame si ustvarjena...“

„Mati, mati!“ je klical deček.

„O sveta Ribnica!“ je še dejal Jurij in zaspal — —

Poljakove ženske pa so res našle gospodarja pred Tomaževim skednjem ležečega v krvi. S pomočjo dveh moških, ki so ju sklicale v sosednji hiši, so spravile nezvestnega ranjenca domov. Na glavi mu je zijala rana, kri se je bila že strdila. Ženske so prečule do dne pri postelji bolnikov, ga močile in zraven vzdihovale. Potolažil jih je zdravnik, po katerega je bil šel Stržan; s svetlo bucko je preiskoval rano in potlej dejal, da ni nevarna, samo varujejo naj, da se ne prehladi in ne prisadi — —

Ali kdo bi ga bil udaril, to so premišljevale zdaj ženske in drugi vaščani.

Jurij je smrčal na peči do belega dne. Ko so ga vprašali, ali kaj ve, kdo bi bil udaril Poljaka, je rekel, da sta bila odšla iz Strahove gostilne oba skupaj, na Strahovem vrtu se je pa on spomnil, da je pozabil v gostilni mošnjiček z denarji. Šel je nazaj ponj, Poljak je šel pa sam naprej. Ko je prišel Jurij do Tomaževega skednja, je zagledal tam Poljaka ležati v krvi. Ker ga ni mogel sam vzdigniti, je šel k Poljakovim ženskam sklicat. To je vedel Jurij povedati. Za človeka pa, ki je udaril Poljaka, je dejal Jurij, da toliko ve, kakor za tiste grehe, ki jih ni nikoli storil in se jih torej tudi nikoli izpovedal ne bode. Sicer ga pa tako boli glava, da mu hoče počiti...

Maruška je seveda vedela, kdo je udaril Poljaka. In jezna je bila, da se je tako zgodilo. Kar strla bi bila Antona!...

„Kam si pa gledal, da si šel udariti Poljaka?“ se je zadrila nad bratom, ko je dopoldne prišla k njemu v hlev, kjer je ležal. Anton je že vedel, da je pomotoma udaril Poljaka; prišel mu je povedat Tončkov fantek na vse zgodaj, kaj se je zgodilo s poslednjim.

„V temo sem gledal! Drugače veš, da bi ga ne bil!“ je odgovoril. „Ali sem ga hudo?“

„Saj menda veš, kako si udaril!“

„Hm, udaril sem, kar se je dalo. Kaj bi ne! Sit sem bil že čakanja in jezen, da bi vraga razčelesnil. Zeblo me je ko psa, pa sem moral čakati s polenom v roki celo večnost, preden se je privlekla pijana pošast. Jaz nisem nič pogledal, samo udaril sem, ko je postava prišvedrala do mene, potlej sem pa zbežal. Ná, danes sem pa moral izvedeti, da sem udaril Poljaka . . . Kdo bi bil mislil, da bo Poljak šel domov mimo Tomaževega skednja! Saj je njegova hiša na drugem koncu vasi!“

„Res, Poljak je tudi sam kriv, ker je šel po oni stezi, ki drži k Juretovim. Pa je bil že pijan, da ni več vedel, kod se gre domov, ali je pa hotel z Jurijem še kaj govoriti. Pa zdaj se ne dá nič izpremeniti. Kar je, je. Meni se samo Poljak smili.“

„Saj se meni tudi! Joj, joj, kaj sem naredil! Kolikokrat sem dobil pri Poljakovih

jesti! Lepa moja sestra, kaj sem naredil!“ In Anton je začel krčevito jokati.

„Nikar ne vpij!“ ga je mirila Maruška. „Bo kdo slišal, potlej te pa zapró.“

„Zakaj si mi to svetovala?“ je vzdihoval Anton dalje. „In zakaj sem te poslušal? Svoj živdan še nisem nikomur storil nič žalega, zdaj sem pa šel Poljaka udariti kot razbojnik, morivec . . . Vest me peče, kakor bi zglavnik gorel v meni. Joj, joj, joj!“

„Tako bodi no tiho! Če se količkaj izve, naju zapró na leta, tebe in mene. Kaj bo potem z Brigito? Molči, saj nihče ne misli nate. Buščajevega Štefana sodijo, ker se je snoči kregal s Poljakom. Torej le drži jezik za zobmi, pa bo vse dobro. Saj Poljak bo kmalu zdrav.“

„Saj te bom poslušal. Molčal bom kakor grob.“

„Pa vstani, kaj pa ležiš?“

„Ne morem, mrazi me. Spotiti se moram dobro. Le pojdi pa pozdravi Brigito!“

(Dalje.)

Planinska romanca.

Na planini v tihi koči
je zasanjal sivi planšar,
in skoz okno v tiho kočo
zrle so mu zvezdice . . .

„Aj, ve zvezde, sladke zvezde,
vsak večer oko mi plava,
vsako noč mi plava duša
tja v višine zlatožarne,
tja med svit vaš biserni . . .

Nékdaj čul sem govoriti,
da samó v očeh dekliških,

za obrvimi kot žamet,
sreča mlada se smehlja — —

Aj, ve zvezde, sladke zvezde,
jaz pa vprašam dušo svojo:
Ali res ne sanja sreča
tam na nebu v modrem krilu?
Ali niste mar, ve zvezde,
njene radostne oči?“ . . .

Skozi okno v tiho kočo
zrle so nebeške zvezde,
kot bi z lic uvelih starcu
pile blažen nasmehljaj . . .

Cvetko Slavin.

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal Bogdan Vened.

Deveto poglavje.

Ujeta ptičica.

Slabe volje se je vrnila Maruška iz vasi in je ostala take volje cel dan. Oplotarjeva Franca jo je s solzami v očeh izpraševala, kako je Poljaku in kaj misli ona, kaj mislijo ljudje, kdo bi ga bil udaril. Pa Maruški se kar nič ni ljubilo odgovarjati na dolgo in široko. Rekla je le, da Poljakova rana ni nevarna; udaril ga je pa najbrže Buščajev Štefan, vsaj ljudje so ga tako obsodili, ker se je bil prejšnji večer pri Strahu hudo skregal z njim. In komaj se je naredil mrak, je odšla Maruška v svojo gorenjo sobico in se zaprla. Toda ni šla takoj spat. Zunaj je snežilo in burja je plesala svoj divji ples. Maruška je sedla k zakurjeni pečici, položila roke v naročaj in se zamislila. Kakšne misli so se ji podile po glavi? Gotovo se je kesala in obenem sramovala, da je šla svojega ubogega brata pregovoriti, da je s polenom čakal Jurija, pa je namesto njega udaril in poškodoval njenega prijatelja Poljaka, in ji

je tako grdo izpodletela osveta. Ali je pa snovala in kovala nove načrte in naklepe?

Dolgo je že sedela globoko zamišljena. Kar je začula, kako burja lopotá ob zunanje okence — gotovo je bilo premalo zaprto. Vstala je in je šla zapirat. Prišedši k oknu je pa slišala, kakor bi bil nekdo pod oknom stoječ ravno potrkal na okno spodnje, družinske sobe, kjer je spala Tona. Napela je ušesa. Trkanje se je ponovilo, in kmalu se je odprlo okno, in se začulo šepetanje. — Buščajev Štefan je prišel klicat Tono! je rekla Maruška sama pri sebi. — Ravno prav, da sem ga začutila. Enkrat ju moram slišati, kaj se pogovarjata. In tiho je odprla okence, pomolila glavo nekoliko vun in prisluškovala.

„Kaj te je pa prineslo sèm v takem vremenu in ob takem času?“ je tiho vprašala Tona.

„Prišel sem nalašč zdaj, da me nihče ne vidi. Saj vse spi pri vas, ne?“ je odgovoril

moški glas, ki ga je Maruška takoj spoznala, da je Buščajev.

„Seveda vsi spé. Pa kaj si vendar prišel? Hitro povej, mene zebe!“

„Ali si slišala o Poljaku?“

„Seveda sem. Pa res, dobro, da si me spomnil; zakaj si se pa snoči ž njim kregal pri Strahu, da zdaj tebe dolžé, da si ga potolkel?“

„Naj me dolžé, dokazati mi nihče ne more. Jaz pa lahko dokažem, da pred Tomaževim skednjem še bil nisem, ker smo šli od Straha vsi fantički skupaj in smo bili potem skupaj do jutra.“

„Kje ste bili?“

„V Gatini pri Čardarju.“

„In ti si gotovo vse zapravil, kar sem ti dala v nedeljo?“

„Prav vse. Zato sem prišel nocoj sèm; nekaj mi moraš zopet dati. Suh sem ko poper. Suša pa tudi pozimi ni dobra.“

„Pojdi, pojdi, s teboj ni nič.“

„Zakaj?“

„Ker vse zapraviš.“

„Dušica, ne bodi jezna, saj sem snoči pravzaprav samo zaradi tebe zapravljaj. Hud sem bil na Poljaka. Saj veš, zakaj. Ker je on s to preklicano Maruško napravil rajnega Primoža, da v oporoki ni precej vsega tebi zapustil. No da, pa sem na vso jezo potem pil. Zdaj pa reci, ali nisem pravzaprav samo zaradi tebe pil? Ravno zato, ker te imam preveč rad, sem se razjezil nad Poljakom.“

„Beži, beži! Ko bi me imel kaj rad, ne gi tako hitro pognal vsakega novčiča, ki ti ba dam. Jaz ti ne morem zmerom dajati, saj veš, da mi teta ne dá nič plačila, ker pravi: Saj bo enkrat tako vse tvoje. Kvečjemu dobim kak krajcar za maslo ali za jajca. Torej ne nadleguj me, ko veš, da nimam!“

„Ima pa Franca in še koliko!“

„A ima Franca, ne jaz.“

„Pa ji vzemi! To tako ni nič greh, saj bo enkrat tako vse tvoje, ali pravzaprav saj je že tvoje.“

„Še tega se manjka, da bi kradla zaradi tebe! Pa tudi ko bi hotela kaj vzeti, ne

morem, ker ima teta vse zaklenjeno. In kaj bi bilo, ko bi izvedela? Zapodi me!“

„Ti, veš kaj, če se že nečeš dotekniti tetinega denarja, se pa Maruškinega. Dosti denarja mora imeti ta ženska! Saj vem, kaj je poletil enkrat pravil Jurij. Ko je gori v njeni sobici mizaril, in ko je Maruška enkrat v mraku odprla škrinjo in iz nje nekaj jemala, se je iz gorenjega predalčka tako posvetil denar, da skoraj ne bi bilo treba luči delati, je dejal Jurij. Izkušaj ti enkrat priti do tistega predala. Kaj se bo poznalo, če izgine iz njega nekaj tolarjev in petic!“

„Kaj ti pride na misel! Ali misliš, da je Maruška tako preprosta, da odprto pušča svojo sobo in škrinjo?“

„Saj ti pravim, da poizkušaj enkrat priti v njeno sobo, kadar je ne bo doma. Saj gre vsak dan zdoma v vas k Poljakovim ali kam drugam. Ti lepo pazi, nemara katerikrat pozabi zakleniti sobico; takrat pa noter!“

„Ne, ne, tatica nečem biti!“

„Kakor hočeš. Pa mi na kak drug način preskrbi nekaj denarja. Malo drobiža moram vendar imeti v žepu. Vsi fantje me imajo že za tvojega ženina. Ali te ni nič sram, da se ta tvoj ženin ne more nič postaviti v gostilni?“

„Zakaj pa vse zapraviš tako hitro! Oh, da sem se morala ravno náte obesiti!“

„A tako? Pa z Bogom! Pa si izberi drugega fanta. Kaj mi pove! Z Bogom!“

„Ne, ne! Saj nisem mislila tako hudo. Samo to pravim, da ni treba tako zapravljati, ker veš, da Oplotarjev dom še ni v mojih rokah. Čakaj, Štefan, nekaj drobiža mislim, da imam še.“ Šla je od okna, menda k omari in prinesla nazaj nekaj žvenka in ga stisnila Štefanu v roke: „Ná, pa moraš varovati; ni treba vsega naenkrat pognati. Ali zdaj pa res nimam več, verjemi mi.“

„Saj ti verjamem, zato ti pa pravim, da si dôbi, ko si lahko. Kakor sem ti rekel: Poizkusi enkrat priti v Maruškinino sobo pa kupček denarja malo preredi.“

„Bom videla. Z Bogom! Lahko noč!“

„Lahko noč, dušica!“...

Okno se je zopet zaprlo. Možka postava je izginila v temo.

Tudi Maruška je zaprla okno. Potem se je pa skoraj na glas zasmejala: — Glej, glej, včasih je pa res dobro dolgo čuti; zanimive stvari se izvedó. Takó, takó! Okradla bi me rada . . . Dobro, da vem. Kolikrat sem si že ubijala glavo in premišljevala, kako bi na lep način spravila s poti to Tono! Ná, zdaj mi bo pa sama pokazala vrata, skozi katera jo lahko pahnem. Čakaj, Tona, boš videla, kako te bom jaz lepo ujela. Ujela, potem ti pa vrat zadrgnila. — —

* * *

Naslednje popoldne se je Maruška, kakor skoraj vsak dan poprej, odpravila z doma. Rekla je, da gre obiskat Poljaka in brata Antona.

Tona je gledala nekaj časa za njo. In ko je videla, kako Maruška naglo stopa po bregu navzdol, jo je napadla in premagala izkušnjava, kakršno ji je bil prejšnji večer vdihnil Buščajev Štefan. Ko se je še prepričala, da Franca v hiši dremlje v zapečku, je smuknila po stopnicah gori naravnost proti Maruškinu sobi. In glej — v vratih sobice je bil ključ! Samo enkrat ga je zabrnila, pa je bila v sobici. Stopila je k škrinji — tudi škrinja je bila nezaklenjena. Hitro jo je odprla. In glej, iz gorenjega predalčka so se ji res zapeljivo zasvetili tolarji, petice in šestice; pa tudi bankovci so bili vmes. Veselje jo je obšlo, pa tudi nekaka groza. Kaj bi bilo, ko bi zdaj kdo stopil v sobico in bi jo našel pri odprti tuji škrinji! Pa kdo hoče priti? Maruška je šla v vas, teta Franca spi, pastirček je v hlevu . . . Svobodno lahko vzame malo denarja, nihče je ne bo videl . . . Seveda preveč ne sme, da se ne bo precej poznalo . . . Samo nekaj malega hoče vzeti danes, saj bo lahko še drugipot kaj . . . Sicer je to greh, pa kaj, ko drugače ne more priti do denarja! Saj potem, ko enkrat dobi Oplotarjev dom, lahko z obrestmi vse povrne . . .

Še je štrlela Tona v denar in premišljevala, koliko bi vzela — kar se naglo odpró

vrata in, o groza — Maruška stopi v sobo! A kakor bi se bila sama prestrašila, obstane pri vratih in začudeno gleda Tono. Le-ta pa je že skočila pokoncu, izpustila tolar, ki ga je že držala, iz rok, da se je žvenketaje zatočil po tleh, prebledela, pa naglo spet zardela in osramočeno gledala v tla.

„Kaj pa ti delaš tukaj?“ je izpregovorila Maruška trdo. „Kaj imaš opaviti v moji sobi?“

V trenutku ni vedela Tona kaj reči. „Pogledat sem mislila, kako imate v sobi“, je naposled spravila preko ustnic.

„Kako imam v sobi, si že prej vedela, saj si bila že dostikrat notri“, jo je zavrnila Maruška. „A zakaj si vlomila v sobo, ko mene ni bilo doma, in kaj iščeš v moji škrinji?“

„Pogledat sem mislila, koliko da imate obleke“, je pristavila Tona še vedno boječe in se pomikala proti vratom.

„Tudi mojo obleko si že vso videla. Mar povej po pravici — krasti si mi hotela denar!“

„Ne, tega si pa ne pustim reči! Kdaj sem še kradla?“ je dejala Tona pogumno in kakor razžaljena.

„Ali si že kradla, ne vem, da si pa zdajle mislila pri meni, vem“, je rekla Maruška odločno. „Nič ti ne pomaga tajiti. In da boš vedela, odkod to vem, ti povem, da sem snoči slišala ves pogovor med teboj in Buščajevim Štefanom. Snoči res da nisem mogla verjeti, da se boš tako daleč izpozabila, da boš poslušala Štefanov hudobni nasvet. Ali zdaj, ko sem te zalotila, vidim . . .“

„Oh, lepo vas prosim, odpustite mi in nikar me ne izdajte!“ jo je s sklenjenimi rokami zaprosila Tona, ki je prebledela ko stena. „Saj nisem še nikomur ničesar vzela in nikdar več se ne bom dala premotiti in pregovoriti k tatvini. Prizanesite mi!“

„Veš, kaj bi lahko zdaj naredila s teboj? Če te ovadim . . .“

„Lepo vas prosim, kakor se sam Bog prosi, nikar tega ne storite; nikar me ne ovadite, nikar tega nikomur ne povejte! Hvaležna vam bom celo svoje življenje.“

„Pa naj bo! Prizanesem ti. A glej, da ne boš več poizkušala kaj tacega! Obljubim ti, da bom o tej stvari molčala, če se ne bo o tebi nič več takega slišalo.“

Objokana, osramočena je šla Tona iz sobe. Maruška se je pa zlobno smejala za njo in govorila sama zase: — Kako sem te lepo ujela, ptičica drobna! Nekaj dni, morda celo nekaj tednov ti bom še dala dihati, potlej ti bom pa zadrnila vrat tako naglo, tako umetno, da se bo čudila vsa vas. Ha, če nekega lepega dne pogreši Franca kaj svojega denarja, kdo bo obdolžen tatvine, kdo kriv, če ne — ti! — —

* * *

Nekaj dni in tednov je res minilo, in Maruška ni niti z najmanjšo besedico nikomur omenila o oni nameravani tatvini. Tona se je sicer izprva vkljub Maruškini obljubi, da bo molčala, vedno bala, da je ne bi izdala. A Maruška se je vedla do nje, kakor bi ne bilo nikdar nič prišlo med njima navskriž. Tako je začela Tona polagoma lažje dihati in se je naposled popolnoma umirila zaradi one stvari. Tem hujši je bil zato udarec, ki je nekega dne kot strela z jasnega neba priletel nad njo.

Poljak je kmalu okreval. Rana res ni bila tako nevarna, kakor so izprva nekateri mislili. Postrežbo je pa tudi imel lepo. Stregli so mu domači, postregli sta mu dostikrat pa tudi Maruška in Franca s tem, da sta mu kupili juhe ali poslali kak kozarec dobrega vina. Oplotarjeva Franca je Poljaka sicer že prej rada imela, no od onega večera, ko je bil ranjen, pa še posebno, ker jo je Maruška znala prepričati, da ga je udaril kak vaščan iz same nevoščljivosti, ker je hodil k Oplotarjevim. To se je sploh lahkoverni Franci zdelo tem verjetnejše, ker se ni moglo izvedeti na noben način, kdo bi bil pobil Poljaka. Buščajevega Štefana so bili sicer prijeli, a ta je hitro dokazal, da je nedolžen, saj je bil tisto noč vedno vkup s fantički pri Čardarju. Tončkov Anton je pa tudi znal molčati. Molčal je tem lažje, ker je bil bolan; tresla ga je mrzlica,

in nikamor ni mogel iz hiše ... Tako je bila Franca lahko preverjena, da je Poljaka res oplazil kateri vaščanov samo zato, ker je hodil po Primoževi smrti k nji malo kaj pogospodarit. — Bom že pokazala tem vaškim razbojnikom, da se ne dam od njih strahovati, je dejala in nalašč poslala Poljaku večkrat kaj za poboljšek. Ko je bil pa iz nevarnosti, ga je precej povabila, naj pride k nji gori na reber. Poljak je drage volje sprejel povabilo.

Prišel je gori, ali kako se je začudil, ko je zagledal Franco vso objokano, Maruško pa svečano-resno.

„Kaj pa je? Kaj se je pa zgodilo?“ je bilo prvo njegovo vprašanje.

„Bom že povedala. Najprvo sedi in malo zaužij!“ je dejala Franca in ga povabila k mizi, na katero je Maruška prinesla pečeno kruha in vina. „Le pij in prigrizni, saj vem, da si potreben zdaj, ko si prestal bolezni.“

„Pa kaj pomeni ta objokani obraz?“ je vprašal Poljak, ko je sedel k mizi. „Ali se je zgodila kaka nesreča pri hiši?“

„Okradena sem!“ je zatarnala Franca z jokajočim glasom.

„Okradena! Kdaj?“

„Zadnje dni enkrat, natanko ne vem, kdaj. Danes sem prišla na sled. Zjutraj sem šla v stransko sobico, da bi iz skrinje vzela nekaj denarja. Pa sem precej zapazila, da je moral nekdo notri stikati, ker je bilo vse razmetano. In ko sem pogledala v mošnjiček, ki sem ga imela skritega pod obleko, sem se ustrašila, da sem se hotela zgruditi — malokaj ves denar je bil pobran iz njega.“

„To je pa hudo. Pa — ali se ti kaj dozdeva, kdo bi bil vzel?“

„Ne dozdeva se mi samo, ampak vem, kdo je vzel. In to me še bolj žalosti. Tatu imamo v hiši.“

„V hiši? Ni mogoče, saj ni nobenega takega v hiši.“

„Tona!“

„Tona — tatica!“

„Da. Veš da, kdo bi si mislil, ona me je okradla!“

„Ali pa dobro veš? Ali si se prepričala? Tone jaz ne bi obsodil za tako slabo.“

„Maruška mi je povedala, saj drugače bi je tudi jaz nikdar ne bila imela za tako. Pomisli: Maruška je enkrat ponoči slišala pogovor med Tono in tistim črnim Buščajem, ki za njo hodi, kakor sem šele zdaj izvedela. Buščajev grdin je enkrat svetoval Toni, naj okrade mene in Maruško. Maruško je že hotela enkrat; ta jo je zalotila v svoji sobici pri skrinji; pa se ji je smilila in je ni hotela ovaditi. Ná, zdaj je pa mene okradla. Povej, Maruška, Poljaku, kako je bilo, da bo vedel.“

In Maruška je povedala vso ono stvar in nazadnje pristavila: „Takrat, ko sem jo dobila v svoji sobi, sem ji obljubila, da bom molčala, če so bo poboljšala. In sem res molčala dozdej. Zdaj pa nisem mogla več tiho biti, ko so mi teta Franca povedali, da so okradeni. Preverjena sem, da nihče drug ni vzel, ko Tona.“

„Ali sta jo že kaj vprašali?“

„Še nič. Kaj pomaga vpraševati; tajila bo kakor vsak tat!“ je dejala Maruška.

„Pa bi njeno skrinjo preiskali!“

„To si pameten! Bogve, kje je že denar! Kdor zna izmakniti, zna tudi skriti“ — je zavrnila Maruška in nadaljevala s posebnim poudarkom: „Oh, kako je hudo prebivati s tatinskim človekom pod eno streho! Človek si še življenja ni v svesti; tatvina in umor sta si v sorodu kakor ključavnica in ključ.“

„Prav ima Maruška; človek si še življenja ne bo v svesti, če bo še dalje bivala tatica pod našo streho. Od hiše se mora pobrati!“

„Seveda, malo hudo je pokazati ji vrata, ker smo si v rodu“, je pristavila Maruška. „Ali zasluži pa to, ker tako grdo, s tatvino povračuje svoji največji dobrotnici, teti Franci!“

„Prav bo pa vendarle, če jo malo izprašamo“, je izpregovoril Poljak. „Če je res vzela, naj vsaj prizna in denar nazaj dá. Ravno nese iz vodnjaka vodo. Pokliči jo, Franca, pokliči, naj pride malo sèm.“

Franca je odprla okno in poklicala Tono.

„Náte teta, izpijte kozarec vina, v žalosti in jezi ga je človek potreben in dobro stori!“ je ponudila Maruška starici.

„Tako misliš, da mi bo dobro storilo? No, ga pa bom“, je dejala Franca in pila.

„Bog daj dobro!“ je pozdravila Tona vstopivši v sobo nič hudega sluteč.

„Tona, stopi bliže!“ ji je velela Franca strogo.

„Kaj bi pa radi?“ je vprašala deklina in stopila bliže.

„Kam si dejala denar? Povej po pravici!“

„Kateri denar?“

„Ki si ga meni vzela!“

„Vam da sem jaz vzela denar!“

„Glej, glej, kako se dela nevedno! Misliš, da ne vem? Jaz sem imela v stranski sobici v skrinji pod obleko precej denarja, zdaj sem ga pa dosti pogrešila. Vzela si ga ti. Povej, kam si ga dejala?“

„Za pet ran božjih, jaz da sem ga vzela! Teta, ali se vam meša?“ je zavpila Tona ogorčena.

„Daj denar nazaj!“ je zakričala Franca.

„Za božjo voljo, teta, kaj vam pa je? Vašega denarja se še doteknila nisem.“

„Jaz pravim: denar nazaj! Ali se pa pri ti priči poberi iz hiše!“ je kričala starica.

„Naj se vderem v zemljo, naj nikdar ne vidim nebeškega solnca, če sem vam jaz vzela denar!“ se je zarotila Tona.

„Poberi se od hiše, tatica!“ je sikala Franca. „Misliš, da sva z rajnim Primožem zato varčevala, da boš ti zdaj kradla in dajala tistemu črnemu Buščaju!“

Zdaj je pa tudi Toni vzklopela kri. „Dobro, pa grem!“ je zavpila. „Ali bom že našla pot nazaj! Še je pravica na svetu, in oporoka še ni obveljavljena. Vidva sta pa priči“, se je obrnila k Poljaku in Maruški, „da so mi rekli tatica! Vidimo se pred sodnijo!“

„Oho, Tona, le počasi!“ se je oglasila Maruška, ki je doslej s Poljakom vred molčala. „Ali si že pozabila, kje sem te jaz enkrat dobila, v moji sobici pri odprti skrinji, ko si ravno denar jemala iz nje! Le poizkusi kaj proti teti, potlej bom jaz govorila!“

„Še grozi mi, vranč črni!“ je zakričala spet Franca. „Poberi se iz hiše, še danes! Čuješ, še danes!“

Bleda ko smrt je odšla Tona iz sobe.

„Pijte še, teta, pijte, vi ste razburjeni!“ je silila starico priliznjena Maruška in ji natočila nov kozarec vina. „Náte, le dobro potegnite!“

In Franca je pila, potlej začela pa naenkrat jokati.

„Kaj boš jokala za deklino“, jo je tolažil Poljak. „Bog, da si jo odpodila! Bo vsaj mir pri hiši!“

„Inako se mi je storilo, ko je vendar moje sestre hči!“ je solzeč se odgovorila Franca. „Kako bi ji bilo lahko prijetno pri nas, ko bi bila pridna! Zdaj mora pa tako od hiše.“

„Pa naj bi bila poštena!“ je rekla Maruška. „S tatiko pa in ponočevavko ni treba imeti nič usmiljenja. Bo vsaj pomnila!“

„Pa za denarjem mi je hudo“, je vzdihnila Franca. „Toliko lepih križavcev je šlo, pa toliko starih petic!“

„Denar bomo že nazaj iztožili, kaj ne, Poljak?“ je dejala Maruška in namežiknila Poljaku.

„Da, denar bomo izkušali nazaj dobiti, če drugače ne, s tožbo“, je pritegnil za Maruško Poljak.

„Hvala bodi Bogu, da imam vaju!“ je rekla z ginjenim glasom Franca. „Edino vidva me imata rada.“

„Tisto pa, tisto!“ je hitela zatrjevat Maruška.

„Tako pa trčimo skupaj na prijateljstvo!“ je dejala starica in s tresočo roko vzdignila kupico.

In trčili so in pili.

Tona je pa zunaj skupaj spravljala svoje stvari. Še tisti dan je zapustila hišo in se v vasi pri Povzinu pogodila za deklo.

Deseto poglavje.

Sumljiva pota.

Hud mraz je pritiskal. Poljakov maček se je bil zjutraj po ‚kosilu‘ izmuzal iz hiše na vežni prag. Dolgčas mu je bilo postalo v sobi, ker so bili vsi, kar jih je bilo notri, mati, hišna hči Manica, Brigita in Andrejček, nekam pobiti, žalostni in molčeči. Prišel je pa na prag tudi iz radovednosti, pogledat namreč, ali bo kaj kmalu božji svet ogrelo toplo pomladansko solnce in ga odelo v bujno zelenje, ter ali bodo kaj kmalu zapihljale mile sapice in zrahljale njemu in razsvetlile mršavo dlako in se bo z družico zopet svobodno šetal zunaj v prirodi. Toda kaj! Komaj je revež-maček pomolil glavo izza zametenih vrat, pa ga je poljubila mrzla burja. Zamijavkal je neizrečeno žalostno in brž smuknil nazaj v hišo. Splazil se je na peč in pihal in žvižgal melodijo one pesmi: Nesrečna zima mrazi me, ki dolgo proč ne spravi se...

„Je mrzlo zunaj, kaj ne, revežek ubogi?“ je dejal sočutno Andrejček in splezal k

mačku na peč. „Kaj hočemo, počasi gre, počasi; zima kima, pravijo naša mati. Potrpeti moraš, saj moram jaz tudi. Dolgčas ti je sicer tu v sobi, pa saj je meni tudi, čeprav je danes četrtek in nimamo šole. Vidiš, kako se držijo naši klavrno; mati in Manica sta komaj pomili po kosilu, pa sta se spravili h kolovratu in predeta in molčita; Brigita, vidiš, pa šiva in se ji tudi ne ljubi govoriti. Veš, pa je samo zato vse klavrno in žalostno, ker očeta ni domov že od snoči. Tam gori pri Oplotarjevih so menda še zdaj. Kaj bi ne bili mati žalostni! Če so pa mati žalostni, je vse v hiši žalostno...“

Kar je deček tako prijateljsko zaupno pripovedoval mačku, je bilo res. Poljaka še od prejšnjega večera ni bilo domov od Oplotarjevih.

Vedel se je zadnji čas sploh jako čudno.

Odkar je Tona primorana šla z rebri, je bil Poljak malokaj vsak dan gori. Prejšnje zime je doma tkal. Slul je po celi dolini

kot dober tkavec. Letos pa še statev ni hotel postaviti v hišo. Izgovarjal se je, da ne sme, češ, da ga po zadnji bolezni vedno boli glava. Nekaj resnice je bilo sicer lahko v njegovih izgovorih. Ali če ga je že res bolela glava, bi jo moral varovati tudi drugače, ne samo z brezdcljem. Skoraj vsako popoldne jo je zavil k Oplotarjevim. Kaj so delali gori on, Franca in Maruška, se sicer v vasi ni moglo nikoli natančneje izvedeti. Pili so pa, to je vedel povedati Strah, h kateremu je prihajala Maruška često po vino in sicer z veliko čutaro. Da je bilo gori dosti pijače, je pričal tudi Poljak sam, ki je navadno prihajal domov precej omamljen in je bil potem doma čemerem, nasajen, napičen, da mu ni smel nihče nič reči. Ženo je to vedenje kajpada hudo bolelo, zlasti odkar so začeli tudi drugi ljudje vedno glasneje vpraševati, kaj ima iskati Poljak na Oplotarjevem domu, in kako je to, da sta si z Maruško tako zaupna prijatelja. Nekateri jeziki so že začeli govoriti o pohujšanju... Opominjala je žena moža in svarila, ali vse ni nič pomagalo. Kaj takega kakor danes, da bi bil izostal čez noč, pa še nikoli ni naredil. Kako bi ne bila žena žalostna! Ravno je potočila solzo in jo hitro skrivaj obrisala, tedaj je pa — vendar enkrat! — priklovratil Poljak v hišo z zabuhlim licem, z opotekajočimi nogami.

„Si se pa dolgo zamudil?“ ga je vprašala žena, ko je sedel na klop pri peči in si pokrtil lice z rokami.

„Dolgo, praviš? Morda mi je bilo še prekratko!“ je odgovoril mož pikro.

„Ali si bil pri Oplotarjevih celo noč?“

„Kaj ti mar!“ je odvrnil osorno. „Je prav kakor čmrlj; v vsako stvar se hoče vtekniti!“

lnako se je storilo ljubeči ženi pri tem zoprnem odgovoru, da so ji stopile solze v oči. „Bog se usmili, koliko pravice imam menda vendar še do tebe, da te smem vprašati, kje si bil, če te celo noč ni bilo domov! Kakor bi bila kaj hudega rekla! Saj sem te vendar lepo vprašala. Ta nesrečni strup od pijače te bo vsega zmešal...“

„Bolj zmešan nikoli ne bom, če bi živel še do sodnjega dne, kakor sem bil takrat, ko sem si tebe nakopal na glavo!“ je dejal mož sirovo.

Zabodljaj z ostrim nožem gotovo ne bi mogel bolj raniti srca dobre žene, kakor so jo krute te besede moževe. Obrnila se je vstran in bridko zajokala.

Andrejček je zdaj prilezel s peči in se oklenil očetovih nog: „Oče, dajte, vam bom črevlje sezul; boste šli malo leč!“

Očetu se je zvedrilo mračno čelo. Dečka je imel rad. Pobožal ga je po volnih laskih in mu smehljaje gledal v nedolžne oči. — Kmalu pa se mu je zopet pomračil obraz.

„Ali ste že kaj kosili, oče?“ je izpregovorila zdaj Manica.

„Človek ne živi samo od jedi, ampak tudi od grenkih skrbi, kako bo preživil otroke“, je odvrnil oče tako resno, da je deklico moral lomiti smeh.

„Mi imamo skrbi, mi, oče! Precej, ko ste včeraj popoldne odšli, je prinesel birič plačilno povelje. Srdin toži za dolg!“

„No in kaj bo zdaj?“

„Plačati bo treba, če ne, bo dal zarubiti.“

„No, pa si že preskrbela denar, ti, ki tako skrbiš za dom?“

„Kje hočem jaz dobiti denar!“

„Zato pa molči in ne govori o skrbih. Skrbi imam jaz, samo jaz.“

„No, pa ga vi preskrbite!“

„Saj sem ga že, če hočeš vedeti!“

„Denar si dobil? Res? Na posodo?“ se je oglasila zdaj spet žena.

„Sem ga, da! Saj ti bi ga ne bila nikoli!“

„In kje si ga dobil? Pri Oplotarjevih?“

„Dovolj, da sem ga dobil. Da, da, taki ste; človek se trudi in trudi, da reši dom; še spanca si ne privošč; ko pa domov pride, se pa vsi zaženó vanj kot ose!“

„No, saj je prav, če si dobil denar. Hvala bodi Bogu, tako me je skrbelo! Ali ti je Franca posodila?... Povej no!... Maruška menda ne!“

„In če mi ga je Maruška, kaj imaš kaj zoper to, kaj li?“

„Oh, pusti no to žensko pri miru! Meni se zdi tako nevarna . . . Saj bi menda vendar še lahko kje drugje dobil na pósito . . .“

„Zlomkovi ljudje taki!“ je planil mož pokoncu. „Denar mi je posodila, da vas ne preženó iz hiše, zdaj se pa še ujedate nad njo! Z vami ni več govoriti. Kdo vas bo poslušal!“ . . .

Vstal je, malo se opotekel, potlej pa odšel naglo iz hiše, to se pravi naglo, kolikor so mu dopuščale noge, ki so tudi čutile preobilno pijačo.

„Kam pa hočeš iti? Lepo te prosim, bodi doma!“ je vpila žena za njim.

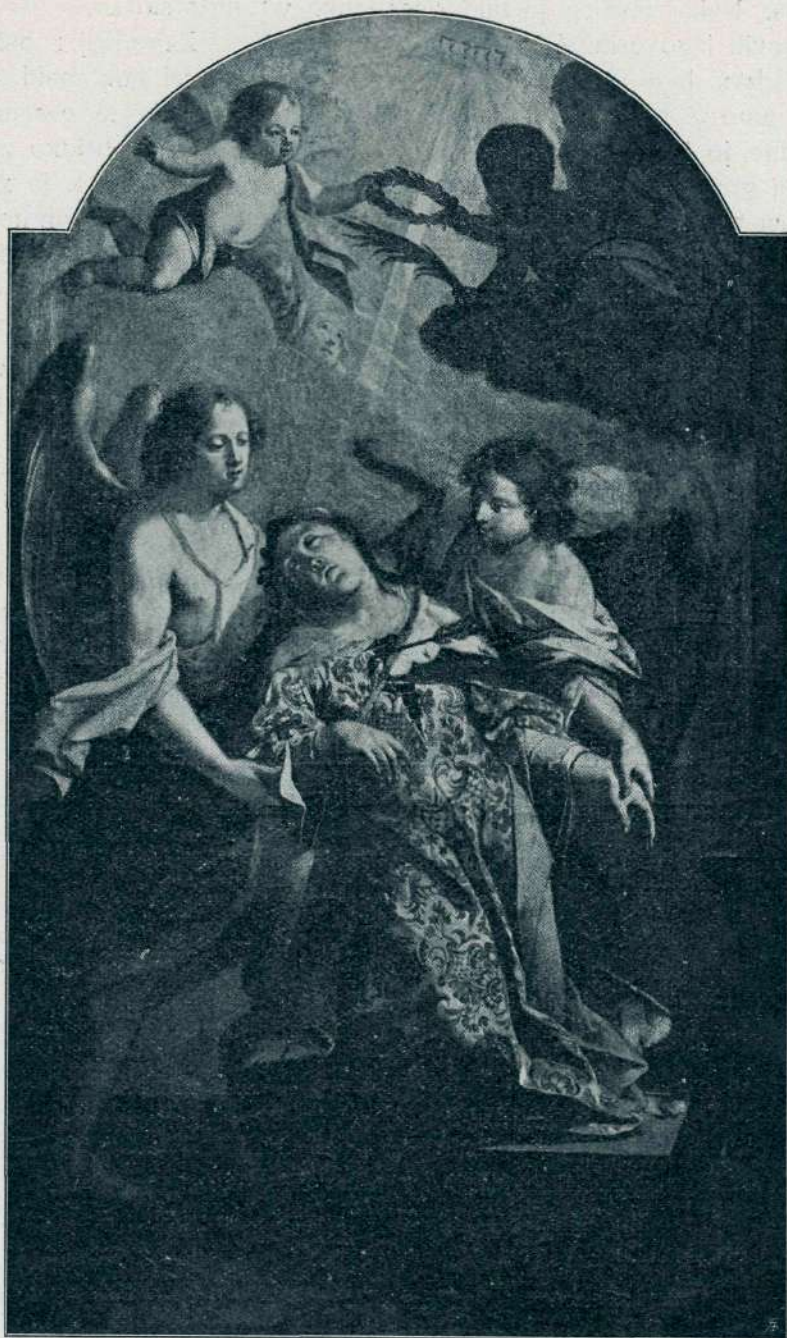
On pa je drevil iz hiše — proti Strahovim.

„Bog se usmili, koliko nam prizadene ta človek!“ je vzdihnila žena.

Nekaj časa so vsi molčali, potem se je pa oglasil deček: „Mati, ali smo dosti dolžni Srdinu?“

„Dosti!“ je odgovorila mati. „Saj pravim, človeku se mora inako storiti, ko se domisli tega. Kdaj so bili prej Poljakovi zadolženi? Vsega, vsega smo imeli zadosti. Pa je začel oče pijančevati in igrati, in vse je šlo hitro rakovo pot. Njive so se začele krčiti, gozdi drobiti in iz hleva je izginjal rep za repom, kakor bi se bila kuga pri-

klatala noter. Potlej, ko nam ni drugega ostalo kakor hiša in nekaj pedi zemljišča, se je oče izpametoval. V zadnjih letih smo

Smrt sv. Uršule.

Oltarna slika v uršulinski cerkvi v Ljubljani.

si spet malo opomogli, da se nam ni godilo slabo. Samo Srdinu je še dolg, ki nas pa dovolj tare in mene noč in dan skrbi!“

„Mati, kje je pa dobil Srdin toliko denarja?“ je vprašala Manica.

„E, naj ga je dobil kjerkoli! Saj je le v kljub svojemu premoženju največji siromak; zmerom strada in trpi ko živina. Tak stisnjenec je, da mu ni vrste. Ubogi človek, ki mu pride v roke! Obresti zahteva tako visoke, da se Bogu usmili. Kolikrat sem že dejala: da bi se tega skopuha enkrat rešili, bi človek še mogel mirno zaspati!“

„No, saj zdaj ga bodo plačali oče, saj so rekli, da so dobili na posodo pri Maruški.“

„Ah, pri tisti čudni ženski!“... je vzdihnila Poljakovka.

Potem so pa vsi molčali, zamišljeni vsak v svoje delo in v svoje misli — — —

Poljak je prišel domov šele kasno v noč, seveda dobro vinjen. Hotel je iti na peč,

pa je obsedel v zapečku, noge postavljajoč na stolček, ki je bil na klopi.

„Kam siliš, boš padel!“ mu je zaklicala žena.

Pa on se ni zmenil za njene besede.

„Moj Bog! naj se stolček malo premakne, bo padel, da si bo vso glavo razbil!“ je vzdihnila žena in vstala, da bi mu pomagala na posteljo. Pa ravno ko je prišla do peči, so njegove težke noge sprožile stolček. Poljak se je z rokami srečno ujel za drog, ki je bili pritrjeni k peči, a stolček je zadel ženo, da je omahnila in padla in se tako udarila ob klop in ob posteljno nogo in ob tla, da je zavpila na glas in se onesvestila.

Zaslišavši v hiši ropot sta prihiteli iz stranske sobice Manica in Brigita. S težavo sta spravile očeta na posteljo. Mater sta pa začeli dramiti z vodo.

(Dalje.)

Cvetica na poljani.

Cvetica lepa na poljani,
pozdravljena mi bodi!
Nebeško solnce te ohrani
v pomlajeni prirodi!

Kadar stojim molče ob tebi,
zakaj li glavo klanjam,
zakaj li mislim o pogrebi,
zakaj li tožno sanjam? —

Proč toga! Dolgo, dolgo cveti,
cvetica, draga meni!
Kadar boš morala zveneti,
na mojem grobu zveni!

Anton Medved.

Ali v tistem hipu!...

Iz oblčka zvezdica
name je pogledala,
kot bi rada iz višin
nekaj mi povedala...

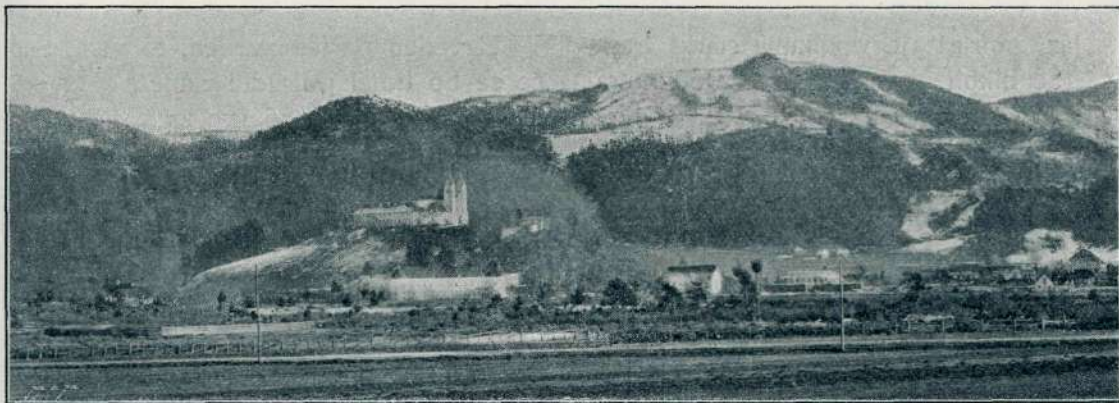
Splavala je, splavala
duša moja iz nižin,
pa vprašala zvezdico
sredi sinjih je višin:

„Kaj tako si, dušica,
name ti pogledala,
kot bi nekaj sladkega
rada mi povedala?“...

Ali v tistem hipu je
zvezdico zakril oblak,
ali v tistem hipu je
jezen dahnil v dušo mrak —

Tavala je, tavala
duša moja sred nižin,
pa zaman ozirala
se v oblak je vrh višin...

Cvetko Slavin.

Nazaret na Štajerskem.

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal Bogdan Vened.

Enajsto poglavje.

Spletke.

Teta, kaj mi je povedala Juretovka v veži prej, ko ste vi dremali!“ je dejala Maruška, ko je neko popoldne stopila v hišo in je videla, da se je Oplotarjeva Franca ravnokar prebudila iz popoldanskega spanja. „Pomislite: ta nehvaležna Tona vas je šla tožiti za plačilo!“

„Za kakšno plačilo?“ se je začudila starica mencaje si oči.

„Pravi, da je tri leta delala pri vas kot dekla, pa ji niste dali niti novca.“

„Tri leta delala! Res, da je delala, zato je pa tudi jedla pri nas, in oblačili smo jo. Kakšno plačilo hoče zdaj, volk požrešni! Kdo se je kaj menil o plačilu takrat, ko smo jo sprejeli k hiši?“

„Obetali ste ji pa le, trdi, da ji boste poplačali ves trud, da naj bo le pridna, saj ne bo zastonj...“

„To je lahko mogoče, da sem ji katerikrat rekla tako. Saj res ne bi bila zastonj delala, ko bi bila kaj vredna; vsa Oplotarjeva domačija bi bila enkrat lahko njena. Kaj se je pa tako izpridila! Zakaj se je začela vlačiti za tistim Buščajem? Zakaj je za-

čela krasti? Le naj bo brez skrbi: niti vinarja ne bo dobila od mene, čeprav me toži; za kako posebno plačilo se nikoli nismo pogodili in ji ga nihče ni dolžan dati!“

„Jaz tudi mislim, da ne bo nič dosegla. Ali neka druga stvar je, ki me pa prav skrbi. Veste, ona vas je šla tožiti tudi zaradi razžaljenja časti.“

„Kakšne časti? Saj je nič nima!“

„Náte, pomagajte si: pravi, da jo ima! Toži vas, ker ste ji rekli tatica.“

„Saj je res!“ je jezno zavpila starica.

„Mi vemo, da je, pa ji vendar ne smemo tako reči. Vi ji lahko pravite, da je kradla, toda tatica ji ne smete reči. Tako pravijo postave.“

„Čudne so te postave; zakaj bi ji ne smela reči tatica, če je kradla!“

„Ne sme se, pa je. Postava je taka.“

„Kaj bo pa zdaj?“ je boječe vprašala Franca.

„Kaznovani boste. V denarjih ali pa z zaporom.“

„V denarjih ali pa z zaporom!“ je prestrašeno ponovila starica.

„Ne bode drugače!“

„Jaz zaprta!“ je vzkliknila starka trepetaje. „Še nikoli nisem videla ječe odznotraj, zdaj na stara leta naj bi me pa vteknili noter! Tega vendar nisem zaslužila! In take kazni tudi nikoli ne bi mogla prestat! Oh, kar groza me je, če se spomnim, kako bi bilo v ječi za pazem v tistem vzduhu in smradu in temi... Umorilo bi me precej prvi dan!“

„Prav to menda hoče Tona“, je kakor v sveti jezi vzkliknila Maruška. „S poti bi vas rada spravila, da bi se potem hitro polastila vašega denarja in ga zapravila in požrla s tistim Buščajem.“

„Prav praviš, s poti bi me rada spravila, nesramna deklina! Ali me ne bo! Kaj ne, da me ne bo, da mi boš ti pomagala?“ je proseče in s solzami v očeh govorila starica.

„Seveda vam bom; kaj vas hočem v stiski pustiti samo! Bomo že pokazali nesramnici! Samsonu je dal Bog moč proti nesramnim nevernikom; tudi nam ne bo kratil pomoči proti tej grdi deklini, ki se ne briga niti za četrto niti za šesto in sedmo božjo zapoved.“

„Pa kaj naj vendar narediva?“

„Tožbo moramo narediti proti Toni.“

„Ali jaz ne morem hoditi v trg in tudi nisem navajena tožariti se.“

„Saj imamo Poljaka na svoji strani. Njemu boste dali pooblastilo, pa bo naredil tožbo v vašem imenu. In če drugače ne bomo mogli zmagati, bomo pa doktorja najeli iz mesta.“

„Doktorja! Ali sem slišala, da doktor požre dosti denarja.“

„Ni sile, ne. Kako zna pa govoriti!“

„Zna?“

„Da se kar bliska! On bo naredil, da bo Tona zaprta, ne pa vi. Ali ne bo to dobro?“

„Dobro, dobro. Naj sedi nesramnica, zgnije naj v ječi!“

„Drugega res ne zasluži kakor ječo. In noter jo moramo spraviti, čeprav stane nekoliko denarja. Nemara pa doktorja še treba ne bo, saj je Poljak bistroumen in izveden mož.“

„Izveden pa je, izveden, to vem. Samo če se bo hotel potruditi zame!“

„Skrbite? V ogenj gre za vas.“

„Misliš? Da bi vsaj kaj sem prišel danes! Pa se nekaj dni sèm kar ogiblje naše hiše.“

„Vzrok, da ne pride, je pač slabo vreme, in pa žena mu je vedno nekaj bolna, odkar je zadnjič tako nesrečno padla. Prišel pa bo gori kmalu, saj mora priti k meni po denar.“

„Po kakšen denar?“

„Eh, nekaj mu bom posodila, da bo plačal Srdina, ki ga toži.“

„Tako, meni pa ni nič spomnil. Saj bi mu jaz lahko posodila.“

„Saj mu jaz tudi lahko. Pa glejte, če se o volku menite, volk pride“, je smeje dejala Maruška in se obrnila proti vratom, ki jih je bil ravno odprl Poljak.

„Dobro, da si prišel; sam Bog te je prinesel!“ mu je zaklicala Franca.

„Kaj pa je spet? Ali se je spet kaj naredilo pri vas?“ je vprašal Poljak.

„Veš, da“, je zatarnala starica, „Tona me je šla tožiti za plačilo in za razžaljenje časti.“

„Eh, da!“

„Res, res; Maruški je ravno prej prišla povedat Juretovka.“

„Tako?“ je vprašal Poljak, kakor da bi še ne verjel.

„Čudno, da nisi ti še nič slišal“, se je oglasila Maruška. „Tona je res šla tožiti teto Franco za plačilo, češ da je tri leta delala kot dekla pri njej, pa ni dobila nič plačila vkljub temu, da sta ji obetala rajni ujec Primož in teta Franca, da ne bo delala zastonj. Zatožila je pa teto Franco tudi zaradi razžaljenja časti, ker jo je imenovala tatiko.“

„Tako, tako“, je dejal Poljak in majal z glavo. „To je pa huda obtožba. Kdo je neki naučil Tono, naj toži?“

„I, ljudje, vaščani so jo nahujskali“, je dejala Maruška ogorčeno, „saj bi teto Franco najrajše snedli.“

„Da, da, najrajše bi me snedli ti vaški volcjé“, je vnovič zatarnala starica. „Pomagaj mi, Poljak, če si moj prijatelj!“

„Pomagaj! — Tu je težko pomagati“, je odgovoril Poljak. „Stvar je jako težavna;

tatica se ji res ni smelo reči. Sicer pa — veš, Franca, jaz bi ti že pomagal, vse bi storil zate, ko bi se ti za mojim hrbtom ne dogovarjala z drugimi! To ravno sem ti prišel povedat. Kar na tihem, na skrivaj, brez moje vednosti si prodala njivo „mlačnico“ Lekcu, seveda napol zastonj: Blažček bi bil dal sto goldinarjev več.“

„Oho! kaj slišim!“ je zaklicala Maruška. „Seve, če pa tako delate na svojo roko, pa delajte! Pa naj vam tisti pomagajo, katerim bolj zaupate. Čemu pa potem naju kličete na pomoč — ni res, Poljak? Če hočete denar razmetavati, pa ga razmetujte!“

Franca je prebledela. „Saj vama zaupam, najbolj zaupam“, je dejala ihté. „Kaj hočem zdaj? Lekec je bil prišel k meni, ko si bil ti, Poljak, bolan. Ná, pa me pregovoril in preslepil za njivo. Usmilita se me zdaj, saj vama ne bom ničesar več prikrivala.“

„Franca“, je nadaljeval Poljak z užaljenim glasom, „jaz ti odkritosrčno povem: če se bolj zaneseš na koga drugega, oprimi se njega; jaz se ti nečem vsiljevati.“

„Jaz tudi ne!“ je ključovalno pristavila Maruška.

„Ne, ne“, je zaječala starica, „saj sem vama že rekla, da sta vidva edina moja zaupnika. Ne zapustita me, pomagajta mi! Vsa vas mi je sovražna, vem, čeprav nisem naredila nikomur nič žalega. Zdaj se pa še vidva odvrčata od mene. Ali res nimam niti enega človeka, ki bi me imel rad in mi pomagal v stiski?“ In začela je krčevito jokati.

„No, kaj boš jokala!“ jo je zdaj začel tolažiti Poljak. „Saj veš, da te imam rad, Maruška pa tudi, in sva pripravljena vse storiti zate. Samo zaupati nama moraš. Drugim ljudem pa čisto nič ne zaupaj, saj veš, da bi ti najrajši sneli kožo. Pomagala ti bodeva. Zdaj ni še nič izgubljenega. „Mlačnica“ bo Blažčkova, če jo že hočeš prodati na vsak način.“

„Ali sva se z Lekcem že pogodila za njo!“ se je oglašila Franca komaj slišno.

„Kaj za to! Doktorju prepustimo vso stvar; on jo bo že izvil in izsukal, saj to

je njegov posel. On bo dokazal, da je hotel Lekec oslepariti tebe, staro revo, ki ne razumeš kmetijstva. Obenem pa moramo doktorja najeti za zagovornika v Tonini tožbi. Pokazati mora tudi nji, kar ji gre. Se bo tak vranč norčeval iz tebe!“

„Pa res“, se je oglašila Franca že bolj veselo, „najprej me je šla nesramnica okrast, za plačilo pa, da je nisem dala zapreti, me gre pa tožit. Čakaj, otepalo se ti bo!“

„Pa še kako!“ je pristavila Maruška.

„Precej jutri pojdem v mesto k doktorju“, je nadaljeval Poljak.

„Seveda, malo denarja ti morajo teta dati“, je dejala Maruška. „Doktor ne izpregovori nobene besedice zastonj.“

„To je res, nekaj denarja bo šlo“, je potrdil Poljak. „Pa saj ta denar ne bo izgubljen; bomo pa njivo potem dražje prodali in Tone se otresemo.“

„Koliko hočeš?“ je vprašala Franca.

„Daj dvajset goldinarjev!“

„Malo dosti je!“

„Saj pravim, da denar ne bo zavržen.“

„In doktor hoče najprej videti denar, potem je šele voljan govoriti“, je pristavila Maruška.

„Vidva že vesta“, je dejala starica in krevsala v stransko sobico po denar.

„Jaz sem ti tudi pripravila za Srdina denar, ki sem ti ga obljubila“, je rekla Poljaku Maruška. „Pojdi potem z menoj gori.“

„Dobro, zato sem pravzaprav prišel.“

„Ná, tu-le imaš denar“, je dejala Poljaku Franca, ko je prikrevsala nazaj. „Tako pojdeš precej jutri v mesto?“

„Precej, je najbolje.“

„Le dobro opravi!“

„Ne skrbi! Tvoja sreča je kakor moja sreča.“

Še ju je Franca nekaj časa izpraševala o tej stvari, kako se bode izvedla. Poljak in Maruška sta ji zatrjevala, da se bo vse dobro izšlo. Starica je z vidnim veseljem poslušala, potem pa začela dremati.

Poljak in Maruška sta jo pustila samo in sta šla v gorenjo sobico.

* * *

„S Franco narediva midva, kar hočeva“, je smejé rekel Poljak, ko sta bila sama z Maruško.

„Tebe res vse uboga“, je pritrdila Maruška.

„Tebe pa tudi.“

„Ná, tu imaš denar!“ je dejala Maruška, ko je odprla skrinjo in prinesla iz predala šop bankovcev. „Toliko ga je, za kolikor si me prosil.“

„Hvala ti, da si mi preložila! Vrnem ti, kakor hitro mi bo mogoče“, je rekel Poljak, preštel še sam denar in ga spravil.

„Morda ti ga ne bo treba vračati“, je nadaljevala Maruška in ga nagajivo smejé pogledala.

„Kako to misliš?“ je čudeč se vprašal Poljak.

„Sedi, pa ti povem. Seveda mora za enkrat ostati vse med nama. Poslušaj! Sam si ravno prej rekel, da narediva midva s Franco lahko, kar hočeva. Dobro, pa narediva nekaj! Sreča je slepa, pravi pregovor, in res je slepa, drugače ne bi bila oblagodarila s takim premoženjem neumne Oplotarjeve France — moram ji tako reči, čeprav mi je malo v rodu! Pa če je sreča slepa, ni treba, da smo tudi mi slepi, ki imamo malo več pameti in ki bi znali denar uživati. Največji zaslepljenec je tisti, ki peha srečo od sebe. Ali ni res tako?“

„Res — ali kaj naj torej narediva s Franco? Lepi Oplotarjev dom je njen, in vzeti ji ga nihče ne more in ne sme, in naj je stokrat bolj pameten kakor ona!“

„Vzeti ga ji seveda nihče ne more s silo.“

„Z zvijačo ga ji pa tudi ne more in ne sme.“

„Ne sme? Zakaj ne?“

„To bi bila goljufija.“

„Hm, kaj je goljufija kaj tako strašno hudega in — nenavadnega? Na svetu drug drugega slepé, če le morejo. Dandanes je že tako: poštenjak je največji siromak! Sicer pa, saj ni treba ravno goljufije. Naredi se lahko drugače.“

„Kako?“

„Kakor veš, je rajni Primož naredil tako oporoko, naj Franca zapusti vso domačijo Toni, če bo pridna. Tona pa, kakor tudi veš, ni kaj prida. Zato pa tudi Franca ni več vezana na Primoževo oporoko in lahko dá domačijo komu drugemu.“

„Komu naj jo dá?“

„Meni!“ je dejala Maruška odločno.

„Tebi!“ se je začudil Poljak.

„Kaj se čudiš! Razen Tone nima Franca nobenega bližnjega sorodnika. V najbližjem sorodstvu sem ji potem jaz, čeprav je to sorodstvo v resnici precej oddaljeno. Torej prav lahko meni dá domačijo.“

Poljak je gledal to žensko z začudenimi, široko odprtimi očmi. Potem je pa rekel: „Lahko ti jo dá; samo to je vprašanje, in pa veliko vprašanje, ali ti jo bo hotela dati!“

„Pri tej stvari mi pa ti lahko pomagaš; zato sem ti namignila prej, da ti tega posojila morda ne bo treba vračati; zakaj če mi pomagaš, ti odpustim ves dolg.“

„Kako naj ti pomagam? Ti me spravljaš v vedno večjo zadrego.“

„Kaj bi se delal tako maloumnega! Kako mi lahko pomagaš, vendar sam dobro veš. Franca te ima rada, kakor nobenega drugega vaščana ne. Sučeš jo lahko z mezincem, kakor hočeš. Pregovori jo torej, naj meni prepusti domačijo, če hoče dobro meni in sebi.“

„To zahtevaš od mene?“ je dejal Poljak z zategnjenim glasom.

„Da, to, in to prav lahko storiš.“

„Prav lahko, praviš? Ne vem. Franca sicer ni bogve kako bistroumna, ali kar tako se pa tudi ne bo odpovedala gospodarstvu.“

„Zato jo je pa treba znati pregovoriti. Poslušaj! Ti o priliki stopi k Franci pa ji začni pripovedovati, kako jo vaščani sovražijo in da so se takorekoč zakleli, da ji bodo nagajali, kar se dá, in da jo bodo peharili in ob vse pripravili. Potem ji začni govoriti na srce, kako se ti smili, da mora na stara leta uživati namesto miru toliko neprilik. Potlej napelji vodo pa na moj mlin! Nekaj besedi vendar lahko izpregovoriš za-

me, saj sem tudi jaz zdaj preurila in postregla tebi v denarni zadregi. Dopovej ji, da najbolje stori, če gospodarstvo prepusti meni, češ ker sem bolj odločna in se me bodo zato ljudje bolj bali. Seveda ji moraš reči, da ostane vkljub temu, da meni izroči domačijo, prava gospodarica samo ona, jaz da bom le nekaka oskrbnica in bom za njo skrbela kakor za svojo mater, da bo potlej imela naravnost nebeško brezskrbno življenje. Na ta način prav lahko pregovoriš Franco, da dá prepisati domačijo náme... No, kaj kimaš z glavo?"

"Ker iz vsega tega ne bo nič. Franco bi res že kako pregovorili, če ne bi bilo — Tone."

"Nji vendar ne more zapustiti domačije! Kako pravi Primožev testament? Če bo pridna... Ona je pa — tatica!"

"Nič tisto! Čeprav je okradla Franco — kar pa morda še ni tako gotovo — vendar Franca Tone ne bo hotela kar tako zavreči. Kri ni voda. Preveč je imela rada Primoža, da se ne bi ravnala po njegovi zadnji volji. In tudi Tono ima v srcu še vedno rada. Ne, Maruška, v teh razmerah, v katerih smo

zdaj, si jaz s takim nasvetom ne upam stopiti pred Franco. Le če bi se Tona še kako hujše pregrešila, potem bi bilo morda mogoče Franco pripraviti tako daleč, kakor ti misliš."

Maruška je pazljivo poslušala Poljakove besede, in ko je nehal, je dejala: "Torej iz tega ne bo nič?" — —

"Nič", je odgovoril Poljak in vstal. "Le če bi se Toni, kakor sem dejal, moglo kaj hujšega dokazati, potem bi jo Franca nemara zavrgla."

Maruška je nekaj časa premišljevala, potem pa, kakor bi ji nekaj veselega šinilo v glavo, rekla: "Pa pustimo to stvar! Toda naj to govorjenje ostane med nama, veš!"

"Molčati znam. Z Bogom, jaz grem hitro plačat Srdina."

"Čakaj, grem s teboj v vas. Pogledati moram, kako je tvoji ženi."

"Pa pojdi še k Srdinu z menoj; boš vsaj za pričo, da sem mu plačal."

"Dobro, pa grem, saj še nikoli nisem bila v njegovem brlogu." In oči so se ji spet zasvetile v skrivnostnem ognju — — — — —

Dvanajsto poglavje.

Zavozlaj.

"Prav mu je, stisnjencu! Jaz mu privoščim."

"Jaz tudi, iz globočine srca."

"Dobil je zelenec stari, kar mu je šlo!"

"Krivično blago nima teka."

"Gorje je bilo človeku, ki je prišel Srdinu v kremplje; ná, zdaj je pa sam prišel drugemu, še hujšemu v roke."

"Grabil in kopal je pod-se zama."

"Kar je nagra bil v dolgih letih, mu je odnesel tat v eni noči..."

"Po njega samega bo pa enkrat peklenšček prišel z vilami, ker je v svojem življenju poznal samo grablje."

"Ptič je pa bil, ki ga je znal tako potipati!"

"Presneto je dober mojster bil, ki je njega tako krasti učil."

"Prav nič greha nima..."

"Še dobro delo je storil, kdor mu je odnesel; zdaj vsaj ne bo mogel dedec odirati ljudi."

"Kdaj je pa zapazil Srdin, da je okraden?"

"Snoči, ko je prišel domov."

"Ali mu je hudo!"

"Celo noč je tulil in si pulil lase in še danes tako joka in stoka, da ga bo konec."

Tako in enako gostobesedno govorjenje se je slišalo prvo postno nedeljo pred mašo pred cerkvijo. V gručah so stali ljudje in se živahno pogovarjali o najnovejšem dogodku, o tatvini pri Srdinu v Bukovici. Še ko je cerkovnik že pozvonil vkup, so se nekateri obotavljali in se nekaj časa ustavljali pred cerkvenimi vratmi. Tako je vse zanimala ve-

lika novica. In izvečine vsi so Srdinu privoščili nesrečo.

Srdin je pa medtem obupaval na svojem domu. Bil je ves prepaden, zmršen, divji in obupan.

Pričakoval je orožnikov iz trga, katere je bil dal obvestiti že na vse zgodaj. Nestrpno jih je čakal. Že skoraj nešteto krat je pogledal skozi okno, ali bodo kaj kmalu tu. In ko jih le ni bilo še nikjer videti, je začel hoditi po sobi gori in doli. Vzdignil je zdajpazdaj palico, kakor bi jo hotel zavihetati nad onim, ki ga je okradel za toliko denarja. Če mu je pa pogled ušel na odprto skrinjo, iz katere mu je bil vzet denar, se je stresnil po celem životu, iz očesa mu je prilezla grenka solza za lepimi bankovci in tolarji, ki jih je bil privarčeval in priskoparil, a ki mu jih je zdaj odnesla tatinska roka. Iz ust so mu uhajale kletvine...

Naposled sta vendar prišla dva orožnika. Najprej sta seveda izprašala gospodarja, kdaj je šel zdoma in kdaj se je vrnil, v kakšnem stanju je zapustil dom in v kakšnem ga je našel. Povedal je, da je šel v petek zdoma; šel je v sosednjo župnijo v hribe iztirjavit dolgove. Zadnji čas je sploh iztirjaval pri vseh dolžnikih dolgove, ker ni hotel več imeti preglavice s kmeti — dolžniki; sklenil je, da bo rajši dal ves svoj denar v mestno hranilnico, da bi potem živel v večjem miru, da se mu ne bo treba več tožariti. Zato se je napotil v petek tudi v sosednjo župnijo. Sicer si ne bi bil upal nastopiti tako daljne poti, pa ker je vreme kazalo izvenredno lepo, je vendar odrinil. Skrinjo je pustil zaklenjeno, ključke od nje vzel s seboj, svoji ženi je pa naročil, naj pazi in čuva doma. Popoldne se je pa vreme izprevrгло, začelo je snežiti in je snežilo potem vso noč in vso soboto. Domov je prišel šele v soboto zvečer in ko je hotel spraviti nekaj izterjanega denarja v skrinjo, je zapazil, da je moral le-to nekdo v njegovi odsotnosti odpreti: skrinja ni bila več zaklenjena, ključavnica je bila potrta. V strašnem strahu je privzdignil pokrov, pogledal v skrinjo in videl, da je bil iz nje vzet ves denar, samo

nekaj popirjev je še ležalo notri. Vprašal je ženo, toda ona ni bila nič zapazila. Podnevi ni bilo nobenega človeka k hiši, ponoči je pa kakor po navadi zaprla vežna vrata in spala v stranski sobici, kakor sicer vedno — a ni ničesar slišala in ničesar čutila ali zapazila izvenrednega, tudi drugi dan ne. Na vprašanje, koliko mu je ukradenega, je odgovoril nekako v zadregi, da natanko ne ve, imel je pa v skrinji precej tisočakov, pa da naj nikar tega ne izvedó ljudje.

Orožnika sta nato izpraševala Srdinovo gluho ženo, ki je izpovedala ravno to, kar je prej pravil Srdin. Pregledala sta potem skrinjo in našla, da jo je moral tat odpreti s silo, da je namreč privzdignil pokrov s sekirico ali z drugim orodjem. Orožnika sta se začudila, da je imel Srdin denar tako slabo shranjen, da je kar čuda, da mu ni bil že prej ukraden. Ali Srdin je njima zahteval, da je skrinjo imel vedno zaprto in da je vsako noč — spal na nji... in da se sploh poštenih Bukovičanov ni nikdar bal, da bi ga okradli; tudi je bil vedno doma ali on ali njegova žena.

Zdaj sta začela orožnika pa pregledavati, kako je prišel tat v hišo. Skozi vežna vrata ne, ker jih je našla Srdinka zjutraj zaklenjena odznotraj, kakor jih je pustila prejšnji večer. Kmalu sta našla, da je prišel najbrže na ta način noter, da je po lestvi šel pod streho in od tam doli v vežo in hišo.

Na vrsto je seveda zdaj prišlo vprašanje, koga bi sumil Srdin. Toda ta ni mogel imenovati nikogar. Sicer ve, da ima dosti sovražnikov, ali tatvine si ne upa obdolžiti nikogar...

Kakor je ob takih prilikah že navadno, se je nabralo pri Srdinu v hiši polagoma dosti ljudi, starih in mladih.

Orožnika sta popraševala, ali se je morda klatil zadnje dni v teh krajih kak potepuh, sploh kak sumljiv človek. Pa ljudje so rekli, da niso videli nobenega sumljivega tujca zadnje dni v vasi.

„Ali se je to leto izvršila kaka druga tatvina v tem kraju?“ je vprašal naposled eden izmed orožnikov.

„Nam ni nič znano; toda morda vi veste o kateri? Nemara imate v svoji sredi kate-rega človeka, ki se je že izpozabil v tem oziru?“

„Ne, tatu nimamo nobenega v vasi“, je odgovoril stari Anžiček. „To se pravi, pravega tatu ne. O neki osebi se je pač zadnjič enkrat slišalo, toda ...“ Tu je možu zastala beseda, kakor bi se bil v hipu spomnil, da ne sme dalje govoriti in morda po krivem dolžiti dotične osebe, ki jo je imel v mislih.

„Kaj se je slišalo?“ je vprašal strogo orožnik.

„Eh, da je nekaj vzela svoji sorodnici“, je odgovoril Anžiček. „Pa menda ni res, ker je šla tista oseba tožit ono svojo sorodnico za razžaljenje časti, ko jo je imenovala tatico.“

„Kdo je ta oseba? Le na dan z imenom!“

„Neka Tona, ki zdaj služi pri Povzinovih.“

„Kateri sorodnici je vzela?“

„Pri Oplotarjevih je bila prej. Sorodnica je Oplotarjeve France.“

„No, in jo je okradla?“

„Franca pravi, da jo je, pa jo je lahko kdo drugi.“

„Pa zakaj je ni Franca ovadila?“

„Najbrže je še sama dvomila o tem, zato je ni ovadila, samo zapodila jo je od hiše. Zdaj je šla Tona pa sama tožit Franco, ker jo je nazvala tatico. Torej mora biti že nedolžna.“

„Tako, tako“, je rekel orožnik in nekaj časa premišljal. „Kje je, pravite, zdaj tista Tona?“ je vprašal potem naglo.

„Pri meni služi, je pošteno dekle“, se je oglasil Povzin.

„Peljite naju v svojo hišo!“ je ukazal Povzinu orožnik.

Povzin in vsi drugi so se spogledali. „Menda vendar ne mislite“, je zavpil Tonin gospodar, „da je moja dekla okradla Srdina?“

Orožnik se je nasmehnil in dejal: „Hm, če je bila pri Oplotarjevih dolgih rok, ne verjamem, da bi se ji bili že skrčili.“

„No, kaj se obotavljate?“ je velel potem strogo drugi mož postave.

Hočeš nočeš je Povzin moral orožnikoma kazati pot proti svoji hiši. Za orožniki so se pa seveda vsuli poleg Srdina tudi vsi drugi, ki so se bili nabrali pri njem.

Tona je bila ravno prišla od maše in je začudeno pogledala orožnika in kar stresnila se je, ko sta jo s strogim glasom vprašala, ali ni ona okradla Srdina; in ko je zanikala, in sta ji takisto strogo velela, naj odpre svojo skrinjo in sploh pokaže, kar ima, je z opotekajočimi nogami šla odpirat skrinjo, ali se kmalu ojunačila in dejala: „Saj ne bosta ničesar našla. Kdo vaju je pa speljal na led?“

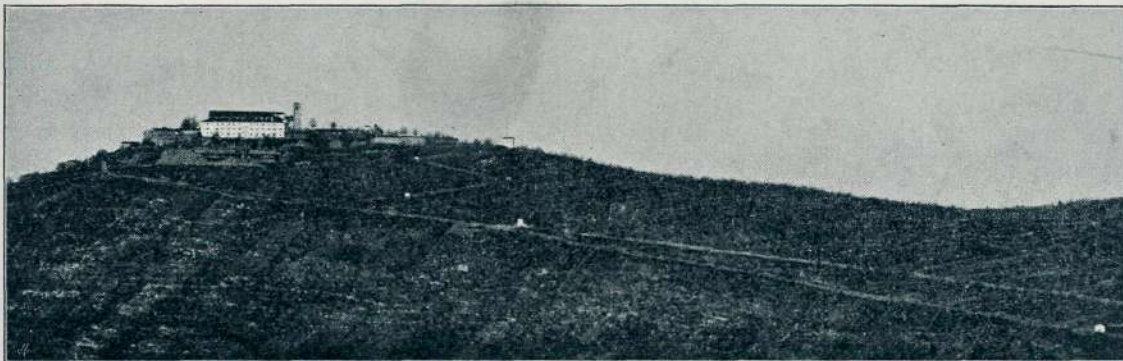
Orožnika sta začela premetavati obleko po skrinji in glej — kar naenkrat sta izvlekla šop bankovcev. Glasen vzklík začudenja se je izvil vsem navzočim iz prsi. Tona sama je začudeno pogledala denar in zakričala: „Jaz ga nisem vzela in ne dejala v skrinjo.“

„Srdin, ali je to vaš denar?“ je vprašal orožnik in mu pokazal šop.

„Seveda je, Poljak mi ga je oni dan prinesel vrniti“, je dejal mož veselo.

Zaman se je Tona rotila in prisegala, da je nedolžna, da ni nič vedela za ta denar, da ga ni ona dejala v skrinjo. Orožnika sta jo prijela v „imenu postave“. (Dalje.)

Sveta gora pri Gorici.

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal **Bogdan Vened.**

Trinajsto poglavje.

Na vrhuncu.

Izza nesrečne smrti svojega brata Primoža Oplotarjeva Franca gotovo ni nikoli tako hudo jokala, kakor tisto nedeljo, ko je izvedela, da so orožniki prijeli Tono zaradi tatvine. Kajpada ta njen jok ni bil tolikanj jok žalosti, temuč sramote in srda. Tona je sicer stanovitno tajila tatvino in se rotila, da ni pa da ni kriva. Ali vse ni nič pomagalo, tudi to ne, da je pozvala orožnika, naj vse preiščeta, da se bosta sama prepričala, da ni ona tatica, ker ne bosta ničesar več našla, ko je vendar Srdinu dosti, dosti več ukradenega, kakor kar sta našla pri njej; tisti šop bankovcev da je pravi tat zato položil v njeno skrinjo, da bi od sebe odvalil sum. Orožnika sicer res nista nikakega denarja več našla, ali vkljub temu sta jo odpeljala v zapor, češ, saj je denar lahko kam drugam skrila.

„Uj sramote, vašo Tono so vzeli orožniki!“ S to novico je še predpoldnem prihitela Juretovka k Franci in je v živih barvah popisala ves dogodek. Franca izprva kar ni mogla verjeti. Ko je pa vse slišala, se je prijela za glavo in začela jokati in vpiti: „Nesrečna ženska, da se gre tako daleč izpozabiti!“

„Da je sram ni, da gre tako sramoto naredit Oplotarjevi hiši!“ se je kakor v sveti jezi oglasila Maruška. „Kdaj se je še slišalo, da bi bili katerega Oplotarjevih vzeli orožniki?“

„Nikoli ne!“ je zatarnala starica.

„Malopridnica taka!“ je nadaljevala Maruška. „Namesto da bi vam delala na starost veselje in čast, dela pa sramoto. Zatrдно je vkup z Buščajem izvršila tatvino. Seveda tega ne smemo govoriti na glas; nas tudi ne briga dalje, za svoj denar naj se pobriga Srdin, da ga dobi nazaj. Ali skoraj gotovo sta skupaj delala. Pa kako je prišlo hitro na dan! Kako je res kazen božja grešniku hitro za petami! Tedaj, ko sem jo jaz zalotila v svoji sobi pri tatvini, sem ji prizanesla in jo lepo prosila, naj nikoli več ne poizkuša kaj takega. Tudi vi, teta, ste ji prizanesli in je niste naznanili sodniji. Človek bi mislil, da se bo vendar izmodrovala. Ná, pa gre táko naredit! Seveda je mislila, da ne bo prišlo na dan. Ali Bog le nekaj časa prizanaša. Zdaj je pa osramočena za celo svoje življenje. In žal, da njena sramota pade kolikor toliko tudi na vse sorodstvo, dasi ni le-to nič krivo. Seveda ne, saj je ni

nihče učil krasti. Vi, teta, ste jo učili samo lepe stvari . . .“

„Tatvine nikoli ne!“ je potrdila starica še vedno z jokom. Svoj živdan nisem premaknila tuje stvarce. Odkar je bila Tona pri nas, sem skrbela zanjo in jo učila kakor prava mati.“

„Zato je pa od nje tem grše, da vam namesto veselja napravlja tako sramoto. Edino to je še dobro, no, da ni izvršila te tatvine, ko je bila še pri nas. Moj Bog, kakšno zgledovanje bi bilo, ko bi jo orožniki prijeli pri nas! In pa tudi zato je boljše, da je niso dobili pri nas, ker bi lahko letel na nas sum, da smo morda mi tudi kaj krivi ž njo vred. Hvala Bogu, da je šla od nas! Ampak to pa rečem in bom zmerom rekla: Grda deklina je to, ki ne zasluži nobenega usmiljenja!“ . . .

„Prav praviš, nobenega usmiljenja ne zasluži in pri meni ga tudi nikoli več ne najde.“

„Bog te potolaži, Franca, drugi te ne more, taka je nesreča in sramota, ki te je zadela!“ je odhajaje dejala Juretovka, na kar je starica zopet začela krčevito jokati in se jeziti nad Tono . . .

* * *

„Železo je razbeljeno; zdaj se bo dalo dobro kovati — Franca je strašno huda na Tono. Zdaj se bo lahko dala pregovoriti za tisto, kar sem ti rekla oni dan“, je dejala neko popoldne Maruška Poljaku, ko ga je prišla obiskat na njegov dom in ga poklicala v stran. „Stopi danes gori in začni nagovarjati starko, naj meni izroči domačijo! Govori ji, kakor sem ti rekla zadnjič!“

„Veš, prav težko ji rečem kaj takega“, je odmajevalno odgovoril Poljak.

„Težko, praviš? Ali moreš na lažji način zaslužiti tako lepo svoto denarja? Saj veš, kaj sem ti rekla: Onega denarja, ki sem ti ga posodila, ti ne bo treba vračati, če mi to storiš. Kaj bi se pomišljal? Kar stopi gori in se loti starke. Seveda lepo, umetno, zvito. Pa kaj ti bom pravila, kako govori, saj si sam zadosti bistroumen. Kar pojdi; jaz pri-

dem kasneje gori. Moram še k bratu Antonu malo pogledat, je revež še vedno bolan.“

In Poljak je res šel k Oplotarjevim in umetno začel napeljavati vodo na Maruškin mlin.

„Ti, kdaj je pa Povzin posodil rajnemu Primožu dvesto goldinarjev?“ je vprašal Franco naglo, ko je stopil v sobo in sedel.

Franca ga je debelo pogledala. „Povzin, da je katerikrat kaj posodil našemu Primožu? Ali se mu meša? Kdaj so Oplotarjevi iskali denarja na posodo?“

„Jaz sem se tudi začudil, ko sem to slišal. Ali Povzin trdovratno zatrjuje, da je res posodil Primožu. In ker se ti nič ne zмениš, da bi poravnala dolg, ti pojde jutri naredit tožbo. To je rekel meni danes, naj ti grem povedat, ker sam je tako mogočen, da noče priti do tebe, da bi te stvari opomnil.“

„Ti volk požrešni, ti! To je laž, gola laž in sleparija! Če bi bil res posodil Primožu, zakaj pa njega ni nikoli terjal in zakaj se ni oglasil precej po Primoževi smrti?“

„Pravi, da poprej ni potreboval denarja in je mislil, da se boš pač ti sama spomnila, kaj je tvoja dolžnost. Po Veliki noči pa hoče omožiti hčer in potrebuje denarja za njeno doto.“

„To nikoli pa nikoli ne more biti res! Moj brat nikoli ni bil v sili. In če bi bil res vzel kaj na posodo, bi mi bil to gotovo povedal. Pa ni vzel. Jaz ne morem in ne morem verjeti. Ubogi brat, še v grobu ga ne pusté v miru in v dobrem imenu!“ Starica je začela bridko jokati.

„Kaj hoče brat? On je že prestal zemsko trpljenje in nevoščljivost hudobnih Bukovičanov. Tebe pa še čaka. Tako se mi zdi, kakor bi se bili vsi vaščanje zarotili, da ti bodo nagajali in ti grenili vse ure tvojega življenja.“

„Ko bi bila mlajša, jaz bi jim že pokazala. Ali kaj, kō sem stara revica! Z menoj, mislijo, bodo lahko pometali, kakor se jim bo ljubilo. Da bi bila vsaj ta Tona pridna! Precej bi prepisala domačijo na njo.“

„S Tono ni nič. Oporoka Primoževa naravnost pravi, da ji izroči posestvo le, če bo pridna. O tatici, ki sedi v zaporu, pa veš, da se ne more reči, da je pridna. Boga zahvalimo, da je Primož naredil tako oporoko. Menda ga je sam Bog razsvetlil, da je dal tako zapisati. Res se človeku zdi, kakor da je v duhu naprej videl in slutil, kakšna bo Tona.“

„Oh, zakaj je moral umreti? Kaj hočem zdaj početi jaz, stara revica?“ In nov potok solz je privrel starki po obrazu.

Poljak jo je nekaj časa tiho opazoval, potem pa izpregovoril sočutno: „Franca, jaz bi ti nekaj svetoval.“

„Svetuj mi, kaj mi je storiti, lepo te prosim! Svetuj mi kaj pametnega!“

„Dobro, jaz ti hočem nekaj svetovati. Seveda ta moj svet ti lahko sprejmeš ali pa zavržeš. Malo čuden in nepričakovan se ti bo zdel, pa saj pravim, da ga lahko sprejmeš ali zavržeš. Torej poslušaj:

Reva si bila celo življenje. Trpeti si morala kot kamen na cesti. Dobrega si prav malo užila. Zdaj bi ti bilo lahko boljše. Lahko bi imela prav lep večer svojega življenja. Ali kaj, ko so ljudje tako hudobni! Ubogo starico bi nekateri vaščanje najrajši iz kože deli. Nagajajo ti že zdaj in ti bodo še bolj nagajali. Poleg tega pa vaša kmetija sama človeku dela dosti skrbi in preglavic. Gospodarstvo na taki kmetiji je težavna stvar, za katero je najboljši mlad, odločen, pogumen človek, sicer gre lahko vse na drobne kose. Ko bi ti, Franca, imela kakšnega človeka, da bi za te gospodaril, — tako da se tebi ne bi bilo treba za nobeno stvar brigati, ampak bi popolnoma v miru živela in lepo molila ter se pripravljala za večnost, — ali ne bi bilo to lepo življenje? In jaz vem za takega človeka, ki bi namesto tebe gospodaril in zate skrbel, kakor morda še lasten sin ali lastna hči ne...“

„Kdo bi bil to?“ je vprašala Franca, ki je poslušala njegove besede z napeto pozornostjo.

„Maruška!“ je dejal Poljak odločno. — „Nihče drugi kot Maruška!“

„Maruška?“ je ponovila starica z naglasom, ki je pričal, da je pričakovala drugega imena. — — „Ne razumem te prav“, je nadaljevala po nekolikem premišljevanju. „Saj Maruška tako skrbi za me.“

„Jaz mislim drugače. Ti na Maruško prepiši domačijo! Le čakaj, da ti povem! S Tono ni nič, ker se je tako izpridila. Nji ne moreš izročiti domačije. To bi bilo proti volji tvojega rajnega brata. Komu jo boš torej pustila? Drugega bližnjega sorodnika nimaš, tujcu je pa spet ne boš dala. Izroči jo Maruški. Ona je pogumna in bo dobro znala vaškim nasprotnikom kazati zobe. V sorodu ti je tudi nekoliko, tako da se ne bo mogel nihče izpodtikati nad tem, če nji izročiš dom. Kako te ima rada, kako se je še doslej potegovala za te, pa tudi veš. Seveda, če nanjo prepišeš, ne smeš misliti, da potlej ne bo nič več tvojega. Pred svetom bo pač veljala za gospodarja, v resnici bo pa vse tvoje. To mora prej slovesno obljubiti, da bo skrbela za te kot za mater in da te bo vedno spoštovala in ubogala. No, zdaj pa reci: ali ne bi imela ti potem lepega življenja?“

Franca je zadovoljno prikimala z glavo: „Seveda bi bilo. Kaj pa misliš, ali bi ona hotela prevzeti domačijo na ta način?“

„Prav rada gotovo ne. Gospodarstvo je težko breme. In denarja ima ona že tako dosti, da se ji ni treba ubijati s tujimi stvarmi. Sicer jo pa jaz lahko vprašam in ti potlej povem.“

„Torej le vprašaj jo!“

„Ti si stvar pa tudi še dobro premisli!“...

Maruška se je na videz dolgo branila. Slednjič so se pa vendar domenili in se vsi trije nekega jutra na tihem odpeljali v trg, kjer je dala Franca pred notarjem prepisati posestvo na Maruško, sebi pa je izgovorila samo kót.

In vesela, skoraj ukaje se je starica pripeljala s svojima spremljevalcema iz trga.

Ljudje se seveda niso mogli dovolj načuditi, ko so izvedeli, kaj so naredili v trgu.

Nekateri so se smejali in norčevali, drugi so se pa jezili in hudovali.

„Do dobra so ji zmešali glavo.“

„Franca je gotovo prišla ob pamet.“

„Seveda, drugače ne bi samovoljno postala gostija na svojem domu.“

„Če je tako neumna, pa naj bo, pa naj živi kot jež pri lisici.“

„Kaj bo pa zdaj s Tono?“

„Bog večni ve, kaj bo še prišlo iz tega.“

„Ta Maruška ni pravdanska ženska!“

Tako so govorile vaške ženice drugo jutro, ko so čakale s kablji vode studenčnice, ki je pod bregom za vasjo iz osrčja zemlje počasi tekla v izdolbljeno skalbo.

„Ni pravdanska ženska ta Maruška ne!“ se je oglasila Juretovka, ki je ravnokar prišla s svojem kabljem in slišala zadnje besede. „Ni pravdanska, pravim, veste, s kom je v zvezi?“

„S kom?“ so vprašale jezične in radovedne ženice.

„Menda vendar ne s hudobcem?“ je strahoma vprašala Samka.

„Ne bodite no sanjaste!“ se je oglasila Tomažinka. „S kakšnim hudobcem je v zvezi? Oplotarjevi Franci se je znala prikupiti, pa je!“

„Pa bi se bila ti prikupila, če znaš!“ je povzela Juretovka. „Ona je Franci naredila“, če hočeš kaj vedeti. Anžičkovi stari so rekli snoči: Ona je bolj prevejana, kakor njena mati Eva, ki je zapeljala Adama. Jaz pa pravim: Ona je Franci naredila, ona je čarovnica. Strah in groza, kaj mi je pravil Oplotarjev pastirček, ki sem mu jaz teta, kakor veste. Včeraj zjutraj je bilo, tako pred tretjo uro je moralo biti, ko ga je zbudil iz spanja — kakor veste, spi on v hlevu — neki šum iz hiše. Kar skozi ušesa je šlo. Vstal je in šel pogledat, kaj bi to bilo. Seveda v hišo ni mogel iti, ker so bila vežna

vrata zaprta. Pogledal pa je skozi ključavnico v vežo. In kaj je videl? Na ognjišču je sedela Maruška z razpletenimi kitami in nekaj cvrla v ponvici. „Vš, vš, vš!“ je reklo. Zraven ognjišča je pa na stolčku sedela Franca. In ko je bila tista stvar v ponvici scvrta, jo je tlačila Maruška Franci v usta. Pastirčka je izpreletela groza . . .“

„Zakaj pa ni križa storil? Križ se stori, pa hudobec zbeži“, ji je skočila v besedo Buščajka.

„Le pojdi! Misliš, da človek kaj more tačas, ko hudoba razgrne mrežo okoli? Glas je pa vendar dal od sebe. Takrat je pa čarovnica skočila pokonci, iztegnila tenki vrat — tako je bil dolg, da se je dotikal stropa. Pastirček je zbežal nazaj v hlev in se zaril pod odejo. Še je slišal, kako je čarovnica zaškrtala z zobmi kakor peklenšček, pa zatulila kakor divja zver. Pa je zapel zvon, pri Sv. Antonu je pozvonilo k dnevu, in takoj je bilo zopet vse tiho . . .“

„Strah in groza!“ je zašepetalo nekaj glasov.

„Prismode neumne!“ se je porogljivo oglasila Tomažinka. „Maruška je kuhala ali cvrla Franci zajutrek, preden sta se odpravili v trg. To je menda videl pastirček, drugega nič. Ha, ha, ha, Juretovka povsod vidi čarovnice.“

„Menda zato, ker je sama čarovnica“, je poredno dejala Buščajka. Seveda ji Juretovka ni ostala dolžna odgovora. Majhno je manjkalo, da se niso stople preproste bukoviške ženice.

Maruška se je pa pri Oplotarjevih smejala in govorila: „Zdaj sem na vrhuncu. Čakaj, Brigita, tudi ti boš zdaj kmalu na vrhu željene svoje sreče!“

Štirinajsto poglavje.

Upanje.

Pri oknu stranske sobice je slonela Brigita in gledala v prijazno popoldne.

Razgaljeno nebo je bilo čisto kot ribje oko. Solnce se je veselo vozilo po nebu,

žarki zlatokipečega njegovega voza so kakor v tekmi trli in drobili ledene okove matere zemlje. — Dobrodejna zapadnja sapica je mehko vela in z ljubkim svojim dihom

topila sneg. — Kuretina se je šetala po dvoru. Koder je dremal na pragu. Mucka se je solnčila na vogalu.

V ostrejšju je urna kapnica glasno žuboreč bežala po žlebičku v vodnjak.

Po poti je curljala čista vodica snežnica in izpodjedala mrvico za mrvico še ne raztopljene snežne plasti.

Videč, da je vesoljni svet prešinel duh sproščenja, si je tudi vrtno drevje začelo otriesati neljubo snežno težo.

Toplejše in toplejše je dihala sapa. Jačje in jačje so se vsipali na zemljo solnčni trakovi in dosegali očitvidne uspehe. Hitreje in hitreje se je tajala ledena skorja, ki je obdajala zemljo. In začeli so se že kazati poedini rjavi kopni koščki zemlje.

Vsa priroda je vstajala in se premlajala ter se tega premlajanja radovala s sladkim nasmehom.

Deklica se pa ni smehljala. Otožno, kakor v jeseni v venečo prirodo, je gledala zdaj v prerajajoče se stvarstvo.

Da, zopet se vrača zelena pomlad.

Še malo, pa bo vse v cvetju in zelenju in v življenju in v veselju.

Zlatopolto solnce se bo vozilo kakor mlad junak zmagovavec po sijajnem nebu in bo sipalo žarke svojega bleska na svet, in povsod bo divna svetloba in gorkota in toplota. In zdaj zdaj bo nakičena vsa zemljica z zastavami zmagoslavja, z nadobudnim zelenjem in cvetjem. Zrak se bo tresel od krepkih ptičjih spevov in po njem se bodo točile pesemce veselih zemljanov.

Toda njena pesem se ne bo glasila in točila po zraku. Ona ni vesela, kakor so premnogi drugi zemljani. Nji ni pomlad prinesla nič nad — prav kakor si je govorila in napovedovala v jeseni.

Pač je Janko Brigiti večkrat med zimo pisal, pisal prav ljubezniva pisemca. Prepričala se je lahko iz njih, da misli resno na njo, da bi jo rad povedel pred oltar. Globoko, presrčno, iskreno ljubezen je dihala vsaka vrstica njegovih pisem. Rada ga ima tudi, rada tako zelo, tako močno, kakor še ni imela nobenega človeka na svetu. Oj,

kako bi bila srečna na njegovi strani, srečna neizrazno, neizmerno!

Ali kaj, ko je Jankov oče tak! On ne bo nikdar pustil, da bi prišla v njegovo hišo za nevesto — uboga rejenka ... Zato se pa ona tudi noče siliti Jankotu; ne, na noben način noče postati njegova proti volji očetovi. Janko naj le vzame drugo, bogato, ona bo pa tako ostala, sama samcata, kakor je bila dozdej. Vendar ne bo nikomur tožila svojega gorja in svojih srčnih bolečin. Mirno bo prenašala zapuščenost in osamelost, dokler ne pride po njo s svojo koso božja dekla, bela smrt, ter jo presadi v novo, večno, zatrdno srečnejše življenje ...

V tem svojem premišljevanju in sanjarjenju Brigita ni opazila, da so se bila vrata tiho odprla, da je vstopila Maruška, sedla na stolček in jo opazovala.

„Brigita, kaj si tako otožna?“ jo je vprašala naposled sočutno.

Deklica se je ozrla in očitvidno nevoljno odvrnila: „Prenehala sem malo s šivanjem in gledala vun v lepo popoldne.“ Hitro je vzela šivanje zopet v roke.

„Dan je v resnici lep, a kakor se ti bere na obrazu, ga ti nisi vesela. Povej mi, Brigita, zakaj si vedno še tako žalostna, tiha, otožna? Glej, vse se veseli, vse upa, vse pričakuje novega življenja in cvetja in sadov in veselja in uživanja!“

„In česa naj bi jaz pričakovala, kakšnega cvetja, kakšnega sadu, kakšnega uživanja? Kaj pa je moje upanje? Moje upanje je drobna slamica na razburkanih morskih valovih. Nespameten bi bil mornar, ki bi se je hotel okleniti, anti češ da ga bo rešila. Prav tako bi bila jaz nespametna, ako bi upala nekaj, kar mi je nedosežno. Ljudje upajo v srečo. Prav. Zame pa, vem, nikjer ne cvete sreča.“

„Brigita, Brigita, kako si ti vendar čudna! Tako mlado dekle — pa take brezupne misli! Živeti brez upanja — ali se pravi to živeti? Ne, življenje brez upanja ni življenje. Izpôdi si vendar enkrat iz glave take žalostne misli! Glej, kakor je pusta s snegom zasuta dolina, dokler je solnce ne izpremeni

v zeleno, cvetočo livado. Tako je pusto, enolično, žalostno življenje, dokler ga ne obsije solnce sreče in veselja. Le proč z otožnostjo in žalostjo, Brigita! Tudi tebi bo vzšlo solnce sreče.“

„Odkod neki?“ je vprašala Brigita s prisiljenim smehom.

V tem trenutku je zalajal pes. Maruška in Brigita sta se hkrati ozrli skozi okno. In koga sta zagledali iti po stezi sèm? — Jankota!

„Vidiš, tu prihaja tvoje solnce!“ je porredno dejala Maruška in prišlecju zaklicala skozi okno: „Dobro došli, gospod Janko! Kar v to sobico stopite!“

„Pomislite, gospod Janko“, je precej začela Maruška govoriti, ko je Janko vstopil, pozdravil in sedel —: „ta-le naša Brigita je še vedno tako otožna, kakor je bila lani ono popoldne, ko ste prvokrat prišli k nama pod lipo!“

„Torej je otožnost njena neozdravljiva bolezen, mislite? Za vse bolezni je dobiti zdravnika, dobiti se mora kje tudi za Brigitino! Pa saj ga Brigita že pozna, kaj ne, Brigita?“ je govoril mladenič in jo nagajivo pogledal.

Brigita je povzdignila k njem od veselja iskreče se oči, pa jih je sramežljivo hitro zopet povesila.

Janko je začel pripovedovati, da je prišel za nekaj dni na velikonočne počitnice obiskat očeta, ki so nekaj bolehní, poleti pa da pride za stalno domov.

„In veste, kaj sva se z očetom ravno prej pogovarjala?“ je končal mladenič pripovedovanje. „Oče so rekli, da se moram poleti oženiti. In jaz sem rekel, da sem popolnoma zadovoljen, da imam nevesto že izbrano.“

„Katero pa imate, če smem vprašati?“ mu je ponagajala Maruška. „Kako Dunajčanko, kaj?“

„Moja nevesta je Brigita“, je odgovoril Janko odločno in obenem veselo. „To sem povedal tudi očetu.“

„In kaj so rekli?“

„Lahko si mislite! Kakor lani! Da ne dovolijo pa ne dovolijo, da bi njo vzel. A povedal sem jim odločno, da moja ne bo nobena druga kakor Brigita. Kaj ne, Brigita, ti boš moja ženka?“

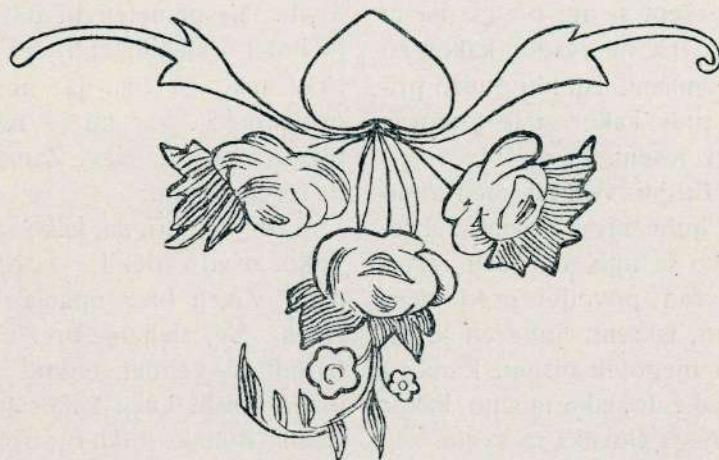
„Proti očetovi volji nikdar“, je odgovorila Brigita odločno in se obrnila vstran, da bi zakrila solze veselja in žalosti.

Mladenič jo je pogledal žalostno, potem pa ključovalno pristavil: „Če mi oče še tako branijo, boš ti moja!“

„Nikdar proti očetovi volji!“ je tiho zahtevala Brigita.

Maruška ju je nekaj časa gledala z vidnim dopadanjem, potem pa je izpregovorila: „Gospod Janko, pridite kmalu z Dunaja. Ko pridete nazaj, bo vaš oče sam prišel z vami snubit Brigito. To vama obema pravim jaz. Le še kaj se pomenita in vesela bodita!“ In Maruška je odhitela vun.

(Dalje).

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal Bogdan Vened.

Petnajsto poglavje.

Zmaga.

Bil je krasen dan, kakršnega more roditi samo cvetoči majnik. Vsa priroda je pela veličastno pesem mladosti, pesem svobode in ljubezni. Pele in žvrgolele so jo ptice v gaju, pele in dehtele so jo cvetice na livadi, peli in šumeli so jo v rahli sapici se tresoči listki zelenih dreves. Vse, vse je prepevalo to veličastno, večno lepo himno mladosti...

„Kos ubira ženitvansko pesem, čakaj, Brigita, tudi ti jo boš kmalu pela!“ Tako je govorila Maruška stopajoč po stezi, ki je vodila od Bukovice preko lazov proti Stoparjevemu domu. Bila je praznično oblečena in veselega obraza. Z nekim pristrčnim veseljem je poslušala kosovo petje, ki je zvenelo iz zelenega bukovja, in z vidnim zadovoljstvom je ogledavala Stoparjev dom, ki se ji je belil nasproti. In nadaljevala je tiho sama s seboj: „Da Brigita, kmalu...

„Dom in Svet“ 1902, št. 10.

In naselila se boš na tem lepem Stoparjevem domu kot gospodinja in boš živela s svojim Jankotom lepo življenje. Zavidala ti bodo vsa bukoviška dekleta, pa ne samo bukoviška, dekleta cele doline in vsega okrožja ti bodo zavidala tvojo srečo. In ko boš uživala to srečo, bom srečna tudi jaz, vsaj vtoliko, da si bom lahko rekla, da sem osrečila tebe — čeprav z nepoštenimi sredstvi. Pa kaj bi sedaj govorili o tem! Ti moraš biti srečna, torej brez strahu naprej po poti, ki pripelje tebe do sreče! Da, da, zlata moja Brigita! Drugo me sedaj ne briga, tudi to ne, če bi imela zaradi tebe postati jaz nesrečna. Pa saj ne bodem. Oplotarjev dom je moj; nihče mi ga ne more vzeti. Na kakšen način sem si ga znala pridobiti, kaj komu mar! In na kakšen način sem si pridobila denar, s katerim bom sedaj očarala starega stisnjenca, Stoparja, tudi nikomur nič

mar. To se pravi, mar je pač Toni, ali kaj mi more storiti? Ona sedi v ječi in naj še tako taji, da ni okradla Srdina, ji nič ne pomaga; ne verjamejo ji. Meni pa živ krst ne more ničesar dokazati. Toliko pretkano sem že znala delati. Ha, ha, ha! In kar sem začela, hočem tudi izvesti, da, hočem!" Odločno je rekla te zadnje besede in pospešila svoje korake proti županovi hiši.

Župan Stopar se je začudil in skoraj malo prestrašil, ko mu je Maruška po pozdravu s svečanim glasom dejala, da bi rada z njim govorila na samem o neki silno važni stvari.

Peljal jo je v gornjo čumnato, počasi stopajoč po stopnicah in premišljujoč, kaj mu ima neki povedati ta ženska.

"Vi, gospod župan", je začela Maruška počasi in važno, ko sta prišla gori, "vi gotovo veste, da se vaš gospod sin Janko in ona Brigita . . ."

"Ali je to tista važna stvar, o kateri ste rekli, da bi radi govorili z menoj na samem?" jo je prekinil župan, hitro govoreč, jezno sopeč. V tako lep nasmehljaj so se mu bile že nabrale ustnice, ko je slišal besedo 'gospod župan', ali ko je začul ime Brigitino, ga je kar nekaj zbudilo in je razjarjen planil kvišku. "Ne hodite mi še vi s takimi čenčarijami v hišo, sit sem jih že!" je nadaljeval z jezno razžaljenim glasom. "Če mi nimate drugega povedati, lahko kar greste!"

"Potrpite malo, gospod župan!" je nadaljevala Maruška mirno. "Jaz vas popolnoma razumem in vam prav dam, da nečete privoliti, da bi vaš sin, učen sin bogatega župana, jemal ubogo rejenko. To ne gre." Maruška je besedico 'ubogo' posebno poudarila.

"Seveda ne gre", je že bolj mirno povzel župan. "Vidim, da ste pametna ženska. Jaz ne vem, kaj je našemu fantu, da si je vtepel v glavo to neumnost."

"Brigita je sicer dobro dekle, čedno, pošteno, pridno . . ."

"Saj nič ne pravim; res ne vem nič hudega o nji. To pa lahko uvidi vsak pameten človek, da ona ni za našo hišo. Moj Bog,

brez beliča naj pride k Stoparju nevesta! Nikdar ne bom dopustil tega, dokler bom gibal z mezincem. Saj mora dandanes že v vsako, tudi najmanjšo kočjo prinesiti nevesta lepo doto, k Stoparju pa naj bi prišla taka, da bi ji moral ženin kupiti še poročno obleko! Nikdar ne bom privolil."

"Še enkrat vam pravim, da sem tu popolnoma vaših misli. Tista, ki hoče k vam priti za nevesto, mora imeti žvenka in cvenka, da se bo njegov glas slišal po celi dolini in daleč naokrog."

"Tako je. Prav imate. Iz srca mi govorite. Že zaradi lepšega mora našega Jankota nevesta prinesiti k hiši lepo doto."

"Naj bo že nevesta drugače taka ali taka, kaj ne, če je sicer Jankotu po volji?"

"I, to je njegova stvar, kakšno hoče vzeti on. Jaz samo toliko pravim: beračice ne!"

"Torej je vam, gospod župan, pred vsem na tem ležeče, da dobite k hiši bogato nevesto?"

"Saj pravim: beračice ne maram, in naj jo ima Janko še tako rad."

"Kaj pa, če bi imela ona Brigita lepo doto, lepšo, kakor jo ima sploh katera v naši dolini?"

"Kje bo vzela sirota doto! Še za poročno obleko nima. Le naj zato pusti našega Jankota pri miru in naj si izbije iz glave vse nepotrebne misli in upe, da bo katerikrat gospodarila na Stoparjevem domu."

"Oho, prosim: kako morete tako zaničljivo reči, naj pusti vašega Jankota pri miru? Ali se je mar ona njemu nastavljala? Nikdar. On je silil vanjo. Jaz sem bila lansko leto vedno priča, kadar je prišel k nji k Poljakovim. Ona ga nikdar ni vabila, niti s pogledom ne. Pač pa je on tiščal za njo."

"Zato sem pa ravno hud na njega", je vzrotil župan, "da se gre on, župana Stoparja sin, tako daleč izpozabit in iztiče za ubogo rejenko, ko bi vendar moral vedeti, da jih lahko na vsak prst dobi deset bogatih."

"No, on si je izbral njo. Zakaj ravno njo, ne vemo. Pač tako pride. Rad jo pa

ima, neizrečeno rad, to vem jaz, in veste tudi vi. Edina zapreka, da se ne moreta vzeti, ste vi. Vi pa zato nasprotujete, češ da je ubožica, da nima nič dote. Zdaj vas pa jaz še enkrat vprašam: Kaj pa, ko bi vi vedeli, da ima Brigita lepo doto, tako lepo, kakršne nima nobena v dolini, ali bi se je potem še branili k hiši?

„Saj pravim: kje bo dobila sirota doto?“

Zdajci je pa Maruška izvlekla iz ročnega koška drobno knjižico in jo ponudila županu z besedami: „Poglejte, prosim.“

„To je hranilna knjižica“, je rekel Stopar ogledavši si jo odzunaj.

„Da, da, pa prosim, pogledajte, čigava je in koliko denarja je vložnega nanjo.“

Stopar je pogledal v knjižico in gledal vanjo debelo, neverjetno. Precej časa je minilo, preden je izpregovoril: „Kdo bi si mislil! Torej pet tisoč ima Brigita v hranilnici?“

„Kakor vidite zapisano, da“, je potrdila Maruška junaško.

„Kdo ji je neki dal toliko denarja, kje ga je neki dobila? Denar je vložen, kakor je tu zapisano, šele prejšnji teden. Menda ga vendar ni dobila na kakšen nepošten način?“

„Ne bodite smešni, gospod župan! Če že hočete vedeti, kje ga je dobila, vam povem jaz — pa prosim, naj ostane to med nama —: jaz sem vložila to vsoto na njeno ime in jo s tem za vselej podarila Brigiti.“

„Vi ste vložili za njo to vsoto? Zakaj?“

„Zakaj, prašate? Dovolj vam bodi, če vam povem, da se mi revica smili. Vaš Janko jo ima rad, in ona ga ima rada. Vi nasprotujete njuni zvezi, češ da nočete neveste brez dote. Da odstranim to edino zapreko njuni sreči, sem prejšnji teden v mestu naložila to vsoto za Brigito. Naj se vzameta, ko se imata rada! Meni — hvala bodi Bogu! — zavoljo tega daru ne bo treba stradati...“

„Slišal sem pač res, da ste prav dosti podedovali po neki gospe. Zdaj je pa še Oplotarjeva domačija vaša. Potemtakem vam seveda ne bo treba stradati zavoljo tega

denarja. Pa vendar se mi čudno zdi, da meninič tebinič daste toliko denarja vam čisto ptuji osebi.“

„Ptuji? Hm. Pustimo to za zdaj; morda boste kasneje več izvedeli. Ali, kakor rečeno, sem že dejala: smilita se mi oba, Janko in Brigita. Zdaj se bosta vsaj lahko vzela. Zdaj boste vsaj dovolili, ne? Kaj odkimujete? No, če vam je še ta Brigitina dota premajhna, vam pa še to povem, da bom dala tudi polovico Oplotarjeve domačije prepisati na Brigito. Še pred poroko lahko naredimo pred notarjem tozadevno pismo. No, ali ste zadovoljni zdaj z Brigitino doto?“

Stopar je gledal pred-se, gledal dolgo in se delal, kakor da stvar resno premišlja. Sklep je bil v njegovi duši že storjen: da se nikakor ne bo branil neveste s tako doto. Vendar je hotel pokazati Maruški, da smatra stvar vredno dolgega premisleka. Tako je torej dolgo gledal pred-se. Naposled je vendar dejal: „Na ta način bi šlo.“

„Ali boste torej pisali Jankotu, naj gleda, da hitro konča nauke in pride domov?“

„Bom. Bolehen sem, zato je tudi meni prav, da kmalu pride in mi pomaga gospodariti.“

„In ko bo prišel domov, ali prideta vidva k Poljakovim snubit Brigito?“

„Prideva.“

„Dobro. Pa dotlej ostani vse to med nama. Nočem, da bi ljudje kaj vedeli o vsem tem, preden se zgodi. Velja?“

„Tu imate roko!“

Zmagoslavno-ponosno se je vračala Maruška v Bukovico. Veselja ji je žarelo lice, in stopala je tako pokoncu, kakor zatrdno še nikdar v življenju.

Prišedši v vas je zavila k Poljakovim. Tiho je stopila v stransko sobico. Notri ni bilo nikogar. A ker vrata niso bila zaklenjena, je sklepala, da Brigita ne more biti daleč zdoma. Hotela jo je počakati, zato je po domače sedla k mizi. Kar je zapazila na nji razgrnjeno pismo. Bilo je ravnokar spisano. Na prvi pogled je vedela, da je to Brigitina pisava, vedela pa tudi takoj, komu je pisala — Jankotu. Radovedna, kaj

mu piše, je vzela pisanje v roke in je prečitala. Glasilo se je tako-le:

Blagi gospod Janko!

To pismo je zadnje, ki Vam ga pišem. Hvala Vam bodi za vso naklonjenost in ljubeznivost, ki ste mi jo izkazovali v zadnjem letu. Odkrito moram reči, da so bili trenutki, ki sem jih preživela v Vaši družbi, najlepši, najdivnejši v mojem življenju. Oh, kako pusto je bilo moje življenje do lanskega leta: otožno, žalostno, brez vsakega solnčnega žarka — bilo je pač življenje uboge rejenke, tujke, sirote! Kakor strupena slana je vedno ležala na moji duši zavest, da sem brez roditeljev, brez doma, res prava tujka med ljudmi, v katerih sredi sem živel.

A lani so mi nepričakovano zasijali jasnejši, solnčni dnevi. Prišli ste Vi . . . Pristrčno ste me pozdravili, mene — tujko. Čudila sem se tolikemu odlikovanju. Cenila sem Vas že prej, in zato me je tem bolj osrečevalo vsako svidenje z Vami. Kaj bi tajila: začela sem Vas ljubiti, ljubiti tako, kakor še nikoli nobenega človeka. In srečna sem bila v tej tihi svoji ljubezni, neizmerno srečna, kadar ste me počastili in odlikovali s svojim obiskom tam pod šumečo Poljakovo lipo. Le zavest, da je vsa ta moja sreča nezaslužena, takorekoč nekaka milostinja, ta bridka zavest mi je branila kazati tudi na zunaj ono ljubezen, tako vročo, tako iskreno, kakor sem jo gojila v globini svoje duše. Ko sem pa še izvedela, kako so se razjarili Vaš oče, ko so čuli, da Vi zahajate k nam, sem se morala zbuditi iz svojih lepih sanj in sem spoznala velikanski prepad med Vami in med menoj. Vi ste me sicer še nadalje odlikovali in obsipali z dokazi svoje naklonjenosti. Hvaležna sem Vam bila za nje. Toda še naprej jih ne morem več sprejemati — proti volji Vašega očeta. Osrečite drugo, ki bo po volji Vašemu očetu. Nikdar Vam ne bom zaradi tega kaj očitala. Ne, Vi mi ostanete vedno to, kar ste mi sedaj: nekaj tako

plemenitega, da se mora umakniti vsaka pozemska ljubav ob spominu na Vas. Zato Vas bom pa tudi vedno ljubila z ono edino pravo ljubeznijo, ki išče sreče samo v sreči ljubljenega bitja in ki edina ostane — večna. Z Bogom!

Brigita.

„Glej, glej, kako zna lepo pisati!“ se je zasmejala Maruška, ko je prečitala pisemce. In vnovič je pričela čitati in se je zraven pristrčno smejala.

„Kdo vam je pa dal dovoljenje brati moja pisma?“ je jezno izpregovorila Brigita, ki je bila med tem stopila v sobico in videla, kaj dela Maruška. Rdečica jo je oblila in brž je skočila k Maruški in ji iztrgala pismo iz rok.

„Oprosti, pismo je bilo razgrnjeno na mizi, pa me je radovednost premagala, da sem je začela brati.“

„Da se mi potem smejate.“

„Saj se lahko.“

„Zakaj?“

„Ker se znaš tako lepo odpovedati Jan kotu, da te mora vsled te odpovedi imeti še stokrat rajši kot te je imel prej.“

„Naj me ima, njegova vendar ne bom nikoli“, je dejala deklica jezno in trmoglavo.

„Pa bi bila vendar rada enkrat njegova. Kaj bi tajila, česar ne moreš prikriti!“

„Nikar me ne dražite, lepo vas prosim.“

„Ali veš, kaj sem vama rekla zadnjič v tej sobici?“

„Vem.“

„In misliš, da sem govorila samo v šali?“

„Vaše odločne besede, ki ste jih govorili tistikrat, ko je bil Janko tu, so mi v resnici dale nekaj upanja. Ali ko sem jih kasneje premišljevala, sem bolj in bolj postajala nezaupna vánje.“

„Zakaj?“

„Ker sem spoznala, da se ne morejo uresničiti.“

„Brigita, poslušaj me! Ko sem vama zadnjič rekla tiste besede, sem jih govorila odločno, v trdni nadi, da se bodo uresničile. Danes jih pa ponavljam še odločneje.“

Brigita, bodi vesela pa ne piši odpovednih pisem Jankotu. Piši mu rajši, naj kmalu, kmalu pride z Dunaja, da te prideta z očetom hitro snubit, kakor mu bo pisal še danes — njegov oče.

„Oče da mu bo to pisal?“ se je začudila deklica.

„Da.“

„Ni mogoče. Kdo bi mu mogel tako omehčati srce?“

„Kdo? Jaz, če hočeš vedeti! Jaz sem ga omehčala, jaz sem ga zmagala. Pa molči o tem kot grob. Nihče ne sme tega izvedeti. Ti le pripravlaj hitro balo. Kmalu pride dan snubitve, dan tvoje zaželjene sreče, dan mojega zmagoslavja.“

Šestnajsto poglavje.

Snubači.

In res je kmalu prišel ta dan.

Bilo je lepo julijevo popoldne. V stranski sobici Poljakove hiše je sedela Brigita s šivanjem v rokah pri oknu. Večkrat je prenehala z delom in pogledala vun skozi okno tja proti mizici pod košato lipo. In kadar je pogledala vun, ji je zdrknila solza po obrazu. Spomnila se je, kako je bilo lani pod to lipo včasih prijetno. Sedela je pri mizici s šivanjem v rokah, poleg nje navadno tudi Maruška. Listi so šumeli tiho, rahlo, nežno pesemco; zdelo se ji je, da šumé in pojó nji na čast, da šumé in pojó njeno pesem, pesem o mladosti, o svobodi, o ljubezni. In z listi je natihem pela tudi ona tisto lepo pesem. Pa ko jo je potihlo pela, je naenkrat po stezi sem prišel Janko in prisedel k njima in so se začeli pogovarjati in smejati. Oj, to so bili lepi dnevi! A letos je — in bo vse drugače.

Mislila je pač po onih Maruškinih besedah, da bo letos še srečnejša, da bo letos že Jankotova žena. Aj, kako je bila oveseljena po onih njenih besedah, ki jih je povedala meseca majnika! Kaj je rekla Maruška? Da bo oče sam pisal Jankotu, naj hitro dovrši svoje nauke in se vrne domov in ko pride domov, pojdeti snubit Brigito. Maruški sicer ona ni posebno zaupala nikdar, a to je vedela, da jo ima rada, hudo rada. Zakaj jo ima rada, si sama ni mogla raztolmačiti. In ker je zadnjič izpregovorila še bolj odločno in samozavestno one besede, da jo bo namreč sam Jankotov oče prišel snubit s sinom, kako bi mogla misliti, da je go-

vorila te besede v šali! Ah, verovala je takrat v njene besede in upala, upala vse najboljše in že zidala zlate gradove za bodočnost. A kmalu je v svojo veliko, neizmerno žalost spoznala, da je zidala te gradove v oblake.

Po onih Maruškinih besedah je mislila in pričakovala, da ji bo Janko hitro pisal, pisal lepo pisemce, kako da so mu oče pisali, da so zadovoljni z nevesto, ki si jo je izbral — z Brigito, naj le kmalu pride domov, da jo gresta zasnuti, ker so sami bolehnji in bi mu radi hitro izročili posestvo; on, Janko, pa kako da je te novice neizmerno vesel in komaj, komaj čaka, da dokonča nauke in poleti k nji, k svoji izvoljenki. Take vesele misli je mislila, take sladke upe gojila. Ali se je kruto varala.

Prej ji je Janko tako rad in tako pogosto dopisaval. Od majnika sèm, in sicer ravno od onega časa sèm, ko ji je Maruška s tako gotovostjo zatrjevala, da je omehčila srce Jankotovemu očetu, pa ni dobila od Jankota nobenega pisma več. Čakala je in čakala, a ga ni dočakala. Niti enega pozdrava ji ni več sporočil od takrat. Je pač kaj hud na njo ali jo je pa že pozabil. No, naj le bo hud in naj le misli morda na drugo — saj je ona kolikor toliko vedno slutila pa bo zato tolikanj lažje nosila svoje gorje. Samo to jo jezi in žalosti, ker ne ve, zakaj je Janko hud na njo, zakaj je kar naenkrat obmolknil. Rada bi ga bila vprašala o tem v pismu — večkrat jo je naganjala k temu izkušnjava —, ali zmagal je vedno njen

ponos: čemu bi se mu ponujala! Rada bi bila večkrat vprašala tudi Maruško, naj ji pove kaj več o oni trditvi, da jo pride z Jankotom snubit sam oče — pa ji zopet tega ni dopuščal ponos. Ker ji Maruška sama ni hotela nikoli nič vzeti v misel one stvari, je pa sama tudi ni marala vprašati o nji. Samo to se ji je zdelo čudno, zakaj se ji Maruška vedno tako poredno smeje. Res, kadar je prišla k Poljakovim v vas in je njo zagledala, se ji je tako poredno, pomembno nasmehnila, zlasti poredno in nagajivo še, če jo je zalotila samo, otožno in zamišljeno. Nekaj mora imeti, nekaj mora prikrivati ta ženska!

Res, nekaj ji mora prikrivati, nekaj mora z njo nameravati, z nečem jo hoče — tako se ji vse zdi — presenetiti. Kako poredno se ji je smejala zlasti danes dopoldne, ko je od nekod prišla v praznični obleki. Videla je, da je tam pri skednju na tihem nekaj pripovedovala Poljaku, njegovi ženi in hčeri Manici. In pri kosilu so jo potem vsi tako poredno gledali. Nihče ji ni nič pravega odgovoril, ko je vprašala, iz kakšnega vzroka jo danes tako čudno, tako skrivnostno pogledujejo; rekli so ji le, da ji ni treba biti tako žalostni, naj bo rajši vesela, kakor so veseli oni sami.

Nekoliko jezna je odšla v stransko sobico in sedla k šivanju. Pa ji ne gre prav izpod rok danes. Tako nekako zbegana je in tako otožna. In neka temna slutnja, da pride danes nekaj posebnega, taka slutnja ji je legla na dušo. V tej slutnji jo je potrjevalo tudi to, da so Poljakovi danes po kosilu vsi ostali doma. Manica je začela pometati po hiši in umivati in snažiti klopi in mize; mati se je vkljub temu, da jo je še vedno nekoliko bolela noga, odkar se je bila v oni zimski noči tako pobila, urno in pridno sukala v kuhinji pred pečjo. Nekaj morajo imeti, na nekaj se pripravljajo, to je gotovo. No pa, če ji nečejo povedati, če ji tako tajijo — pa naj tajé! Briga se ona za njih početje, saj se za ves svet nič več ne briga! Ona živi le svojim žalostnim mislim in bridkim spominom...

„Brigita, tudi ti se danes praznično obleci!“ S tem opominom je sanjajočo deklico predramila Manica, ki je bila med njeno zamišljenostjo stopila v sobico, odprla omaro in jemala iz nje obleko.

„Čemu naj bi se preoblekla, saj je delavnik in bo kmalu noč!“ je začudeno odvrnila Brigita.

„Morda dobimo nocoj goste“, je dejala Manica in se nagajivo nasmejala.

„Katere goste? Povej mi vendar, kaj imate danes, koga pričakujete? Saj mi vendar lahko poveš, saj si moja prijateljica!“

„Katere goste, vprašaš? Jih boš že sama videla. Glej, eden že prihaja!“ je odgovorila Manica in pokazala s prstom skozi okno. Prihajala je Maruška v nedeljski obleki.

„No, ta je naš vsakdanji gost; zaradi nje se pač ne bom preoblačila“, je malomarno rekla Brigita.

„Pa še nekoga drugega pričakujemo.“

„Koga? Tako povej!“

„Boš že videla. Le preobleci se, ti pravim.“

„Pa se ne bom, če mi nečeš vsega povedati.“

„Kakor hočeš, pa naj te bo sram potlej!“

Naredil se je mrak. Poljakovka je nocoj prej skuhala večerjo kakor sicer. Pri večerji je bila Brigita zopet v zadregi. Vsi so se skoraj razposajeno smejali in delali dovtype, njo pa tako poredno pogledavali, da jo je že kar jezilo. Ravno je hotela vstati od mize in iti v stransko sobico, kar se je zaslislalo po cesti sèm drdranje voza. Poljakovi so se z Maruško vred pomenljivo spogledali in napeto poslušali. Drdranje se je bolj in bolj bližalo. Voz je bil že v vasi. In obstal je ravno pred Poljakovo hišo. Vsi so vstali pokoncu.

Brigiti je silno vtripalo srce. Neka misel ji je šinila v glavo. Vstala je, da bi zbežala v stransko sobico. A bilo je že prekasno. Gosta sta že stopila črez prag. Bila sta oče župan in njegov sin Janko.

Kakor bi zapuhtela vanjo živa žerjavica, je Brigita zardela, ko ju je zagledala, in je obstala, kakor bi jo bil ognjevit pogled ljubljenega mladeniča pribil k tlom.

„Le sedite, sedite nazaj!“ je velel Stopar. „Tudi ti, Brigita, sedi; prav zato sva prišla, da se nekaj pogovoriva s teboj.“

Manica je hitro pospravila po mizi. Sedli so. A Brigita bi bila najrajši zbežala. Ali Janko jo je rahlo prijel za roko in jo posadil poleg sebe. In kako je bilo potem — kaj bi vam pravil na dolgo in široko! Oče župan so začeli modro pripovedovati, da so slišali, da se Janko in Brigita kar nič ne moreta videti in da se že celo leto kregata. To pa ni lepo, to ni krščansko. Spraviti se morata in odslej živeti v ljubezni. Zato je Janko prišel nocoj, da ponudi Brigiti roko v spravo. In da bo ta sprava tem popolnejša in trdnejša, je on, oče župan, take misli, naj si podasta roki v zakonsko zvezo. On to zvezo srčno pozdravlja in blagoslavlja.

Brigita je nepremično gledala predse. Ni vedela, ali je to sèn, kar se godi okrog nje, ali je resnica; ali naj verjame, kar govori župan, ali naj ima vse za samo šalo. Ko je pa dvignila pogled in se zagledala v Jankotove oči, tako blesteče, tako žareče, kakor bi jo prosile, naj reče, da je zado-

voljna; ko je videla župana in videla, kako se ji ljubeznivo smeje, je stisnila Jankotu roko, potem pa naslonila svojo glavo na njegove rame, in iz oči sta ji privreli dve svetli solzici radostnici . . .

In kaj je bilo potlej? Mati je prinesla na mizo, kar je bila popoldne spekla in scvrkla. Stopar je iz torbe izvlekel čutaro vina in jo postavil na mizo. In so začeli piti in se gostiti. Brigita je vsa srečna sedela poleg Jankota, gledala ga in poslušala. Zdaj je tudi izvedela, zakaj ji on v zadnjem času ni nič pisal. To je bilo vse Maruškinino delo; ona ga je v pismu pregovorila, naj ji navlašč nič ne piše, da bo potem toliko bolj presenečena.

Še so se dogovorili, naj se gre Brigita dva meseca učiti v mesto kuhar, medtem časom se pa vse pripravi za poroko in ženitovanje, potem so se pa razšli, vsi veseli, vsi zadovoljni. Zadovoljna je bila gotovo najbolj Maruška, ki je stopajoč po rebri gori govorila: „To je bil najlepši dan v mojem življenju, to je bil dan mojega — zmagoslavja.“

(Dalje).

Čez dolgo vrsto let...

Čez dolgo, dolgo vrsto let
pred mano zopet ti,
ki gledal sem ti zadnjikrat
otroku še v oči.

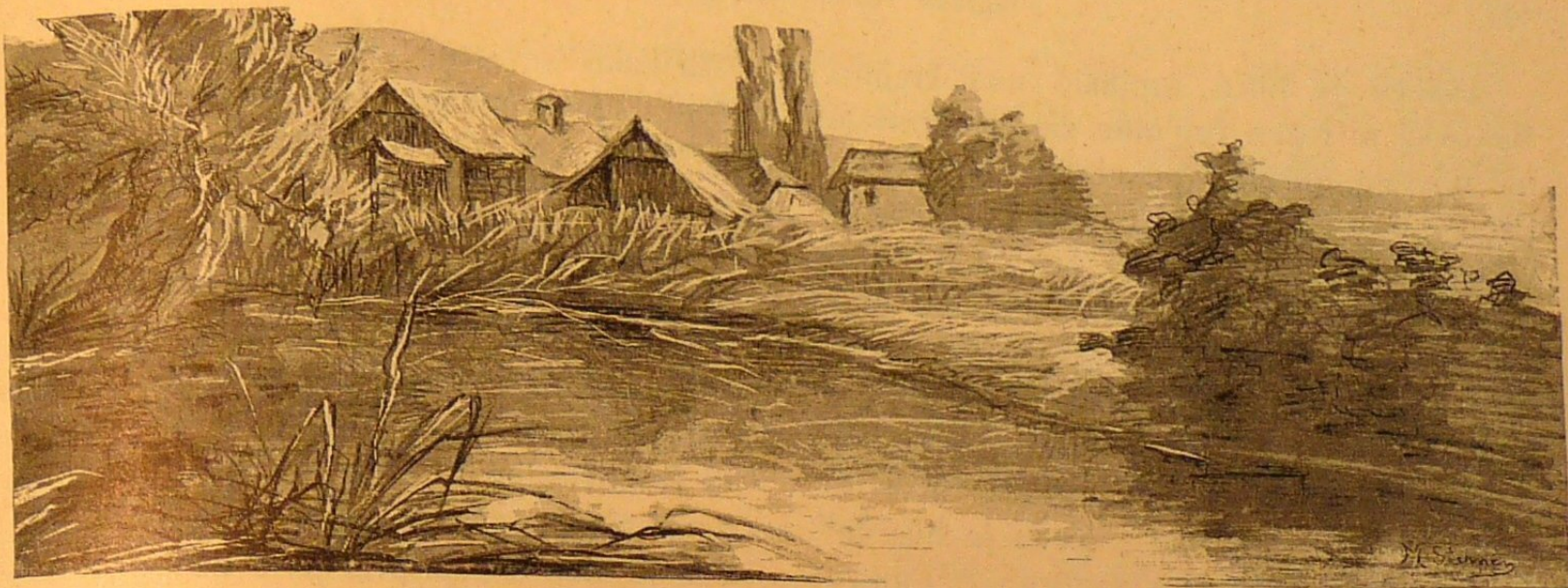
Porastla si . . . A zdi se mi,
da isti še je stas,
rdečica ista še je lic
in isti blesk je las.

Zaupno segaš mi v rokó
kot si v nekdanjih dneh,
nedolžnočisto še zveni
tvoj ljubki glas in smeh.

Samó v očeh — ah kje je, kje
skrivnostni tisti žar,
ki tam iskril se je nekoč
kot večnih luči par?

Ah, vem . . . Ko v pôtok pod goró
studenček prišumi,
glasán je še in živ in svež,
a bister nič več ni . . .

Jož. Volc.

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal Bogdan Vened.

Sedemnajsto poglavje.

Pri mrliški sveči.

Kakor završé vršički dreves, in zašumi ves gozd, kadar pred hudo uro zapiše hladna sapa, tako je zašumelo in završalo po Bukovici in po celi dolini, ko se je raznesla novica, kakšni snubači so prišli k Poljakovim in zasnobili Brigito.

Ženice, stare in mlade, pa ne samo ženice, tudi možje so vkupaj stikali glave in se radovedno popraševali, kdo neki je pregovoril Stoparja, da je dovolil svojemu sinu, da vzame Brigito. Prej še slišati ni hotel ničesar o tej zvezi in besno je vzrojil, če ga je kdo spomnil razmerja med njegovim sinom in Brigito. Ná, zdaj se je pa naenkrat tako predrugačil, da je šel sam s sinom snubit Brigito! Kdo neki ga je pripravil tako daleč? Ugibali so ljudje, ugibali, a zaman! Izvedeti niso mogli ničesar. Stopar se je samo smehljaj, če ga je kdo vprašal o tej stvari, povedati pa ni hotel nobene besede. Janko in Poljak, ki sta edina še vedela, kdo je znal tako omečiti Stoparja, sta pa tudi molčala. Hotela je tako Maruška, češ naj ugibljejo ljudje in naj se jezé, ko si ne bodo znali razložiti dogodka. Celo

Brigiti niso hoteli izdati cele skrivnosti, s katero je Maruška omehčala Stoparjevo srce. Ko bo vsa stvar izvršena, naj jo izve, prej ne — je velela Maruška.

Izvečine so ljudje privoščili Brigiti tako bogatega ženina in ji čestitali. Kajpada nekateri so ji bili tudi nevošljivi, zlasti premožnejša dekleta, ki so sama gojila nade, da bodo prišla na Stoparjev dom. Ta dekleta so bila pač lahko žalostna, ko so izvedela novico. Toda najbolj žalosten je bil pa te novice — Tončkov Anton.

Dolgo ga je tresla mrzlica. Naposled je vendar okreval in kmalu postal zopet prejšnji veseli, zabavno-smešni Anton. Ko je pa slišal, da je Stoparjev Janko zasnobil Brigito in da je že vse dogovorjeno, je od žalosti zajokal, da se je razlegalo daleč naokrog, šel v skedenj, se zaril v seno in tam prebil dva dni in dve noči brez jedi in brez pijače. Lakota ga je čez dva dni prisilila, da je prišel zopet na dan. Ali žalost ni več izginila z njegovega obraza. Hodil je okrog ves potr in pobit. Vsa prejšnja veselost ga je minila. Vedno mu je šlo na jok...

Poletje je hitro sopihalo nad krajino. Bukovici ni razen Brigistine zaroke prineslo nič novega, nikakih posebnih izprememb. Pač —: Ribniškega Jurija nekaj časa Bukovica ni imela časti imeti v svoji sredi. Tako dolgo se je tožaril s svojim sinom zaradi kota in s tistim bogatim Plešo zaradi neke njive in ju dolžil krive prisege, da sta ga spravila v ječo. Za tri mesece je moral dati slovo Bukovici in zlati prostosti. Sicer je pa bilo vse po starem. — Tona je bila še vedno v preiskovalnem zaporu. — Oplotarjeva Franca je imela lepo življenje: Maruška ji je stregla kakor svoji materi, in za nobeno delo ji ni bilo treba prijeti. Prav nič se ni kesala, da je izročila domačijo Maruški. — Lepo življenje je imel tudi Poljak: Maruška je res znala biti hvaležna za uslugo, katero ji je bil izkazal s tem, da je pregovoril Oplotarjevo Franco, da je dala domačijo prepisati nanjo: pijače mu nikoli ni nedostajalo. — Drugi Bukovičanje so pa živeli navadno kmetiško življenje: pridno so delali od zore do mraka, dobro vedoč, da se poleti ne smejo dosti zmeniti za znoj in trud, sicer v zimi glad bo hud...

Že je prišla v krajino jesen, lepa jesen z obrazi jasnimi, s sadovi krasnimi. Brigita se je že vrnila iz mesta, kamor se je bila šla učiti kuhe. Pri Stoparjih so se vršile velike priprave za poroko in ženitovanje. Vedno bahati Stopar je hotel svetu pokazati svoje bogastvo zlasti zdaj, o priliki poroke svojega edinega sina. Ljudje so kar strmeli, ko so gledali te priprave. A ko so strmeli ob pripravah za ženitovanje pri Stoparjevih, so se pa na drugi strani pomenljivo spogledavali in poredno muzali, ko so videli malenkostno, skromno pripravljanje pri Poljakovih:

„Brigita bo morala balo peljati k Stoparjevim ponoči.“

„Saj jo bo lahko v ruti zavito nesla, je ne bo treba voziti.“

„Še nesti ne bo imela kaj, saj nima ničesar.“

Tako so govorili ljudje, zlasti glasno oni, ki so Brigiti zavidali bogatega ženina.

Ali kako so strmeli, kako so bili osramočeni, ko je nekega dne prišel iz mesta pred Poljakovo hišo težak voz s krasno hišno opravo!

„No, ali vidite zdaj Brigitino balo?“ je ponosno govorila Maruška ljudem, ki so se zvečer kar trli okoli voza. „Ali se boste zdaj še norčevali? Kdaj se je še iz Bukovice peljala taka bala? Še nikoli!“

In Bukovičanje so ji morali pritrditi in so osramočeni odšli.

Vse je bilo že pripravljeno za poroko in ženitovanje. Pred notarjem so bila že narejena pisma, in tudi na oklicu sta že bila Janko in Brigita.

* * *

Bilo je v soboto pred onim ponedeljkom, ki je bil določen za poroko.

Na Oplotarjevem vrtu je Maruška pobirala na drogu razobešeno, že suho perilo.

Kar je zalajal pred hišo pes.

Maruška se je ozrla. Po stezi, ki je peljala iz gozda, se je bližal vrtu beraško-slabo opravljen, bolehen, star mož bledega, izjedenega obraza. Ne zmeneč se za lajanje psa — saj je videl, da je priklenjen — je počasi stopal proti vrtu in se ustavil pri plotu ter pomenljivo gledal Maruško.

„Kaj hočete?“ ga je vprašala Maruška z malo trepetajočim glasom.

„Starega znanca ni treba vikati“, je odvrnil mož pikro. „Glej, glej, tako sem te vendar našel, preden umrjem!“

Maruška ga je premerila, prebledela in rekla tiho: „Kaj, ti si?“

„Jaz, da! Ali si se me ustrašila? Ni čuda, saj se me imaš za kaj! Kakor vidim, se ti godi dobro. Slišal sem že v sosednji župniji o neki bogati Maruški, ki gospodari na Oplotarjevem domu, pa sem si mislil: Kaj, ko bi bila to moja stara znanka iz Trsta. In res se nisem varal.“

„In kaj bi rad od mene? Po kaj si prišel?“ je govorila Maruška razburjeno, hlastno.

„Saj pravim, obiskat sem prišel staro znanko in ji obnovit spomine na nekdanje,

že davno minule dni. Sicer si lahko mislim, da ti le-ti spomini ne bodo posebno dragi. Ali vendar ti jih hočem obnoviti, in morda bo tudi kazalo jih razglasiti!“

„Kaj? Razglasiti!“ je divje zakričala Maruška.

„I, zakaj pa ne?“ je porogljivo nadaljeval tujec. „Škoda bi jih bilo, če bi se porazgubili, res, škoda, ker so v resnici lepi. Čakaj, da ti jih obnovim. Pri stari, plemeniti gospe je služila neka Maruška . . .“

„Nehaj, jaz te ne maram poslušati!“ je zavpila Maruška tresoč se od jeze po vseh udih.

„Ne maraš? Kakor hočeš! Bodo pa drugi rajši poslušali! Z Bogom!“ je dejal s škodoželjnim smehom tujec in se obrnil ter jo nameril proti vasi.

Maruška je divje gledala za njim še vedno drgetajoč po vsem telesu. Kar ji je hipoma šinila neka misel v glavo. Pogledala je okrog sebe: nobenega človeka ni bilo nikjer. Skočila je k hiši, odvezala psa in ga zaščula v tujca: „Čuvaj, drži ga!“

Pes je bil mlad, močan — Maruška ga je bila pred nedavnim časom kupila, da bi ji čuval dom, ker s starim Oplotarjevim psom ni bila več zadovoljna.

Čuvaj si ni pustil dvakrat reči.

Skokoma se je zagnal v tujca, ga podrl na tla in ga začel grizti. Zaman se je branil tujec, da bi se mu iztrgal iz neljubega objema; bil je preslaboten. Maruška pa je še naprej vzpodbujala čuvaja: „Drži ga, drži ga!“ —

Tujec je milo vzdihoval, Maruška se je pa satansko smejala. Bogve, kaj bi se bilo zgodilo z ubogim možem; skoraj gotovo bi ga bil pes raztrgal, da ni prišel v istem času po stezi iz gozda sëm Ribniški Jurij.

Vračal se je ravno iz trga iz zapor. Rentačenje in cviljenje psa ter bolešno zdihovanje človeškega bitja ga je napotilo, da je prav zelo pospešil korake. Maruška se je hitro skrila za skedenj, ko je začutila, da nekdo prihaja.

Jurija je kar groza obšla, ko je zagledal strašni prizor. Hitro je šel pomagat ubo-

gemu možu. Pa šele po dolgem trudu se mu je posrečilo, da je z gorjačo zapodil psa v stran in tako oprostil tujca. Pomagal mu je, da se je postavil na noge. Ali te ga niso mogle držati, tako je bil zdelan. Krepko ga je moral držati pod pazduho, sicer bi bil oni koj padel nazaj na tla.

„Kaj ni pri Oplotarjevih nobenega človeka doma, da bi vam bil prišel pomagat?“ je vprašal Jurij sočutno zroč na ranjenega tujca.

„Pomagat da mi bi kdo prišel!“ je odvrnil tujec. „Saj je sama zaščula psa v me.“

„Kdo?“ se je začudil Jurij.

„Ona, Maruška!“

„Maruška? Ni mogoče. Pa zakaj bi bila to storila?“

„Vam bom že kasneje povedal, zdaj ne morem skoro govoriti od strahu in slabosti. Prosim vas, dobri mož, peljite me v vas.“

„Dobro, popeljem vas v svojo hišo.“

In krenila sta proti vasi.

Ko sta odšla, se je Maruška spet prikazala izza skednja. Bila je še bolj razburjena. Z divje bliskajočimi se očmi je gledala za odhajajočima možema, stiskaje pesti.

Prokleti Ribničan! — ji je šlo po glavi — da je moral ravno zdaj priti! Pes bi bil zavržno tako obklal Tržáčana, da ne bi več vstal. Nihče bi meni ne mogel reči, da sem jaz zaščula čuvaja vanj, saj me ni nihče videl, da sem ga jaz odvezala. Če bi našli tu za plotom moža vsega obklanega, bi jaz rekla, da mene popoldne ni bilo doma. Franca je dremala v hiši, med tem časom se je pa pes sprostil in tako obdelal tujca. Tega bi spravili potem v hišo, jaz nobenega človeka ne bi pustila do njega, in tako bi pri nas umrl vsled ran, in nihče bi ne izvedel, kdo je on . . .

Ah, da je moral priti v te kraje ta Tržáčan ravno zdaj! Kaj ga je neki prineslo semkaj? Mislila sem, da je že zdavna mrtev. Ná, pa je prišel, prišel nepričakovano, kakor bi bil padel z neba! Kaj bo zdaj? Izdal me bo, povedal bo Juriju, povedal drugim Bukovičanom, da sem tatica, ki je blagi gospe, svoji največji dobrotnici, vse pobrala, vse

pokradla in potem izginila brez sledu. Ali se bom mogla zagovarjati, ali bom mogla ljudi prepričati, da ni res, kar pripoveduje Tržičan? Težko. Svet le prerad verjame take stvari. Sitnosti s sodnijo se nič ne bojim, tam se bom že znala zagovarjati. Ali kaj bodo rekli ljudje? Ah, kaj si bo mislila o meni Brigita, če to izve! S studom bo obrnila svoj pogled od mene in prezirala me bo, zaničevala me bo, kakor se zaničuje vsaka tatica. Kako ji bom mogla povedati, kaj sem ji jaz? Ali mi bo mogla beseda iz ust, kaj sem ji jaz? Ne, nikdar! In vendar sem tako željno pričakovala trenutka, da bi se ji razodela! Oh, to je grozno! Kaj mi je storiti?

Nespametno sem naredila, da sem zaščula psa v Tržičana. Mar bi ga bila rajši sprejela lepo, prijazno in ga kako pridobila zase in ga pregovorila, da bi molčal! Toda kar je storjeno, je storjeno. Vprašanje je le, kaj naj storim zdaj. Za njima grem, za Ribničanom in Tržičanom. Izvedeti moram, ali bo in kaj bo Tržičan povedal Ribničanu. Potem bom že vedela, kaj naj ukrenem, da se operem: ali naj na laž postavim njegove besede ali naredim kaj drugega. Ha, ha, ha, že vem, kaj bo najboljši. Čuvaj ga ni mogel oklati do smrti, ona stvarca ga pa bo! Dobro, da je človek preskrbljen. Ha, ha, ha! —

Tako ji je vrelo po glavi vseprek. Šla se je hitro v sobo preobleč, potem je pa oprezno stopila za možema proti vasi.

* * *

Ljudje so bili izvečine vsi na polju. Dospelši v vas je Maruška obstala pod oknom stranske sobe Juretove hiše, kjer je po navadi stanoval Ribniški Jurij.

Okence je bilo odprto. Slišal se je iz sobice vsak glas. Ozrla se je previdno krog sebe, ali jo kdo vidi. Žive duše ni bilo blizu. Skrila se je za jablan pod okencem in prisluškovala.

„Tako, zdaj mi povejte, kaj veste o tej Maruški in zakaj je zaščula psa v vas“, je ravno izpregovoril Jurij.

„Počakajte, da pridem malo k sebi!“ je odgovoril s slabotnim glasom tujec ležeč na klopi na Jurijevem ležišču.

Tiho je bilo nekaj časa v sobici. Potem se je pa zaslišal tujčev slabotni glas:

„Čutim, da bom umrl. Pot skozi gozd me je bil zdelal hudo, potlej me je pa zdelaval pes, kakor ste videli, da sem ostal še majhno živ.“

In ker bom morda le še nekaj ur na svetu, smatram za svojo dolžnost, da vam, dobri mož, povem, kar vem o Maruški.

V Trstu je služila pri neki bogati gospevdovi. Mož te gospe je bil prej trgovec, in jaz sem že od mladih nog služil v njegovi trgovini. Ostal sem pri gospe tudi potem, ko je on umrl, in je gospa opustila trgovino in se naselila v neki hiši kot zasebnica. Otrok gospa ni imela, in tako sva bila z Maruško pri nji sama.

Gospa je imela Maruško silno rada. Ljubila jo je skoraj kakor svojo lastno hčer. Lepo smo živeli natihem pa v zadovoljnosti.

Dokler je bila Maruška še mlada, je bila res prav pridna. Ko se je pa razvila v cvetoče dekle, sem opazil jaz kakor tudi gospa, da je le preveč živa in da je za njo velika nevarnost, da se ne bi zgubila — v mestu, kakršen je Trst.

Pazila sva z gospo na njo, pazil sem še posebno jaz, ki sem bolj zahajal vun iz hiše, kakor gospa, ki je navadno vedno tičala v sobi in kaj brala ali molila.

Kmalu sem strahoma opazil, da se je Maruška seznanila z nekim trgovskim pomočnikom. Strahoma, pravim, ker sem poznal fanta kot ničvredneža. Če bi bila kaka poštena zveza, da! Tako se mi je pa smilila, smilila zelo.

Opomnil sem jo in posvaril enkrat, dvakrat, večkrat. Ali vse ni nič pomagalo. Povedal sem gospe, posvarila jo je tudi ona. Pa tudi njene besede niso nič izdale. Maruška je pogosteje in pogosteje izostajala z doma, in ko jo je neki večer gospa dolgo čakala in jo potem, ko je prišla kasno domov, ostro prijela, ji je Maruška odpovedala

službo, še tisti večer pobrala svoje stvari in šla od hiše.

Kmalu smo slišali, da se je omožila z onim človekom. Ali zakon ni bil srečen. Vedno sta se kregala. Mož je bil pijanec in igravec, ki je hitro zapravil, kar je imela ona prihranjenega denarja, pa tudi sproti pognal vsak novčič, ki ga je sam zaslužil.

Stiska in lakota je prisilila Maruško, da je zopet začela prihajati k nam, da je dobila od gospe kako miloščino. Ker je znala sladko govoriti, se je kmalu zopet prikupila gospe in prihajala je skoraj sleharni dan k njej.

Jaz sem šel tisto leto na jesen domov k pogrebu svoje matere. Štirinajst dni sem ostal doma, potem se pa zopet vrnil v Trst. Ali kakšno izpremembro sem našel le-tu! Gospa vsa objokana in potrta do skrajnosti. Vprašal sem jo, kaj se je vendar zgodilo, pa mi je povedala grozne stvari.

Neko popoldne — je pripovedovala — je bila sama doma in je zadremala. Kar jo je prebudilo iz spanja neko ropotanje. Pogledala je in videla, kako Maruška odpira njeno omaro. Strahoma, zgražajoč se, jo je vprašala, kaj vendar dela. Toda v tistem hipu je Maruška planila k njej, jo privezala na posteljo, ji zamašila usta. Potem je odprla vse omare in predale, pobrala hranilne knjižice, zlatnino, dragocenosti, sploh vse, kar je imelo kaj vrednosti in se je dalo odnesti, ter je odšla, potem ko je še sobna vrata zaklenila za seboj.

Gospe se je sicer po dolgem trudu posrečilo, da se je sprostila. Ali vun ni mogla. Strah in žalost sta jo bila pa tudi tako zmučila, da je kar nazaj padla na posteljo. Šele drugi dan je mogla priklicati ljudi. Ti so seveda koj spoznali, kaj se je bilo zgodilo. Toda ko so gospo vprašali, kdo je tat — morala ga je vendar videti — ni hotela povedati imena, tako je rada imela Maruško. Samo meni ga je povedala, ko sem prišel nazaj. Jaz sem jo silil, naj vendar ne bo tako čudna, naj jo vendar ovadi. Ali ona ni hotela. No, silil je pa tudi jaz nisem dolgo, ker sem poizvedel, da Maruške ni več v

Trstu: zapustila je moža, otroka — dekletce — oddala v bolnišnico, pa izginila brez sledu, — najbrže v Ameriko.

Z gospo sva nekaj časa lahko izhajala, ali dolgo ne. Zbolela je hudo, zdravnik in zdravila so bila draga, in ker denarja ni bilo, sva morala prodajati in zastavljati še tiste stvari, kar jih ni pokradla Maruška.

Dolgo je bolehalo gospa. Naposled se je je Bog vendar usmilil in jo vzel k sebi — ravno ob času, ko sem nesel zastavit zadnjo dragocenost, ki jo je še imela.

Jaz sem po njeni smrti dobil malo službico v trgovini, ki je bila prej last moje gospodinje in njenega moža. Ali dolgo nisem bil za delo. Zbolel sem, bil dolgo časa v bolnici in ko sem prišel iz nje, mi ni drugega kazalo, nego prijeti beraško palico.

Kot berač sem danes prišel v ta kraj in našel Maruško. Ustrašila se me je, zato je zaščula psa v me, da bi se me iznebila. Le vam se imam zahvaliti, da sem še živ. Dolgo pa — čutim — ne bom. Tako mi je slabo, tako me duši. Ali imate požirek vode?"

"Čisto nič je ni v kablju, sem že prej pogledal", je odgovoril Jurij. "Toda, saj si lahko drugače pomagamo: po malo vina grem k Strahovim, sem tudi sam žejen in potreben pokrepčila. Ampak strah in groza, kar ste mi povedali o Maruški! Zdaj se pa tudi v moji glavi marsikaj svita. Da je ona spravila Oplotarjevega Primoža s sveta, sem sumil že prej. Kdo ve, morda je tudi Srdina okradla ona, in ne Tona. Hm, hm, hm! Toda vam mora biti hudo slabo, kar potne kaplje vam stojé na obrazu."

"Slabo, slabo", je vzdihnil tujec.

"Po gospoda bo treba iti, če vam ne bo nič odleglo. Pa morda vas bo vino vendar malo pokrepčalo. Potrpite malo, jaz bom precej nazaj od Strahovih. Pa saj gre po vino lahko Anton, ki ga vidim ravno prihajati po stezi. Anton, Anton, sem pojdi!" je zaklical Jurij skozi okno.

Maruška je bila že zdavno izginila za vogalom, ko je prišel njen brat, Tončkov Anton, do Juretove hiše.

Anton se je izprva ustavljal ustreči Juri-jevi prošnji, ker Jurija sploh ni maral. No, ko je videl bolnega tujca, je drage volje vzel denar od Jurija in šel po vino.

Ko se je vračal z vinom od Strahovih, ga je pa prestregla Maruška.

„Kaj neseš?“

„Vino.“

„Komu?“

„Nekemu bolnemu tujcu ga je kupil Jurij.“

„Daj steklenico meni pa hitro pojdi v prodajalnico in kupi meni sladkorja. Potem pridi pa k Poljakovim, tam te bom pričakovala.“

„Ali Juriju, to je, onemu tujcu, se mudi.“

„Meni pa še bolj. Ali ti je Ribničan več kakor jaz? Saj boš gredoč opravil, pa mu potem zanesesh vino. Ná, tu imaš denar!“

Anton se ji ni mogel ustavljati. Dal ji je steklenico in ji šel v prodajalnico po sladkor.

Maruški so se zabliskale oči v nekem groznem, satanskem svitu, ko je s steklenico v roki stopala proti Poljakovi hiši.

Pri Poljakovih so bila sicer vrata odprta, a v hiši ni bilo nikogar: na vrtu so tresli jabolka.

„Ravno prav!“ je dejala Maruška, stopila v sobo, izvlekla iz nedrija tenak zavitek, vsula iz njega prašek v steklenico vina, potem jo postavila na mizo in šla na vrt škodoželjno se smejoč in šepetajoč: „To vama bo zaprlo usta za vedno, le čakajta, ti Ribničan in ti Tržačan!“

Komaj je pa odšla, je skozi druga vrata stopila v hišo Brigita. Prihajala je iz župne cerkve, kamor je bila šla k izpovedi, obenem pa se je precej časa mudila tudi na grobu rajne Lorenke. Trudna je prišla nazaj, in tako ji je bilo slabo, da se je koj po vstopu v hišo sesedla na klop pri mizi.

„Bogve, čigavo je to vino“, je izpregovorila, ko je zagledala steklenico. Pa čigavo hoče biti kakor Poljakovo! En požirek ga bom izpila, morda mi bo malo odleglo.“

In vzela je steklenico v roke in pila.

„Nehaj!“ je divje zavpila Maruška, ki se je čez nekoliko časa vrnila v sobo. Kakor besna je planila k nji, ji iztrgala steklenico iz rok in jo vrgla skozi okno. Toda bilo je prekasno — — —

* * *

Huda ura se je proti mraku zbrala nad krajino. Mračni vihar je zajahal gromadaste oblake. Pokal je z gromovitim bičem, da so se vkreševale ognjene iskre in švigale nad temno zemljo kakor kače. To je šla v skok viharja ježa! Bučno je šumelo v žrelu strelobljuvni oblakov. Grom je drdral po daljnem nebu. In vsul se je na zemljo strašen naliv s točo.

Pri Poljakovih pa se je Brigita borila s smrtjo. Polna hiša je bilo ljudi. In vse je jokalo, vse pomilovalo deklico. Nihče ni mogel najti vzroka njeni nenadni oslabelosti. Samo ena ga je poznala — Maruška. In ta je vpila kakor divja, se tolkla po glavi in si rvala lase . . .

Še tisti večer je umrla Brigita, preden je prišel zdravnik iz trga . . .

Po noči se je zvedrilo. Naredila se je lepa noč . . .

Tihi mesec je sočutno gledal v Poljakovo hišo in obseval mlado truplo nesrečne Brigite, anti češ: spavaj sladko, milijon zlatih lučic ti gorí na nebu . . .

Za mizo je sedel Janko in nepremično gledal mrtvo svojo nevesto. Bilo je že proti jutru. Vsi drugi so bili že pospali, sam je čul. Veše so se podile okrog mrliške sveče. Po njegovi glavi pa so se podile brezupne misli . . .

Kar so se odprla vrata. Vstopila je visoka ženska s kovčgom v roki. Bila je Maruška. Približala se je mrliču, poljubila strastno njeno lice ter bolestno zašepetala: „Brigita, zlata moja Brigita, odpusti mi!“ In je odšla v tiho jutro in izginila iz kraja brez sledu — — —

(Konec prih.)

Nesrečno zlato!

Povest. — Spisal **Bogdan Vened.**

Osemnajsto poglavje.

Razvozljaj.

Deset let je minilo od one žalostne noči, v kateri je umrla Brigita. — Marsikaj se je dogodilo, marsikaj izpremenilo v tem času.

Ona noč je bila zares usodna noč — usodna za premnoge, v prvi vrsti seve za Brigito, ki je morala v cvetoči mladosti na pragu sreče svoje zapustiti svet.

„Vzrok njene nenadne smrti je zastrupljenje“, je dejal zdravnik iz trga.

„Zastrupljenje!“ so s čudom vzklikavali Bukovičanje. „Kdo jo je pa zastrupil? Sama se navlaš ni, saj je bila kot Jankotova nevesta vsa srečna; in bila je tudi preveč pridna in pobožna, da bi bila mogla kaj takega navlaš narediti. Drugi je pa tudi nihče ni zastrupil. Kdo neki? Saj ni imela nobenega sovražnika.“

„Nemara je pa kaj strupenega jedla ali pila“, so se oglašali drugi.

Toda Poljakovka je odgovarjala z mirno vestjo, da je Brigita vedno jedla vkup s Poljakovo družino, in če jed ni škodila Poljakovim, tudi Brigiti ni mogla. Piti je pa tudi niso videli drugega kot vodo. Da je nesrečna deklica pila iz steklenice, ki jo je bil Tončkov Anton kupil pri Strahovih za Jurija in njegovega gosta, tega ni vedel

nihče razen Maruške. Toda Maruška je bila previdna in prekanjena ...

Ugibali so ljudje, ugibali, ali niso mogli ugeniti, kako bi se bila zastrupila Brigita.

Da jo je zastrupila Maruška, ni prišlo nikomur na misel. Kako neki, saj so vsi vedeli, kako jo je imela rada.

Kajpada se je cela vas silno začudila, ko so pogrešili Maruško. Brigito so položili na mrtvaški oder; od vseh strani so jo prihajali ljudje kropit — a Maruške ni bilo na izpregled. Čudno se je to zdelo Poljakovim, čudno tudi drugim vaščanom. Prej je bila skoraj sleherni dan pri Poljakovih — kaj mora neki to biti, da je zdaj ni, da ne pride niti kropit deklice, ki jo je ves čas tako rada imela!

Poljak je stopil popoldne k Oplotarjevim poizvedet, ali ni morda Maruška bolna. A Maruške ni bilo na Rebri. Oplotarjeva Franca ga je začudeno pogledala, ko je vprašal po nji.

„Jaz je danes še nisem nič videla“, je odgovorila. „Mislim sem, da je ves čas pri vas, in prav nič se mi ni zdelo čudno, da je ni doma, ker sem slišala, kaj se je zgodilo tam doli. Za sveti križ božji! Torej je ni pri vas Maruške?“

„Res ne; snoči je bila, a danes je še nihče ni videl v naši hiši.“

„To je pa čudno. Kam je neki šla?“

„Res čudno, kam je izginila. Pa bo že prišla: morda je šla v trg po kakšnem opravku.“

A Maruške le ni bilo od nikoder. Pač so lahko strmeli ljudje — —

Pa še bolj so strmeli, še bolj so se čudili, ko je začel Ribniški Jurij pripovedovati, kaj mu je pravil tujec Tržičan, katerega je bil včeraj vzel pod streho, in ki je ponoči, previden s svetimi zakramenti, pri njem zatislil oči. In ko jim je za nameček začel razodevati in utemeljevati še svojo sumnjo o nenadni smrti Oplotarjevega Primoža in o tatvini pri Srdinu, ni bilo čudenju in strmenju ne konca ne kraja.

„Kaj? Tako da je Maruška — tatica!“

„Kdo bi si bil kaj takega mislil o nji!“

„Eh, morda pa ni vse tako, kakor pripoveduje Jurij. Kdo bo vsakemu beraču in potepinu vse verjel!“

„No, zakaj je pa pobegnila, če ne zato, ker ima slabo vest?“

„Ne bodite čudni: saj ni pobegnila; v trg je šla ali v mesto po kakšnem pravilu ali ji je pa po Brigiti tako hudo, da se je nalašč umaknila z doma, da je ne gleda mrtve“, je zagovarjal Maruško Poljak. „Počakajmo malo, bo že prišla nazaj. Saj so še vse njene stvari pri Oplotarjevih.“

Toda Maruške le ni bilo od nikoder...

Brigito so pokopali med žalostnim zvonjenjem zvonov. Toda tudi k pogrebu ni bilo Maruške. Vse, vse je plakalo za nesrečno deklico. Takega joka še ni bilo slišati na našem pokopališču, so si pravili stari ljudje. Nje pa — Maruške —, ki je prej tako očitno kazala svojo veliko ljubezen do Brigitte, nje ni bilo... Kakor bi se bila v zemljo vdrla, je izginila.

„To je vendar čudno, kam in zakaj je izginila iz tega kraja“, so govorili ljudje.

„Čudno.“

„Menda vsaj ni nič res, kar je pripovedoval Jurij. Oni tujec mu je vso stvar le natvezel.“

„In če bi bilo prav res, kar je povedal o nji — saj bi lahko utajila, ko je oni Tržičan že umrl! Čemu pustiti tako lepo domačijo, kakor je Oplotarjeva!“

„Nekaj posebnega je moralo priti vmes.“

„Zares, nekaj posebnega.“

„Pa kaj bi to bilo?“

Na to pa nihče ni mogel odgovoriti.

Pač, nekdo bi bil mogel vsaj nekaj odgovoriti, pa ni hotel.

Stoparjevemu Jankotu se je polagoma zasvitalo, zakaj je Maruška izginila iz kraja brez sledu. Takrat, ko je čul pri mrtvi svoji nevesti, je pač videl, da je proti jutru prišla Maruška v sobo, in slišal, kaj je govorila, poljubivši Brigito —: a takrat se ni dosti zmenil za njeno čudno vedenje in njene besede, s katerimi se je poslovila od nje; bil je pač preveč poražen in zatopljen v svoje žalostne misli. Ali ko Maruške ni bilo od nikoder, ko je slišal, kaj pripoveduje o nji Ribniški Jurij, se mu je začelo svitati v glavi: premišljal je njeno takratno vedenje, zlasti njene besede: „Brigita, zlata moja Brigita, odpusti mi!“ pa je prišel do zaključka, katerega se je sam ustrašil, in je koj sklenil, da ga ne razodene nikomur — iz ljubezni do ljubljene svoje neveste Brigitte. Hodil je okoli skrajno žalosten, potr, da se je vsem smilil. Mnogo je razmišljal, a govoril malo; o vzroku Brigistine nenadne smrti celo nič.

Za Jurijevo pripovedovanje in sumničenje so izvedeli kmalu tudi orožniki. Poizvedavali so po Maruški, iskali so jo, toda zaman — ni duha ni sluha ni bilo po nji.

In prav zato, ker je izginila iz kraja tako nenadno, brez sledu, in nihče ni mogel izvedeti njenega bivališča, so se začele širiti med ljudstvom najraznovrstnejše govorice.

„Anton, kje je tvoja sestra? Vsaj ti moraš vedeti za njo“, so vpraševali ljudje Tončkovega Antona. A tudi on ničesar ni vedel o nji. Pa se tudi ni dosti zmenil za to, kje je in kako se ji godi. Že od Brigistine zaroke z Jankotom sèm pobit in potr, je bil zdaj po Brigitini smrti kar popolnoma iz sebe.

„Bog je tako naredil, da je umrla, ker ni bila namenjena Jankotu, ampak meni“,

je govoril in njeno smrt bridko objokoval. Zahajal je vsako popoldne na njen grob in ga je krasil z jesenskimi cveticami, kolikor jih je mogel nabrati po gredicah.

Jesenski popoldnevi in večeri so postajali bolj in bolj mrzli. In zgodilo se je, da se je Anton neko popoldne mudil na Brigitinem grobu prav do mraka in se tako prehladil, da drugo jutro ni mogel s svojega ležišča. Prijela se ga je pljučnica.

Otepal se je in otresal, pa se je ni mogel otresti. Od dne do dne je postajal slabši. Zabavno-smešen je pa bil do zadnjega trenutka.

„Umr! bom, oh umr!; kako bo to hudo!“ je potožil Poljaku, ki ga je prišel nekega dne obiskat, ko je izvedel, da mu je prav slabo. In pri teh besedah se je Anton bridko razjokal.

Po izsušenem njegovem licu, ki je bilo že blede in belo kot apno, po razpokanih njegovih ustnicah, ki so bile že vse črne, po višnjevi progi, ki je stala pod vdrtimi njegovimi očmi, je spoznal Poljak, da Anton res ne bo več dolgo, sploh nikoli več tlačil trave.

„Eh, kaj se boš bal smrti! Saj jo znaš odpoditi!“ mu je odgovoril Poljak. „Ná, ta-le čaj izpij, ki ti ga je naša Manica napravila, pa boš spet k sebi prišel.“

„Saj sem zmerom pri sebi, kaj boš to govoril!“ je dejal Anton in potegnil iz steklenice. „Ampak dober pa je ta čaj. Povej Manici, da ji želim prav dobrega ženina. Ko bi mi Tončkovi stregli s takim čajem, bi morda res še ozdravel.“

„Saj ti postrežejo, kolikor morejo, ne?“

„Zlodeja bodo postregli! Davi mi je Strahova Rezika prinesla malo juhe, pa mi jo je zlomek od malega našega fanta precej snedel. Hudník naj vzame to moje lačno sorodstvo!“

„Ali ne smeš kleti, Anton!“ se je oglašila Juretovka, ki je bila medtem prišla v sobo.

„Kajpak hočem!“ je odvrnil Anton.

„K smrti se pripravi! Glej, Strugarica je tudi umrla danes.“

„Naj umrje vranč, saj se mi je šent od te grdobe zmerom ponujal! Pa kako sem hotel marati zanjo, če mi je bila v srcu Brigita! Saj sem vendar kristjan, ne Turek!“

„Če si kristjan, zakaj se pa ne daš izpovedati?“ ga je prišla Juretovka. „Včeraj so te gospod prišli obiskat; lahko bi se jim bil izpovedal, saj sem videla, da so imeli štolo v žepu; pa nisi hotel nič slišati o izpovedi.“

„Saj nimam nič grehov, vsem sem odpustil, kar so mi žalega naredili.“

„Pa si sam kaj hudega naredil! Ali ne veš, da še pravični sedemkrat na dan greši? Umr! boš, torej se vendar spravi z Bogom!“

„Kaj misliš, da nisem spravljen, ti brazdana, klekarica, čarovnica?“ ...

„Ne smeš tako govoriti, Anton!“ ga je pokaral Poljak. „Ne spodobi se dajati take priimke.“

„Kaj pa vranč babji tako neumno govori! Pred menoj se mora vedeti, kaj se govori. Jaz nisem kako neumno ženišče.“

„Saj nič neumnega ni rekla. Ona le pravi, da morajo priti k tebi gospod. In to tudi jaz pravim. Vsak Bukovičan se dá prevedeti.“

„No, se bom pa še jaz, da ne bom delal Bukovici sramote. Le pojdite po gospoda! Pa morajo priti belo oblečeni, ne kakor včeraj, in cerkovnik mora priti z njimi, da bo zvonil z zvončkom, da bodo ljudje vedeli, da Tončkov Anton umira kot kristjan...“

Šli so mu po gospoda.

Še tisti večer potem je umrl. Prejemši svete zakramente je dolgo ležal mirno, gledal nepremično v strop ter sam s seboj potihoma nekaj govoril. Potem je pa kar naenkrat široko odprl oči, kakor bi bil kaj posebnega zagledal, se nasmehnil, vzkliknil: „Brigita!“, planil kvišku in razprostrl roke, pa omahnil nazaj na posteljo in izdihnil.

Oplotarjeva Franca mu je oskrbela dostojen pogreb.

„Kdo pak hoče?“ je dejala Poljaku, ki ji je prišel naznaniti Antonovo smrt in ji rekel, naj dá nekaj denarja za pogreb. „Zdaj ko Maruške ni, moram jaz dati, kajpak. O

ti nesrečna Maruška, kam si pobegnila, zakaj si me pustila samo! Kaj praviš, Poljak, ali se povrne še kdaj ali nikoli?"

„Zatrdno se povrne, če ne, bi bila že kako sporočila, kaj misli storiti z domačijo.“

„Pa res, kaj hočemo zdaj z domačijo?"

„Nič, ti si gospodarica, dokler ni one nazaj.“

„Ali kako naj gospodarim sama, stara revica?"

„Ti bom že jaz pomagal.“

„Boš?"

„Seveda bom, kolikor bom mogel.“

„Vsak dan moraš priti semkaj gori.“

„Saj bom.“

In res je prihajal malokaj vsak dan. Gospodaril je pa največ na ta način, da je pošiljal deklo ali pastirčka k Strahovim po vino ali po žganje — seveda na Oplotaričin račun. Pa sta s Franco lepo pila. Starica se je kmalu tako privadila pijači, da jo je morala imeti vsak dan.

Toda tako gospodarjenje ni trajalo posebno dolgo. Na spomlad je prišla Tona iz ječe. Dobila je bila le nekaj mesecev, ker je odločno in stanovitno tajila, da ni ona okradla Srdina in da ne ve pa ne, kako je tisti denar prišel v njeno skrinjo; drugega pa pri nji niso našli. In prva stvar, katere se je lotila Tona, ko je prišla iz ječe, je bila ta, da je vložila tožbo proti Maruški in Poljaku, češ, da sta izrabila starost, slaboumnost in topost Oplotarjeve France, jo privadila pijači, ter jo preslepila, da je izročila domačijo Maruški.

Začela se je pravda. Dolgo je trajala. Malokaj vse bukoviške može je Tona tirala pred sodišče za priče, da je Franca res slaboumna, in kako sta jo vrhutega Maruška in Poljak privajala k pijači, da sta jo potem lažje preslepila. Naposled se je pravda končala z zmago Tonino. Maruška je izgubila Oplotarjevo domačijo in bila vrhutega obsojena na več mesecev ječe — seveda obsojena v odsotnosti. Pa tudi Poljak je bil dobil tri mesece.

„To ima za plačilo, da se je pečal z Maruško!“ je bolestno vzdiknila Poljakovka.

„Kolikrat sem ga lepo prosila, naj ne hodi gori k Oplotarjevim, pa ni vse nič pomagalo!“

A tudi nji ni nič pomagalo vzdihovanje. Poljak je moral iti presedit kazni.

Medtem ko je bil v ječi, je umrla Oplotarjeva Franca. Od jeze, da je pravdo dobila Tona, na katero je bila zdaj še bolj huda, ker jo je razglasila za slaboumno, in v žalosti, da mora njen prijatelj Poljak sedeti v ječi, je začela še bolj strastno piti. Ko se je nekega dne opila, je padla tako nesrečno po stopnjicah, da je drugi dan potem umrla. In Oplotarjeva domačija je postala last Tone — edine sorodnice.

Zdaj se je Tona brez ovire omožila z Buščajevim Štefanom. Toda zakon ni bil srečen. Buščaj je ostal, kar je bil — pijanec in zapravljevec prve vrste. Gospodarstvo je šlo vidoma rakovo pot.

Bolj srečna je bila Poljakova Manica, ki je vzela Somraka. „Moja bala naj bo tvoja; bodi bolj srečna kakor jaz!“ je bila dejala Manici Brigita, ko je umirala. In res je bila Manica srečna. Somrak je bil priden, varčen gospodar in dober zakonski mož.

Srečen je bil tudi Stoparjev Janko. Dolgo časa ni hotel nič slišati očetovega prigovarjanja, naj se oženi. Preveč rad je imel in hranil v spominu Brigito. Ali kaj je hotel? Gospodinjo je moral imeti pri hiši. Vzel je pošteno deklico iz trga in bil z njo prav srečen. — — — — —

Čas, ki rane seka in zdravi, je brzo letel nad krajino, pa je pustil za seboj deset let, odkar je umrla Brigita.

Rog je trobil po Bukovici: vaški pastir je zganjal čredo vkup.

„Kaj biješ mojo sivko, Blaž zarobljeni!“ je zaregljala potlačena ženica pod oknom Juretove hiše, videč, kako je udaril pastir živinče, katero je bila ona prignala k čredi.

„Žaba, tiho! Saj živinče ni tvoje, imaš je samo v reji, in če ti ni prav, pa je imej v hlevu!“ jo je zavrnil pastir Blaž in zapodil živino proti Rebri.

Ženica se je pa kregala za njim: „Ti prevzetnost prevzetna ti! Kako mu je zrastel

greben, odkar ga je občina postavila za vaškega pastirja! Kako mastito hodi, kakor petelin po gnoju! Rep mu bo treba pristriči, pa bo spet krotak kot jagenjček!“

„Kaj se huduješ, Juretovka? Vesela bodi, vesela, da te Bog še pusti živeti!“ se je oglasil za njenim hrbtom možiček.

„Oho, kaj si še živ, Jurij?“ je vzkliknila ženica in mu ponudila roko.

„Še malo, kakor vidiš. Kaj se meniš, kopriva ne pozebe! Zdaj eno leto sem bil bolan, hudo bolan. Pa moram že biti potreben na svetu, ker me je Bog ohranil še pri življenju, hahaha!“

„Koliko časa te že ni bilo v tem kraju?“

„Menda bo že kakih pet let, ne, kar sem se od tebe preselil na Strmec? Kaj pa že ti počneš, kaj?“

„Staram se, in, saj veš, na starost delati ni nič posebno prijetno. Nevesto sem dobila k hiši. Pa je tako poredna, da ni več obstati pri nji.“

„Kaj hočemo, potrpeti moramo drug z drugim! Ali je kaj novega v Bukovici?“

„Nič posebnega. Saj je boljše, če nič ni.“

Po poti je opiraje se na palico prilezla beračica. Komaj, komaj se je premikala, komaj se pokoncu držala. Bilo jo je sama kost in koža. Ko je zagledala Jurija in Juretovko, je ruto hitro potegnila doli na oči. Pozdravila ju je s komaj slišnim: „Dober dan!“ pa šla naprej po vasi.

Juretovko je morala zanimati: dolgo je gledala za njo.

„Kaj pa tako gledaš to beračico?“ je vprašal Jurij.

„Tako se mi znan zdi njen obraz, čeprav sem ga samo malo videla. Veš, komu je podobna? Tisti Maruški!“

„Lahko da. Ali Maruška to ni. Kako bi si tudi upala priti v te kraje! Pa — ali mi ne boš velela, naj stopim v hišo? Stopiva v stransko sobico, kaj bova tu-le stala! Jaz dam za polič vina, če ga greš iskat.“

„Pojdem, le stopi noter!“

Šla sta v sobico.

Beraško oblečena ženska pa jo je zavila proti Poljakovi hiši. Vrata je dobila zaprta.

Sedla je na klopico pod lipo; očitno je hotela počakati, da pridejo Poljakovi odkod domov. Listje je šumelo nad njo nalahno, komaj slišno. Ona je pa zaplakala tako bridko, tako bolešno... In solze ji kar niso mogle nehati kapati v koščeno pest...

Proti mraku šele je prišla z njive Poljakovka.

Ko je zagledala pod lipo tujo žensko z glavo naslonjeno na mizico, kakor bi spala, si je mislila: Beračica je trudna, zatrdno bi rada pri nas prenočevala; no, saj bo lahko v pridevku; in tudi večerje bo lahko malo dobila. — Pa je šla v kuhinjo kuhat večerjo.

„Mati, kdo pa je ona ženska, ki sedi pri mizici pod lipo in tako milo vzdihuje?“ je vprašal Poljakovko Andrejček, že postaven fant — stopivši nekaj kasneje v kuhinjo.

„Ali vzdihuje?“

„Tako milo. Bolna mora biti. Kdo pa je? Beračica pač, to se ve —“

„Kajpak kot beračica. Pojdi jo vprašat, kaj ji je!“

Fant je šel, pa je kmalu nazaj pritekel.

„Mati, veste, kdo je ta ženska?“

„Kdo?“

„Tista Maruška, veste, ki je enkrat hodila k nam! Vsaj podobna ji je tako zelo.“

„Eh, da! Ni mogoče.“

„Pojdite gledat! Ali pa vi pojdite, oče“, je dejal fant Poljaku, ki je bil ravnokar stopil v vežo. „Veste, oče“, je nadaljeval, „pod lipo sedi neka ženska, ki je prav podobna oni Maruški, ki je včasih hodila od Oplotarjevih k nam. Le pojdite no gledat!“

Poljak je šel pod lipo in je v tuji, bolni ženski res spoznal — Maruško...

„Za božjo voljo, kaj pa ti delaš tukaj?“ jo je nagovoril preplašeno. „Čemu si pa prišla v ta kraj?“

„Umret sem prišla sèm“, je odgovorila Maruška s slabim glasom. „Prosim te, sprejmi me pod streho.“

„Rad, zakaj ne!“ Pomagal ji je vstati in jo peljal v stransko sobico.

Spravili so jo v posteljo. Pa komaj je legla, je zaprosila, naj gredo po gospoda, ker se čuti silno slabo.

Ustregli so ji. Andrejče se je hitro odpravil k župni cerkvi. Mati je pa pripravila potrebne stvari v sobici.

Gospod so prišli.

Dočim so v sobici izpovedovali, so v veži molili pa tudi šepetali vaščanje, ki so se zbrali pri Poljakovih, brž ko so začuli zvončkovo žvenkljanje in slišali, da gredo gospod obhajati neko beračico k Poljakovim. — Kdo da je ta beračica, niso hoteli Poljakovi — tako so se zmenili — za enkrat nič povedali. —

„Ta ženska mora imeti celo kopico grehov, ker traja izpoved tako dolgo“, je dejala Buščajka.

„Bogve, odkod je?“ je pristavila Juretovka. „Popoldne sem jo videla, ko je šla mimo naše hiše. Tako znana se mi je zdela. Tisti Maruški je prav podobna!“

„Jaz sem jo opoldne videl na pokopališču klečati na grobu rajne Brigite“, je dodal cerkovnik.

„Kaj, če bi bila res Maruška?“ so se zaslišali nekateri glasovi.

„Saj morajo Poljakovi vedeti, kdo je!“ so dejali drugi. „Poljak, kdo je ta ženska?“

„Molite rajši, molite! Kaj se zdaj pogovarjate, ko so gospod v sobi!“ je osorno odgovoril Poljak. Pa tudi potem, ko so bili bolnico že izpovedali, ko so jo obhajali in dejali v sveto olje, ni pustil ljudi — kakor je navada ob takih prilikah — v sobico. Nekamo nevoljni so se razšli ljudje.

Ko so se pa razšli, so domači in Somrakter Manica šli v sobico, ker je bolnica rekla, da bi z njimi rada govorila. Poljakovka ji je bila napravila nekaj večerje. Ko je bolnica zaužila nekaj malega, jim je začela pripovedovati svojo žalostno povest —; pripovedovala je sevé pretrgoma.

„Izpovedala sem se duhovniku“, je začela. „Bog — mislim — mi je odpustil grehe. Izpovedati hočem svoje grehe še vam, ker vem, da se bliža konec mojemu življenju in blojenju po ti zemlji, in želim, da bi mi tudi vi in vsi drugi prizadeti odpustili. Nekaj mojih hudobij morda že tako veste iz Jurjevega pripovedovanja.

Da sem bila že v mladosti doma razposajena, vedó starejši ljudje. Ko sem pa prišla v Trst in zlasti ko sem odrastla, sem postala še bolj lahkoživa.

Proti volji dobre gospe, pri kateri sem služila, in ki me je zelo zelo rada imela, sem se začela pečati z nekim trgovskim pomočnikom. Ko me je gospa enkrat zaradi tega posvarila malo bolj trdo, sem ji odpovedala službo, šla od nje in se omožila z onim trgovskim pomočnikom.

Dobila sva hčerko — Brigito, srečna pa nisem bila z njim. Bil je pijanec in strasten igravec. Kakor je bila prej med nama velika ljubezen, je potem kmalu nastala velika kljubezen. Nazadnje ga kar nisem mogla videti.

Mlada in tudi dosti lepa sem še bila. Začel se mi je dobrikati neki drugi trgovski pomočnik. In pripravil me je do tega, da sem sklenila z njim skrivaj pobegniti.

Hčerko sem dala v bolnico, ono gospo sem okradla pa sem pustila moža in odšla z drugim svojim ljubimcem v Ameriko.

A nisem bila srečna. On mi je kmalu vse zapravil, kar sem imela, potem me pa pustil in šel v drug kraj.

Delala sem potem — dasi vsa obupana — pridno in si tudi nekaj zaslužila. Dostikrat se me je lotilo silno hrepenenje po domu. A nazaj v Evropo si nisem upala, dasi sem po neki prijateljici izvedela, da je moj pravi mož kmalu po mojem odhodu umrl, in da me ona gospa ni ovađila sodniji. Izvedela sem bila po nji tudi, da so dali mojo hčerko v rejo ravno v moj rojstni kraj — v Bukovico.

Minevala so leta. A minevala ni moja ljubezen do mojega deteta. Nasprotno: bolj in bolj sem hrepenela po nji. Več se nisem mogla premagovati — prišla sem domov, v Bukovico.

Kaj sem počela tu, vam je pač nekaj znano. Vse pa ne. Pač sem prinesla nekaj denarja s seboj, toliko pa izdaleka ne, kakor so mislili ljudje, in kakor sem se bahala sama.

Precej, ko sem prišla le-sem, sem izvedela in se kmalu tudi na svoje lastne oči

prepričala, da se imata Stoparjev Janko in moja Brigita rada. A uvidela sem tudi —, kakor drugi ljudje — da stari Stopar nikdar ne bo dovolil, da bi prišla v njegovo hišo nevesta brez dote.

Da bi osrečila svojo ljubljeno Brigito, sem sklenila preskrbeti ji tako ali tako lepo doto. Nesrečno zlato, kaj vse zakrivi!

Sklenila sem polastiti se na kak način Oplotarjeve domačije pa jo potem odstopiti Brigiti. Načrt sem izvedla. A pasti sta morala prej Oplotarjev Primož in Tona, ki sta mi bila na potu.

Da je Primož umrl tako nanaglo, sem bila kriva jaz. Trhel klin sem vteknila v lestvo, po kateri sem vedela, da bo šel na oder. Padel je, se pobil in umrl. Jurija pa, ki je videl, kaj sem bila naredila, in začel pripovedovati o stvari, sem znala ravno po tebi, Poljak, preslepiti in ostrašiti, da ni dalje pripovedal.

Zdaj mi je bila na potu še Tona. Tudi nje sem se iznebila. Jaz sem okradla Franco, potlej pa obdolžila Tono, na kar jo je Franca spodila od hiše. Jaz sem okradla Srdina, položila na skrivaj nekaj denarja v Tonino skrinjo in na ta način spravila Tono v ječo.

Zdaj mi je bila stvar lahka. Tebe, Poljak, sem znala pridobiti zase, da si pregovarjal Franco in jo slednjič tudi pregovoril, da je izročila domačijo meni. Zdaj sem le še nekoliko počakala, vložila Srdinu vkradeni denar v mestu v hranilnico na Brigitino ime, stopila

s hranilno knjižico k Stoparju in ga kmalu pridobila, da je dovolil v zvezo.

Kakor veste, je bilo že vse pripravljeno za poroko. Neizrečeno sem se veselila poročnega dne, ko sem se sklenila razodeti Brigiti. Ali prišlo je drugače. Prišel je oni Tržančan. Da se ne bi izvedelo, kaj je povedal Juriju o meni, sem oba sklenila zastrupiti. Po nesreči pa je prišla do zastrupljene pijače Brigita, pila in — umrla ...

Meni je bilo obupati. Pobegnila sem iz Bukovice, vzela iz hranilnice v mestu denar, ki je bil določen za Brigitino doto, in bežala iz dežele ... Pribežala sem v Slavonijo in se tam naselila. A nisem imela sreče. Denar mi je bil ukraden, ravno ko sem hudo zbolela. Okrevala sem sicer po dolgi bolezni, a ne popolnoma. Delati nisem več mogla. Kot beračica sem se morala preživeti. Mnogo sem pretrpela, mnogo užila straje in pomanjkanja.

Sklenila sem bila, da se nikoli več ne vrnem v svoj rojstni kraj. Saj sem se tudi bala priti. Ali naposled sem se vendar odločila iti domov, naj se zgodi potem z menoj karkoli: pomoliti sem hotela na Brigitinem grobu in prositi odpuščanja vse one, katerim sem škodila ali jih spravila v nesrečo.

In prišla sem danes po mnogih zaprekah in mnogih težavah, prišla sem semkaj umret, prej pa še povedat žalostno povest: kam človeka dovede nesrečno, nesrečno zlato!

Jaz grem brez žalostnih oči...

Jaz grem naprej brez žalostnih oči
in grenkih solz ne prosim za seboj
in vzdihov žalostnih, nemira srčnega...
O, v moji duši vlada blag pokoj!

Jaz grem z veselo pesmijo naprej,
drugam ... pogledat, če je tam pomlad,
če morda tamkaj rožice cvetó,
in sije v dušo tisoč sladkih nad ...

Roman Romanov.